

PANNONTÜKÖR

K U L T U R Á L I S F O L Y Ó I R A T

PANNONTÜKÖR | KULTURÁLIS FÜLYÖIRAT | 2024 | 1

www.pannontukor.hu

2024 | 1

EGYMONDATOK

Ráday Zsófia: Novemberi egymondatok	3
Masri Mona Aicha: Egymondatok (december)	9

SZÉPIRODALOM

Fehér Enikő: Aki óvatlan tübe lép	12
Farkas Arnold Levente: Minőségjelzős	16
Endrey-Nagy Ágoston: A Szimultaneitás Szentsége (I. A néreisz lelke, II. A néreisz féltelmei, III. A néreisz kötelességei)	21
Lukács Flóra: A szélnek lakói; Ikarosz; Visszaszakás	24
Szepesi Kornél: A szavak csodálatos életéből, avagy negyven évem katakézis	30
András László: Medveség, málnaság, mibenlét és magánvalóság – a minden egytől a mindegyig és vissza	33
Szeifert Natália: Valamit a szeretetről	37
Kertész Eszter: Fészek vagy sodrás	40
Miklya Zsolt: A Bűjöska-zsoltárokból (Árnyékfogó; Bent csapás, kint áldás; Kakaós kifli)	41
Torockay András: 2023. október 7.; 2022. szeptember 4.; Szept. 16.; Szept. 20.	44
Böröczki Csaba: Holszezon	48
Bódi Péter: Szégyenyjárt	55
Haász János: Égszínképek szemek	60
Kovács-Kovács Máté: Az Arcképcsarnok című ciklusból (Géza bá, Margit, Máté)	64
Imre Flóra: Kísérletek a szuicid készteések elhárítására; Valami recseg	68
Demeter Arnold: Kardhal; Lelet	70
Kiss László: A gyógyítás	72

LENDVAI SOROK

Bence Lajos: Egyáltalán; Lappangó versekre várva; Melyben önmagát bízattatja versírásra; Újabb vers ugyanolyan megfontolásból; Pannoniuss végzős búcsúja Váradtól; Kollégiumi anizs „főtő” Józsvival, a 80-as évek végéről	76
Szomi Béla: Önvallató; Az alkotásról	87
Göncz László: Csillaghullás sárgaságban	89
Zágorec-Csuka Judit: Marjanka, a tudós hölgy	97
Cséby Géza: Füst a hegyen – Bence Lajos legutóbbi verseskötetéről	101
Zágorec-Csuka Judit: Petőfi Sándor költő és forradalmár kultuszának jelentősége Szlovéniában	105

HELYTÖRTÉNET

Gajdó Tamás: Az első premier – A Hevesi Sándor Színház megnyitójáról	115
---	-----

TÁRSMŰVÉSZETEK

Pánczél Petra: Térbe kúszó álomnaplók	133
Horváth Attila: Időtlenységben hullámzó gótikus Madonnák	142
Csekő Tibor: A szó(lás) szabadsága	147
PANNON TÜKÖR-DÍJ 2023	
Nagygyéci Kovács József beszélgetése Szolcsányi Ákos Pannon Tükör-díjas költő, író, műfordítóval	151
Soós Józsefre emlékezünk – Lackner László nekrológia	158
HÍREK	162
SZERZŐINK	164

IMPRESSZUM

Alapító főszerkesztő: Pék Pál

Szerkesztőbizottság:

Cséby Géza (Keszthely)
Németh János (Zalaegerszeg)

Szerkesztőség:

Bubits Tünde – főszerkesztő
Nagygyéci Kovács József – főszerkesztő-helyettes

Juhász Tibor - szerkesztő
Molnár András - szerkesztő

Bence Lajos – munkatárs
Szálinger Balázs – munkatárs
Vörös István – munkatárs

Szeglet Lajosné Dömötör Annamária – olvasószerkesztő

Online: www.pannontukor.hu

Online-főszerkesztő: Nagygyéci Kovács József
Szerkesztő: Regös Mátyas

Készült Zalaegerszeg MJV és Nagykanizsa MJV Önkormányzata, a Magyar Művészeti Akadémia, Nemzeti Kulturális Alap, Magyar Kultúráért Alapítvány, Petőfi Kulturális Ügynökség és a SolarGold Trade Zrt. támogatásával.

Szerkesztőségi cím:

Pannon Tükör Szerkesztősége, 8900

Zalaegerszeg, Landorhegyi út 21.

Tel: 06/92 951-513

E-mail: pannontukor@gmail.com

Kiadja a Pannon Írók Társasága

Felelős kiadó: Gyimesi Endre elnök

A lapszám megrendelhető

a szerkesztőség e-mail címén.

ISSN 1219-6886 (Nyomtatott)

ISSN 2732-0510 (Online)

Lapterv:

Náspáng Grafika

Nyomdai munkák:

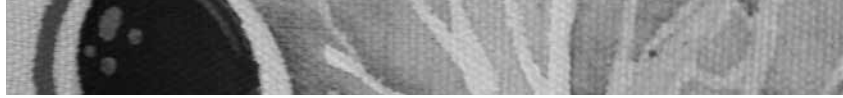
Göcsej Nyomda

8900 Zalaegerszeg,

Bajcsy-Zsilinszky tér 2.

E-mail: info@gocsejnyomda.hu

Ráday Zsófia

Novemberi egymondatok

Megpróbáltam kiszámolni, hogy mikor nővök fel. Ez a harmincismeretlenes egyenlet lett belőle. Ha valaki tudja a megoldást, szóljon! #nogrownupnovember

1 új fóbia: nem a magasságtól félek, hanem a magasság alatti mélységtől.

2 liter borból teremtünk hét és fél deci rosszat (kezdő forralt-borfőzők alapvető hibája) és egy jó beszélgetést – adaptáljuk a csodát.

3 név fér nagyanyám gyorstárcsázójára; *Zsófi* lecsúszott róla – 1999 egyik legnépszerűbb lánynevének természetéből adódóan talán pont a kontaktlista legvégére.

4:03-kor a nyugati kultúra csúcsára érünk Dominikkal és Józsival, azaz elindítjuk a *Shrek 2*-t; pár óra múlva életem legemberpróbálóbbs másnapja – jégcsapretket hányok, kékáfonyát, tekilát és forralt bort: úgy tűnik, a szervezetem már felnőne és egyre gyakrabban kérdezzgeti tőlem, hogy *ez már végre az?, ott vagyunk már?, ott vagyunk már?, ott vagyunk már?...*
erős tiltakozás in swampish ogre

5 kilométert akarok ma futni; több, mint 7 lesz belőle: kompenzáció az előző nap miatt, vagy tényleg ennyivel jobb 2600 méterrel még arrébb? Egyáltalán *ott vagyunk már?* Hol? Ez egy futópad, te hülye picca.

6 óra telt el azóta, hogy valaki megkérdezte tőlem, milyen az „utazós hangulatom”; akkor nem tudtam rá válaszolni,

mert éppen utaztam – most kiderült, pont ilyen: lekésem az egyik kését, a következővel várunk egymásra; közben elképzelem, hogyan tud szeretni egy forgóvázban keresztirányban elhelyezett Voith SZH 590-es, teljesen rugózott, üreges tengelyű vontatómotor, és én hogy tudnék szeretni vele egy Magyarország-formájú távolságot.

7x

8.-ban voltam utoljára hittanórán, előtte 8 évig minden héten kétszer; már nem tudnék felidézni pontosan egyetlen aranymondást sem, de emlékszem Klári néni trigger warning-jára a bibliai időutazós rajzfilm egyetlen véres, Góliátölő jelenete előtt (persze, hogy ezt a részt bámultuk a legnagyobb érdeklődéssel); ahogy a közös imádság alatt somolyogva összenézünk Zsófiával, miközben mindenki más igyekszik csukva tartani a szemét, mi próbáljuk minél nagyobbra nyitni; a *Jézus, hajnalcsillag* egyre gyorsuló, végül már fokozhatatlan tempójára, amibe jobban belegabalyodott a nyelvünk, mint később bármelyik részeg, mentolos cigizű és ügyetlen csókba az első gimis bulikban és emlékszem a kistanárra is másodikból, aki el akarta táncolni és -pantomimezni nekünk az *Itt van Isten köztünk, jertek őt imádni*-t, de az osztály röhögésétől – egy gyereknek mindegy, hogy minek a nevében csinálsz hülyét magadból – még az első versszakot sem tudta befejezni. Azóta a Bibliát csak irodalomtudományos kutatásokhoz vettem elő, templomba az architektúra miatt járok, problémáim vannak az egyházakkal, szkepticizmusom a kereszténységgel kapcsolatban és magamnak írom a saját imáimat. De emlékszem, és ez is hit. Nem vészett el, átalakult. Mint az Áldás, békesség!, mikor évek múltán, a többszázadik kimondásra egyszer csak feloldódott a szánkban: *málnás édesség*.

9 körömmel kapaszkodom minden egyes önállósodási lehetőségbe – a maradék egy azon az ujjamon van, amellyel éppen kisujjesküt teszek, hogy sohasem fogok felnőni.

10 dolog, amit utálok magamban:

1. néha csak azért kérek bocsánatot, hogy legalább addig is figyeljenek rám;
2. a felsőjózsa spárba, vagy az alsójózsa teszkóba (*aszalt szilva, macskaétel, lekváros táská, merlő, majonéz*) képes vagyok pofátlanul felvenni ugyanazt a ruhaösszeállítást, amit egy fővárosi éjszakára is, de Budapesten ki se mer-

nék lépni a házból abban a szerelésben, amiben általában a Bondorhátat vagy Tóció-környéket járom;

3. sokszor azért nem merek emberek szemébe nézni beszélgetés közben, mert attól félek, akkor meglátják, hogy túlzottan érdekel, amit mondanak;
4. rettegek a saját testemtől;
5. nem lennék jó dendrokronológus;
6. a hidakon néha *arra* gondolok;
7. néha máshol is;
8. sosem tudom, mi történik körülöttem;
9. amikor lenne rá lehetőségem, nem tudok fontos dolgokról írni;
10. hogy nem is kellett gondolkoznom ezen a listán.

II , amit nem:

1. a nevem, ha becéznek, egy adoniszi sor;
2. egészen jól titkolom, hogy már nincs egy mandulám se;
3. bármikor ki tudok találni egy új rovarot valamilyen cseppet sem hasznos, de annál zavaróbb tulajdonsággal;
4. mindig jókor vagyok szőrös jó helyen;
5. annyira bele vagyok feledkezve a világba, hogy például azt is csak 12 évesen vettem észre, hogy az egyik ujjam születésem óta le van benuulva;
6. úgy tudok panaszlevelet írni, mint Bertamama az Égig érő fűből;
7. gyakran gondolok azért a vöcsökfélékre is;
8. sosem tudom, mi történik körülöttem;
9. szép dolgokat találok a földön;
10. de nem akarom őket megtartani;
11. hogy bár ezen a listán jóval többet kellett gondolkodnom, ez egyben azt is jelenti, hogy összességében többet foglalkozok pozitív dolgokkal, mint a negatívumokkal.

12 fejű elektromos fogkefével küzdök; köntösubámban összeterelem a szárítócsordát; bölcsen döntök célomról a nappali, a konyha és a fürdő közti hármásúton; hétmérföldes mamuszomban csoszogok (ha elég kicsiket araszolok, talán nem lépek ki véletlenül az ablakon); megszelídítem a táltos porszívót és végignyargalok vele a szobákon; öreganyámnak szólítom a tűkörképemet, mielőtt letörölném arcáról a vízfoltráncokat, fogkrém-pettyek himlőhelyeit; még éppen időben elfordulok, mielőtt meglátnám a valódiakat – *szerencsém*. Ma én takarítok! Ma én vagyok a hős!

13 955 szavas az irodalom leghosszabb, Guinness-rekordot is tartó mondata – gyorsan altatódalt éneklek a versenyszellemnek és a biztonságot kedvéért a közelben tartok egy gyűszűnyi pálinkát is.

14 évesen magyarázták el nekem, vagy lehet, hamarabb is, de ekkor figyeltem rá először, hogy Magyarország egy olyan hely, ahol többpártrendszer és demokratikus választások vannak. Azóta is vágyom oda.

Napok óta csak statisztikákat olvasok, főleg a nőket érő párkapcsolaton belüli erőszakról. Ezek teljesen más számok, mint az enyéme: dühös leszek tőlük – előbb a világra, aztán a matematikára. A *Social Institutions and Gender Index (SIGI) 2023-as, júliusi jelentése alapján, amely a nőkkel szembeni diszkrimináció a társadalmi intézményrendszer részéről megfigyelhető különböző jelenségeiről közöl évente statisztikai adatokat, világszerte megközelítőleg háromból egy reprodukzív korban lévő nő vált már eddigi élete során legalább egyszer párkapcsolati erőszak áldozatává valamilyen formában...* Furcsa, hogy amikor általános iskola elején túltanítanak minket az első tíz számon, arra is rájövünk, hogy az eddig legnagyobb-nak tartott 10-es nem is a számszerűsíthetőség legteteje; később, hogy bármennyire is kétségbeejtő a 17 a maga oszthatatlanságával, léteznek 29-ek, 53-ak, sőt még 71-ek is. Aztán az ezres számkörbe lépve az is egyértelművé válik, hogy a 100 sem a számok királya, sőt, vannak olyan mennyiségek, amelyeket elképzelni sem tudunk. Közben megtanuljuk, hogy az 1, amivel minden indult, valójában szinte semmi, már-már 0 a Nagy Számokhoz képest. De ilyenkor emlékeztetnünk kell magunkat arra, amit az elsőosztályos énünk még jobban tudott a mostaninál: az 1 nem 0, és van amiből még az az egy is sok. *...Ez számszerűsítve azt jelenti, hogy globális viszonylatban több, mint félmilliárd lány és nő szenvedett már el erőszakot a volt vagy aktuális partnerétől, barátjától vagy férjétől az adott korosztályban.*

16 olvasatlan üzenet. *Milyen állat húsa lennél legszívesebben Kirké csemegepultjában?* Már csak 15.

17 ajtón mentem ma át: hálószoza, kollégium, 4-es metró, vonatpótló, vonat, taxi, vonat, a dunaszerdahelyi Country Pub, a Csallóközi Múzeum előtere, Csallóközi Múzeum, a Csallóközi Múzeum női mosdója, a Csallóközi Múzeum női mosdójának baloldali fülkéje, autó, vonat, taxi, komáromi

háztömb, ismeretlen lakás – benne egy ismeretlen ember 27. születésnapjával. *Ott va...* Meg se kérdezd.

18. oldal, 1. sor: „– Na, most jó – mondta. – Ide egy palacsintát!”

19:11-es jegyzet a telefonomból:
Budapest 150

Üres babakocsi a Damjanich és a
Rottenbiller sarkán.
Valakinek itt hirtelen kellett felnőnie.

20 másodperc alatt teszem tönkre valaki napját; nem ez a rekordom, de ma kivételesen tényleg bocsánatot kérek.

21. Század ma reggel nem ment be dolgozni; majd a többiek, de főleg az a túlbuzgó 19. elvégzi az ő részét is a történelemből. A zúrós 20. meg biztosan fedezi, rá úgyis mindig lehet hivatkozni, ha valamilyen hibát rónak fel neki...

22°C fok a nappaliban, a hitem pedig éppen olyan, mint egy nagyanyámtól örökölt kardigán: hozzám igazítva, itt szűkítve-ott toldva, le-lehulló, de mindig visszavarrt rózsagyöngyökkel díszítve; nem ölel, nem szorít, csak van, mert itt volt már előttem is – és én hordom. Most akár le is vehetném. De nem veszem.

23,2 percet kések átlagosan mindenhol; megígértem egy ismerősöm ismerősének, hogy ma 10:00-tól részt veszek egy motivációs interjúján – téma: egy olyan dolog, amin szívesen változtatnék az életemben. 10:11-kor esek be. Végül a túlzott maximalizmusomról beszélünk.

24 éves, 4 hónapos és 22 napos az árnyékom.

25,783 kilokalóriát égettem el eddig az *Egymondatok* gépelésével. *Dicsőség és kondi!*

26 darabos macskanyelvért sétálok 2,9 kilométert az első hóban. Persze

nincs is ilyen kiszérlés, a termékjellemzők nem mindig igazodnak az irodalmi elképzeléseimhez, ilyenkor a számokat kell megigazítani: két dobozzal veszek és tízet már a visszaúton elmajszolok. Azért így is boldog születésnapot Mama!

27 – Ma egyszerűen nem történik semmi mérhető vagy számszerűsíthető, nekem pedig nincs kedvem alibiből kitalálni egy 27 centiméteres hangyát, aki igazából egy bolyba keveredett százlábúgyerek (majd holnap); de már épp kezdek kétségbeesni és írni valami hülyeséget a Huszonhetesek Klubjáról, meg, hogy hogyan vált popkulturális meseszámmá ez az érték, vagy valami még nagyobb örültséget arról, mit mond el róla a számmisztika, amihez egyébként nem is értek, amikor BBT pontban 22:14-kor elküldi nekem a mai nap tökéletes mondatát, egy félrefordítást az Iliászból: „szívében kettő szőrös nő nyugtalankodott”. (Szerencséje van, hogy nem huszonhét!)

28(-1) cm-es hangya, aki igazából százlábúsarj, előlnézetből: „,

29y (tudom, mire vártatok)

30-szor is

.....

KAJOS ANNA ZSÓFIA: Lake Hustle-Bustle – 2023

Masri Mona Aicha

Egymondatok (december)

dec. 1. A szobám nem rumlis, ez egy installáció, melyet éveken át kerülgetünk.

dec. 2. A gurtni szóban határozottan van valami leereszkedő.

dec. 3. Nem, nem mi tartjuk a rítusokat, azok tartanak minket.

dec. 4. Édesanya, idén senkinek sem adok, és senkitől sem fogadok el ajándékot.

dec. 5. Magasabbra a piros létrát!

dec. 6. Az Orbit szónak semmi értelme, Orbit, Orbit, az Airwaves értelmes, mondjuk anyám falujában van egy kávézó, a GerNik, a tulaj két gyereke Gergő és Niki, Orson és Bit, bit? bit?, reggel megguglizom.

dec. 7. Szerdánként gyakrabban gondolok a halálra, a vérnyomásmérőt elpakoltam, ma egyébként is csütörtök van.

dec. 8. De inkább maradok kötött, minthogy valaki rámüljön.

dec. 9. Szerintem napok óta többet zabálok, de azt nézem, hogy fogytam, szóval most vagy az van, hogy nem zabálok többet, vagy csak derűsen daga-dok.

dec. 10. Vonz az újteremtés, olyan kéesszürke.

dec. 11. Minden szakma szexi, csak megfelelő zene kell alá.

dec. 12. Az orbit szó jelentése: keringési pálya, szemgödör, hatáskör; igeiként kering, köröz, pályára áll, de esélyes, hogy az Orbit a sorbitol édesítőszerrel kapta a nevét.

dec. 13. A gyógyszert fokozatosan hagyjuk el, így mondja, hogy mi, hogy mi most elhagyjuk, pontosabban fokozatosan, eddig este feleztük, magyarázza, most a reggelit is felezzük, így lett este, és reggel: első nap.

dec. 14. Mennyi héliumot lehet adni egy babának ahhoz, hogy baja ne legyen, de már úgy, érted, elkezdjen lebegni?

dec. 15. A ChatGPT szerint a rágó azért kapta az Orbit nevet, mert a Föld körül keringés képe a frissesség és tisztaság érzését kelti, valamint azt sugallja, hogy a világunkon kívüli, tehát különbözik a többi rágótól.

dec. 16. Mindenkinek van egy kontrollmániás, perfekcionista családtagja, aki már bedurrantotta a karácsonyt?

dec. 17. És ebben a kékesszürke ködben többé nem állhatok meg a javítgatásnál, alkotnom kell.

dec. 18. Milyen egy?

dec. 19. Melyik az a mese, Éva néniel olvastuk órán, tudod a mátyáskirályos, ahol az anyóka levágja az utolsó tyúkját, tudod, ahol a szakács olyan greedy?

dec. 20. A legnagyobb melóm abban van, hogy ne akarjak hasznos lenni.

dec. 21. Egy fenyő az autó tetejére pókozva, égnek meredő ágakkal rohan át a városon.

dec. 22. Tegnap olvastuk a férjemmel, ha magadba akarsz bolondítani egy férfit, gyúrd pár cseppet a menzeszedből a neki szánt sütibe.

dec. 23. A férjem idén bevállalta a bejglisütést.

dec. 24. Az Ige hús és vér lett, de engem csak hallgatni tanított mindenki, látni, szagolni, érinteni, ízlelni nem.

dec. 25. Kislányom, az ablakpárkányon, a horgolt szütyőben vannak azok az ajándékok, amiket neked kell átadnod.

dec. 26. Néha megnyugtat, hogy ebben már Jézus is szorongana.

dec. 27. Még hányszor árulnak el minket a szüleink?, főleg édesanyáink, mert ilyen finoman, precízen, egyedül ők tudnak, szeretetből, jószándék-ból selyempapírba csomagolja az ajándékokat, a fehér nagylyukú horgolt-szüttyőbe göngyöli, neked már csak át kell adni, nem?

dec. 28. Negyedik napja öröm a liliom, várjuk, hogy kinyíljon, illatozzon, három napja, ha elmegyünk mellette, vízcseré, szorgoltság, gyere, nézd, még egy bimbó nyiladozik, és ez a váza is, na de a liliom.

dec. 29. Az érzelmeimmel szemben is magamat választom.

dec. 30. Orbit.

dec. 31. Nincs idő a szerelemre.

Fehér Enikő

Aki óvatlan, tűbe lép

Színtelen anyám nem beszél napok óta,

néma anyámnak nincsenek színei.

Néz ki az ablakon, simogatja a macskát, a macska az ölében, a vállán, néha a fejére is felmászik, dagasztja anyám haját. A vállá fölött lesem a tájat, nem változik, párszor ágra száll egy madár, anyámnak szeme se rebben.

Aztán szóra nyílik a szája, csivitel, csipog, bár ne tenné, csak mesél, gyerekkori emlékeket, szüntelenül matat, nem létező tárgyakat keres.

Amíg távol voltam, halmozott. A holmik elborítják a szobát, tornyokat épített dobozokból, zsebkendőkől, bádogvödrökből. Ezalatt lakik a gyerekkora. Szereti a pöttyös pléhbögrét, tehát minden héten vesz egyet, ha meglátja a többit a kredencben, zavartan áll előtte egy darabig. Ezek mégis hogyan kerültek ide. Aztán a következő héten megint beszerez egy újat.

Eleinte azt hittem, megőrültem. Elfelejtettem a nevem, nem is így hívnak, mert ő mindig más néven szólított. Mielőtt hazajöttem, évekig csak egy vezetéknév voltam, mint százezer másik, gyakran megesett nálunk, hogy valaki nem emlékezett, milyen volt, mielőtt bevonult. Azt is hittem egy ideig, szellem vagyok, anyám nem vett észre, átnézett rajtam. Akkoriban nekimentem minden ajtónak és szekrénynek, hogy fájjon.

Aztán kinevettek a faluban, tehát biztosan létezem. Bolond lyukból bolond szél fúj, úgy mondták, hogy halljam. Eljátszottam, hogy megsüketültem, derűsen válogattam a piacon az almát.

Anyám elfelejtett fizetni, egyszer, kétszer, minden alkalommal otthon-hagya a pénztárcáját, eleinte hiteleztek neki, de a bizalom sem végtelen, inkább kitiltották a piacról és az üzletből. Untak kirángatni engem, hogy törlesszem az adósságát.

Megigézte a fény, kosárnyi gyertyát hozott haza. A nagy húsvéti gyertyát is elemelte volna a templomból, ha bírja. Gyufa szikrázására ébredtem sokszor, rakd a fényeket az ablakba, mondta, hadd lássák, akiknek haza kell találniuk. Nem győztem utána elfújni, mindig elfeledkezett róluk. Bűdös volt utána az egész ház.

Akkoriban sokat aludtam, jobb dolgom nem volt. Álomban anyám a bombákat feldíszítette, a golyókba kacagva harapott, ez csak marcipán, kisleány, kóstold meg te is. Mikor a kezembe fogtam, a feketeség felrobbant a kezemben. Arra ébredtem, megint ordítok.

Azt mondják, ő volt a legszebb lány a faluban, egyetlen gyerek, nagyon vigyáztak rá. Gyűjtötték a harmatot, abban mosták a haját, mézet szereztek, azt kente ajkára. Míg kicsi voltam, sokat mondtam neki, én is egy olyan királylányt veszek el anyám, mint maga!

Királylányok bolondja, bolondok királylánya volt ő már akkor is, apám ebbe őszült bele korán. Pedig akkor még nem is vett rajta erőt úgy a bolondság. Néha elfelejtett egy szót, vagy nem tudta, miért ment a konyhába, de ez mindenkivel megeshet. Az elméje együtt bomlott a házzal, ahogy peregték a falak, ő úgy sétált visszafelé az időben.

Miatta kellett háborúba mennem. Mikor jöttek a katonák, a pince nagy ládjába bújtam, ahol a krumplít, répát tartottuk, nem kerestek volna, anyám marasztalta őket, lehívta egy finom borra, de nem emlékezett, hova tette a demizsont. A ládába is benézett, én meg vissza rá.

Az anyánkra nem mondunk átkot, erre a ritmusra meneteltem, az anyánk-

ról nem gondolunk rosszat. Nem gondolunk rá, csak mikor nem lát senki. Úgyis elvittek volna, a lényeg, hogy otthon várnak. Jó volt hinni ebben.

Amíg az ablakon néz kifelé, óvatosan csempészném ki a holmikát a kupacok tetejéről, de mindig észreveszi, olyankor haragos, sokszor a szavát sem érteni. Minden marad a halmon, ha jönnek a bátyáid, mit adok nekik különben? Halottaknak már nem lehet mit adni. Idővel megszokom, és kerülgetem a tárgyakat, nézem, ahogy táncol felettük a por.

Nem lehet vele megmaradni egy térben, azzal szórakoztatja magát, hogy gyufával gyújtogatja, amit talál. Mikor kicsen tőlem egy hajszálat és rajtakapom, hogy meggyújtja, kuncog, mint egy kisgyerek. Ez nem csíny, elverni nem verhetem, sarokba nem állíthatom. Nem álmodom saját gyerekről, se asszonyról, amióta hazajöttem, még sok is belőlük. Ő naponta gondol az unokákra, ingecskéket hímez nekik a rossz szemével, a kupac kibővül cérnaszálakkal, anyagdarabokkal. Aki óvatlan, tűbe lép.

Éjjelente nem lehet megmaradni tőle, kaparász és motoz, néha kavar valami kását, a sparheltre teszi. Mikor odakozmál, jajong, kiönti az egészet. Aztán újra begyújtja alatta a tüzet, pattog a fa. Amíg távol voltam, ki vágta fel neki hasábokra? Evett egyáltalán? Soványabb az arca, összetöpörödött, mióta nem láttam. Most már mindig ilyen lesz?

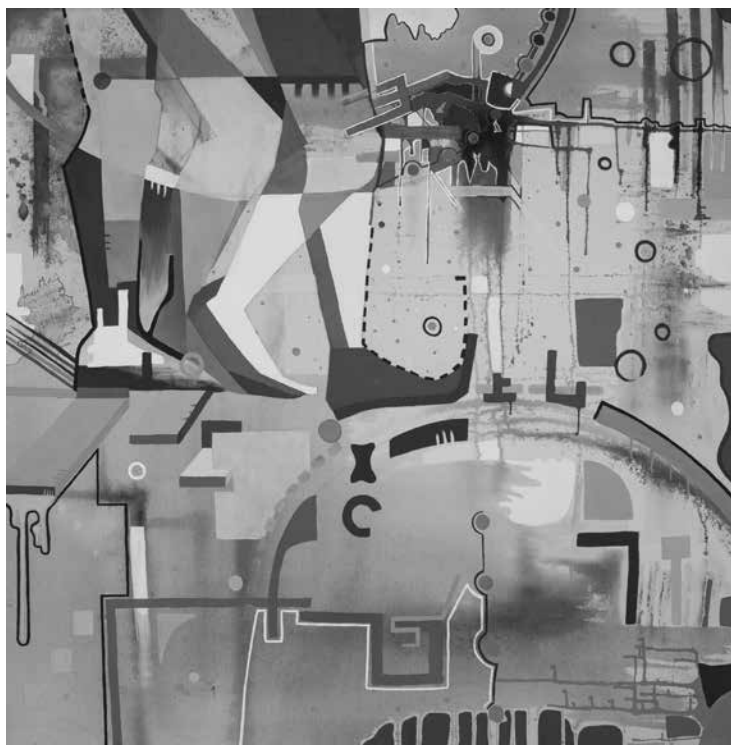
Ropog a talpam alatt a hó, üres a táj, mint anyám elméje. Az ablak tiszta mocsok, megült rajta a por, halott legyek és pókok maszatolják. Míg kotrom a havat a ház előtt, látom, gyufácskáit gyújtogatja, dobálja a hidegbe. Nem veszem el tőle, nincs hozzá erőm. Régen az első hóba mosta meg az arcát, hogy szép maradjon.

Fésüljem ki a haját, kéri egyszer. Tiszta a tekintete. Anyám haja derék alá ér, nem sok, befonva hordja, a végén kunkorodik. Gyerekkoromban lopva néztem, mikor esténként kibontja, végigszánt rajta a fafésűvel, az aranyhajak sercegték, szálltak, mint a napsugár. Aztán ráncba szedte őket, a fonat ride-

gen tekeredik újra a fejére. Ez az ezüst kóc is ő lenne, amit most bogozok? Legalább száz fésűje lapul aládában, több, mint amennyi haja. Kűszködök a szálakkal, kicsúsznak a kezemből, nem állnak össze fonattá.

Egy nap lángra kap valami a házban, mikor nem vagyok ott. Kipattant egy szikra a sparheltből, vagy a gyufa volt a hibás, sose tudom meg. A kosarak, zsebkendők, fafésűk mind égneek, terjed a tűzkakas, hangosan kukorékol. Anyám nem menekül, néz ki az ablakon, de a macska már nem ül az ölében.

KAJOS ANNA ZSÓFIA: Dream stepper – 2015

Farkas Arnold Levente

Minőségjelzős

Ablakom a vakok forrására néz, ám amióta a szemem elgurult, távolság van köztem és a látvány között. Üres szemüregemből ömlik a sötétség, négykézláb keresem tekintetemet. Írni sem tudok. Hű szolgámnak diktálom gondolataimat, és csak reményleni tudom, hogy nem másítja meg azokat. Az orvosok szerint nincs más lehetőség, a vakok forrásába kell merítenem üres szemüregem. Félek. A jósök könyve szerint a forrás vize csak azt gyógyítja meg, aki erősen hisz a gyógyulásban. A zárándok, aki három hete kelt útra kelet felé, azt mondta, az erős hit a forrás vize nélkül is meggyógyít. Attól félek, nincs elég hitem, de a hit észszerűtlenségétől is félek.

Pócsmegyer, tizennyolc május egy, kedd.

F tanár. Öregedő. Magyar.

Egyik órán az egyik gyerek azt mondta a többieknek, hogy a migránsok hamarosan átugorják a kerítést. Akkor aztán mindenkinek kell, hogy fegyvere legyen, mert a migránsok terroristák. Ez a gyerek ilyen. Mindig beszél. Akkor is beszélt, amikor a rendőrök játszásiból elvitték azt a másik gyereket, azt a nyolcadikost. Na mi van, megmártották a seggedben a gumibotot, kérdezte a körülötte állóktól, de ez a kérdés csak látszólagos volt, hiszen nem azt a célt szolgálta, hogy választ kapjon, hanem csak azt, hogy szerepeljen. Amikor a herceg megkérdezi a színpadon, hogy lenni vagy nem lenni, ő sem a válaszáért teszi. A színész célja a közönség.

Akkor F, az öregedő magyartanár, megkérdezte, hogy tényleg így gondolják-e. Megkérdezte, hogy tudják-e, mit jelent az a szó, hogy migráns, latin szó, jelentése: vándor. Kik a vándorok, a migránsok, vándor az, aki el akar

jutni A-ból B-be, valahonnan valahová, tehát mind vándorok vagyunk, hiszen mind el akarunk jutni valahonnan valahová, ha nem is a térképen. És azt tudjátok-e, hogy nyolcszázkilencvenöt tájékán, honnan jöttek a magyarok, Ázsiából, amikor megtörtént a honfoglalás, Európa nem nagyon örült nekünk, őrizz meg minket, Uram, a magyarok nyilaitól, Európa így imádkozott.

Szigetmonostor, tizennyolc május kettő, szerda.

F tollbamondást írat az ötödikesekkel.

A szöveg, amit tollba mond, az élet értelméről szól. Pista bácsi, aki kiötlötte, nem úgy élt, mint aki tudja, mi az élet értelme, mert az élet értelméről írni könnyebb, mint értelmesen élni az életet. A gyerekek is elgondolkodnak. Az élet értelme a pénz, mondja Gyuri. Az élet értelme, hogy mi adjunk értelmet neki. Zétény gondolata sokban hasonlít egy román filozófus gondolatához. Az élet értelme maga az élet. Ezt Sára gondolja, de nem mondja ki. Értelmesen hallgat.

Kedves Panka!

Pócsmegyer, tizennyolc március tizenhárom, kedd.

Ez most egy furcsa levél. Azért különös, mert nem úgy kezdődik, mint a többi. Látod? Megfordítottam a megszólítást és a kelezést. Persze nincs különösebb jelentősége, de most zaklatott vagyok, szeretnék láthatatlanná válni. Egyszer olvastam arról egy könyvben, hogyan lehet láthatatlanná válni, de mert nem hittem benne igazán, nem jegyeztem meg. Nagyon fáradt vagyok. Talán az őszinteség és az egyszerűség a nyugalom helyére elvezet. Nyugalmam helyére nem jutnak el. Ez valamelyik zaklatott zsoldár nyugtalan mondata.

Szeretlek, Apa.

Pócsmegyer, huszonhárom augusztus tizenhárom, vasárnap. Érzelmi impotencia, Freud használja ezt a fogalmat Mózesről szóló könyvében, Mózes és Freud zsidó volt. Freud nem hitt isten létezésében, Freud számára isten csupán az elme kivetülése, a vallás pedig kollektív küzdelem a félelemmel. Eszter szerint az a német szó, amit félelemnek fordítok, sokkal inkább szorongás. Freud szerint minden vallási vezető politikus és minden politikai irányzat vallás, Buddha forradalma Indiában, hiszen Mózes sem hitt istenben. Felismerte azonban a mítoszok és a törvények fontosságát, ezek működtetik a társadalmat, Murányi könyve kapható a parajdi könyvesboltban.

Pócsmegyer, huszonhárom augusztus tizennégy, hétfő. A pénz a legfontosabb, mondta Jézus Nikodémusnak azon az éjszakán. Már lassan egy hete hazajöttünk Erdélyből, én azóta is minden éjszakán, Panka és Eszter felébredt, Déva váráról álmodom, valahogy minden álmomban Déva váránál vagyok. Olyan ez a vár, mint a ballada. Déva vára. Trocheusok. Birtokosjelzős szerkezet. Dévai vár. Tátititá. Minőségjelzős szerkezet. Tegnap valahogy semmi se sikerült, ebédig mégis boldognak éreztem magam. Aztán Lóci biciklijével vacakoltam. A belsőt sikerült kicserélni, de el kell adnom a Debussyre vett jegyeket.

Pócsmegyer, huszonhárom augusztus tizenöt, kedd. Nagyboldogasszony. Nagyboldogasszony ünnepén ministráltam először. Szerettem ministrálni. Az ember szereti beavatottnak érezni magát. Az volt a teljesség, amikor megtanultam kezelni a könyvet. Hajnalban arra ébredtem, hogy fáj a fejem és hányingerem van. Ilyenkor kijövök a nappaliba aludni, éjszaka a nappaliban, egyrészt közelebb van a vécé, másrészt a kanapéhoz tartozó párna hideg huzata jótékonyan hat a fejemre. Október hetedikén megnézünk valami Szentivánéji álom feldolgozást Eszterrel az Örkényben. A Debussyre vett jegyeket még nem adtam el. Lehet, hogy visszaváltják.

Pócsmegyer, huszonhárom augusztus tizenkilenc, szombat. Vasárnap kimentünk Csíksomlyóra. A gyerekeknek nagyon tetszett a barátok feredője, főleg Lócinak. A borvízforrásnál megtöltöttük a kulacsokat, aztán felkapaszkodtunk a kápolnákhöz. Az első kápolnánál ült a remete. A kutyái ugattak, de mi nem ijedtünk meg. Elfújta a szél a remete kalapját, én visszahoztam, ő nem köszönte meg. Eszternek mutattam, milyen érdekes ez az első kápolna, kívül van a szószék. Mármost belül van a lépcső, de kívül van a szószék karéja. A salvator mundi kápolnánál misére készülődtek, éppen a kápolna búcsúja volt. A remete megkondította a harangot.

Pócsmegyer, huszonhárom augusztus húsz, vasárnap. Tegnap Eszterrel megnéztük a Cavaraggiót. Megállapítottuk, hogy a film legnagyobb erénye, hogy olyanok a színei, mint egy Caravaggio festménynek. A film után elsétáltunk az Oktogontól a városligetig. A köröndön megnéztük a szobrokat. Vak Bottyán szobránál a miniszterelnök a török elnöknek mesélte azt a történetet, amikor vak Bottyán Érsekújváron a minaretből lehajította a török müezzint. Az ott Zrínyi Miklós szobra, mesélt tovább a miniszterelnök a török elnöknek, aki azt írta, hogy a török ősi, természetes és örökidegen ellenségünk. Az ott Balassi Bálint. Ő tudott törökül.

Pócsmegyer, huszonhárom augusztus huszonkettő, kedd. Tegnap volt Eszter születésnapja. Azzal kezdtük a napot, hogy elmentünk abba a kórházba, amelyikben született. Érdekes dolog ez. Nem tudom, áll-e még az a barlang, ahol Jézus született. Azt is el tudom képzelni, hogy díszes templomot emeltek a születés helyére. A kórház mellett is, amelyikben Eszter született, díszes templom áll. Nem mentünk be. A barokk szentek rendületlenül állnak a templom bejárata fölött. Talán negyvenhárom év múlva, amikor a születés helyéhez újra elzarándokolunk, megkeressük az istent is abban az üres templomban. Tegnap történt az is, hogy a pápa kijelentette, nem hisz az istenben.

Pócsmegyer, huszonhárom augusztus huszonhárom, szerda. Eszter azt

mondja, Máté evangéliumára hivatkozik a pápa, a huszonhetedik fejezet negyvenhatodik versére. Éppen ezért kilenc óraker jelentette be a Szent Péter téren összegyűlt tömeg előtt, hogy nem hisz istenben. Azt mondja, nem kell kétségbe esni, ő nem fog lemondani, mint Benedek vagy Celesztin, ő haláláig pápa marad, a hívek pedig, akik még hisznek istenben, imádkozzanak, hogy a következő pápa megint olyan legyen, aki hisz istenben, vagy ha nem hisz, legalább ne kösse a testvérek orrára kételyeit. Minden nap kilenc óraker fog misézni a Szent Péter bazilikában, mert azok számára, akik hisznek, ennek van értelme.

Pócsmegyer, huszonhárom augusztus huszonnégy, csütörtök. Tegnap megcsípett négy lódarázs. Gellért vette észre, hogy az ereszkörnyékén sok a lódarázs. Azt mondta, biztosan fészket raktak az ereszkben. Ha így lett volna, elmosta volna őket az eső. Tegnap Gellérttel felmentünk a padlásra. Kibontottam a cserepet azon a helyen, ahol a fészket sejtettük. A rengeteg lódarázs látványa leűzte Gellértet a padlásról, de itthagya nekem a vízipuskát. Miközben leereszkedett a fekete létrán a padlásról, még elejtette azt a bölcsességet, hogy a lódarázsok meg fognak csípni. Ha nem vagy allergiás, akkor lejössz feldagadva, ha allergiás vagy, többé nem találkozunk. Eszter könyvtárban volt.

Pócsmegyer, huszonhárom augusztus huszonöt, péntek. Eszter és Panka között háború dúl. Eszter tegnap megkérdezte Pankától, hogy fel tudja-e húzni a lepedőjét, mire Panka megsértődött, magára húzta a szobája ajtaját és keservesen sírni kezdett. Aztán eltüntette Eszter könyvét az éjjeli szekrényről, amit esténként olvas, A héber színjátszás kezdeteit, a könyv helyén egy levelet hagyott. A levelet nem olvastam, nem nekem szól, de el fogom olvasni. Álomban láttam a fényt, sárga és fehér volt, a széle rózsaszín. A sárga és fehér fényből valaki Panka hangján ellet kezdődő szavakat dobott a sötétbe. Lék. Lélek. Lódarázs.

Endrey-Nagy Ágoston

A Szimultaneitás Szentsége

I. A néreisz lelke

Viharmadarak vergődnek összeragadt szárnnyal.
Méz, kőolaj, méz, kőolaj, motyogja a sápadt nő,
verítéke csorog. A partmenti sztrádán aszfaltba
taposott lepkék, mezítelen lábán hímport.

Agóniák a verőfényben,
kiszáradt begóniák az ablakban.
Izzadva kelek, megint azt álmodtam, hogy ő tiszta víz,
én pedig lepke vagyok egy kidobott próbababa száján.
Ideje szembenézni, levakarni eufemizmusaimról a hímport.
A lelkiismeretem ragacsos anyagokról motyog, addig
kell hallgatnom, míg rá nem jövök, hogy milyen sok
a közös bennük, hogy én is közös vagyok bennük.

A sötét tenger felé indul a sápadt nő,
lábujjhegyen siet az aszfalton.
Bőre olajos, amikor rátalál a reggel.

II. A néreisz félelmei

Nehéz tüdővel ébredtél, fulladtál, nem segített
a szoba otthonossága, ágyhoz préselve
feküdtél, mintha sok száz köbméternyi víz alatt.
Színt és körvonalat kaptak aztán a formák.

Ilyen könnyű téged legyőzni, gondoltad.
A megállíthatatlan terjedés átkát hoztad
a földre, de ellened fordult – erről szól minden
fantáziád. Zombifilmek. Cordyceps. AI.
A Szimultaneitás Szentsége nem nyilatkozott meg
neked, mítosz és műanyag még összeférhetetlen.

*(Remeg a levegőben a müezzinének,
úgy várják az első sztegosauruszt,
ahogy átgyalogol a Pallasz-templom
romjain, hátán, a csonttarajak közt
Pedro Pascal ül, kezében porcelánleányka,
intetet, hirdeti a Szimultaneitás Szentségét.)*

Mint nyálkagomba a fasebet, benő az undor.
A pánik. A zombik. A Cordyceps. A Pedro
Pascal-tiktokok. Bár szárazon tartod a sarkokat,
naponta keresztuzat, menekvés még sincs.
Felveszi alakod az intelligens penész.

Lemerülsz, körbeölel a víz, bevon az alga.
Kioldódik belőled az átok, bevonja a vizet.

III. A néreisz kötelességei

Vannak folyók, amiknek a torkolatát nem találhatjuk meg soha, bárhogy, bármilyen szándékkal is közelítsünk hozzájuk. Pedig a delta paradicsomában mind megtisztulhatnánk.

A folyókhoz tartunk. A torkolat mennyország,
a tenger felfoghatatlan. Gondolni sem merünk rá.
A tenger az, ahol csődöt mond minden, amit tudunk,
a tenger az, aminek szennyezéséről csak álmodunk.

A tengernél pásztorleánykák betört koponyájában remeterák él.
A tenger hipnotikusan ringó liliommezőket növeszt.
A tengert élő még nem látta, de tudunk róla.

Folyásirányukat megváltoztatva alattomosan
a kontinens szívébe küldi a földalatti folyókat,
amik felfalják a kőzeteket. A legváratlanabb
pillanatban beszakad lábunk alatt a talaj, és zuhanunk,
sodródunk összetört koponyával.

A Szimultaneitás Szentsége néreiszeket küld
javainkért, óvatosan összegyűjtik, minket kihalásznak
az alvilági sodrásból, és felcímkéznek egy félreeső
földalatti barlangban, a felejtésen túl: *toxic waste*.

Lukács Flóra

A szélnek lakói

Csak végignézek az úton,
tudom, hogy jártam már itt,
tudom, hogy egyszer itt ragadtam.

Dohánykarcos párkahang
vadkecskéket terel a kőkarámok felé
a fénybordás hegyoldalban.

A vesszőkerítés mellett
egy őzbarna fiú, talicskányi tetovált
koponyát tol a csontkamrához.

Egy szerzetes szivaracsonkkal vezényel
a puszpángfába ízesült kabócáknak.

Ikaruszok kapaszkodnak
a dűlőúton felfelé,
lassítanak a szürkére edzett cédrustörzsek,
jelzésértékű megállók előtt.

Az olajliget peremén
ujjaim a dróthálóra fonódnak.
Figyelem a színüket vesztett
kövek és bozótok foltritusát,
a mállás dramaturgiáját,
míg olyanná nem válok,
akár a déloszi oroszlánok.

Egy motor hátáról magához int
egy kócos prófétafej.

Szél sodorta gyapjúhaja
szantálfaillatot áraszt,
nyakán hullámhegek,
a hátán sótérkép, átfogom a hasát.

A visszapillantó tükröt szuggerálok,
nézz vissza rám, nézz vissza rám,
eleven pontszemeiddel,
legalább a kanyarokat követő egyeneseken.

Egészen odáig visz,
ahol már csak *a por zúdul továbbra is*
nagy tömegben előre,
a csontszáraz por,
azután elhajt a lepkerezervátum felé.

Magam maradok egy felmálházott,
lassan pislogó számmal.

Ikarosz

Tengerbe dobott méhviasz érmék fehérednek
az algától iszamós, vízbe szakadt betonmólón,
egymáson gördülő, csontszín kőtojások között.
A sziklafallal párhuzamosan zuhanó fiúk
megadják magukat a gravitációnak.

Az istállók falain festékszóróval felfújt
freskótöredékek, For Sale táblák vöröslenek.
Sótól mocskos ablakokon szúnyoghálók
pixeles membránja remeg.

Palaparcellák közt egy szikár férfi
kitáruló karjainak kaszaárnyai.
Miroloi, sikoly-glissandok
és kecskék hangjelzései,
egy sebzett vad nyöszörgése.

Szerzetesek faragják késeik markolatát,
amivel később halak hasát metélik majd fel,
olyanok, akár a három angyal
Mamré tölgyesében.

Egyikük felém fordítja fejét,
borostájáról visszasercen a fény.
Legyűröm karomon az inget.
*Te fogod ugyanis feláldozni az embert,
aki magában hord engem.*

Magamra hagy a sötét falak között,
az ikonosztáz előtt, a láthatatlan tartomány
mezsgyehatárán, göndörfürtű szentekkel.

Úgy járok körbe, ahogy Ikarosz
vitorlázik preparált szárnyakkal
a Tatlin-torony körül.

Két homokba szúrt gyertya
világítja az apszishajlatot.
Rettegek attól az időtől,
mikor nem leszel többé megszólítható.

Visszaszokás

Felállványozott épületek homlokzata előtt
vastag nejlonfüggönyök remegnek,
felhasíthatatlan Maya-fátylak.

A kínai büfében az elnémult kakas
kapirgálja a mozaikcsempét,
egy Schiele-karcsú fiú
wonton levest kanalaz
a pult mögött, mesterséges fényben.

Gerince helyén hajlékony acélnyárs feszül,
hozzáízesült protézisbordái
átütnek a fehér pólón.
Egyre szűkülő pontpupillában
animális fenyegetettség.

A savas eső lemarta a lombot a fákról,
egy madárfészek gurul
a villamossínek között.

Sűrűszálú habos jávorroncokat,
szétfeküdt matracokat,
preparált kalitkákat, kábelkötegeket kerülgetek.

Saját kimérafejemet nézem
utcafrontos galériák üvegtábláin.
Kerozinkék reflexek torzítják
a visszaverődő képet.
Ipari alpinisták lebegnek felettem.

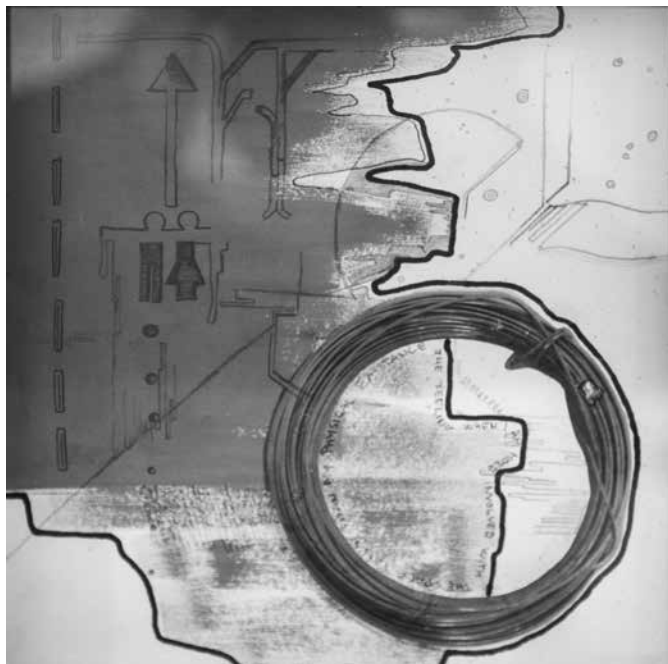
A balkánszürke ködön átvilágít
az éjjel-nappali fényfelirata,
alatta az eladó lány
égei kék haját arcába fújja a szél,
remeg, akár a jegenyék,
néhány slukk után
eltűnik a fotocellás ajtó mögött.

A kocsmában önmagukat túlélte,
létváltó kamikázék mozognak
a jóltemperált zongora hangjára,
elcsigázott akarattal,
egymás körül keringő égitestek,
felfüggesztik magukat a cselekvésben.

A félig leeresztett kaptárvas rolók mögött
telik, de nem múlik az idő,
a metrum fátlyat terít a valóságra.

Zsebembe feszítem ökleimet,
elhajózott kompjegyeket markolok.
Drótkötélpályák fölött fehérленek
inas, ágymeleg testek,
kávégőz, teapára takarja arcukat.

KAJOS ANNA ZSÓFIA: Spooled – 2017

Szepesi Kornél

A szavak csodálatos életéből, avagy negyven évem katakrézis

Valóban negyven. Tudom, hogy ez félreérthetően, sőt, megtévesztően kerek szám, mellyel kérkedni szoktak olyanok, kiket nem zavar a pontatlanság, mert a társalgás hevében fontosabb a pikírt nyomatékosítás, mint a hitelesség, még akkor is, ha valójában huszonhat vagy huszonhét, kerekít, szépít. Mondanám én: bárcsak, viszont jómagam pontosan februárban töltöttem a negyvenedik évem a katedrán. Csak képletesen katedra, persze, feleslegesen szimbolizálok, ki mondja ezt még így. Toll sincs már és kézzel írás, nemhogy katedra. Sem katedra, sem kiállítás. Pontosabban, semmi kiállítás. Szóval, inkább kezdem előlről. Kedves Péter, mert így illik, előre a megszólítás, tudom, hogy halott vagy, és tudom, hogy ez egy ronda szó, meg ha ezt hallja valaki, rögtön elszörnyed, és rögvest előjogokkal ruházza fel a szóban forgó személyt, ti. halotról vagy jót vagy semmit. Tudom jól, te nem kívánnál, sőt, rosszallnál bármilyen privilégiumot, tudom jól, pedig te soha nem ismertél engem, habár én mindig úgy képzeltem. Én az összes felolvasásodon jelen voltam, Péter. Amíg éltél. Elgondolni is szörnyű, hogy erről kell értekezni, hogy már nem vagy. Nekem azóta az élet egy halál-takarítás. Tudod mikor az ember a hozzátartozója halála után rendezzi a sorait, döntéseket hoz a dolgaik felett. Kedves Péter, hát ki vagyok én, hogy bárki után takarítsak. Nekem már csak a könyveid maradtak. Ez éppen elég. A szavaid, melyek, mint Néró, lángra gyűjtják Rómát, elsüllyesztk Atlantiszt, felülírják a régi érzéseket, halhatatlanná teszik a neved. És te alázattal, te gyerekes rajongással, te öniróniával kezeled. Kedves Péter, ma leszálltam a Klinikáknál. Elsétáltam az Orczy térig. Felnéztem az égre. Nem volt ott semmi. Illetve, a semmi volt ott, minek nem volt se múltja, se mélysége, mozdulatlan volt, rémisztő volt.

Hétfőn újra tanítási nap. A diákok tabuk nélkül harcolnak velünk, kikben már megcsontosodott a magunk igazsága. Kedves Péter, neked mindenben igazad volt. Léteznek a közös halmazok. A természetnek megvan a maga szabályossága. Az iskola előtt nyolc diákom dohányzik. Nyolcan kívánják hátuk közepére az iskolát, nyolcféleképpen adják ezt a világ tudomására. Láttatják gesztikulációikkal, mimikáikkal, non verbálisan és vulgárisan, mégis a magyar nyelv szépsége, mely nekem szemet szúr, amely megnyilvánul szintúgy gyűlöletben, mint szeretetben, mindkettő úgy áraszt el, mint Szőke Tisza gondolatokkal Petőfit. A káromkodás, amennyiben mértéke és formája indokolt, szerintem fontos. A nyolc legjobb diákom.

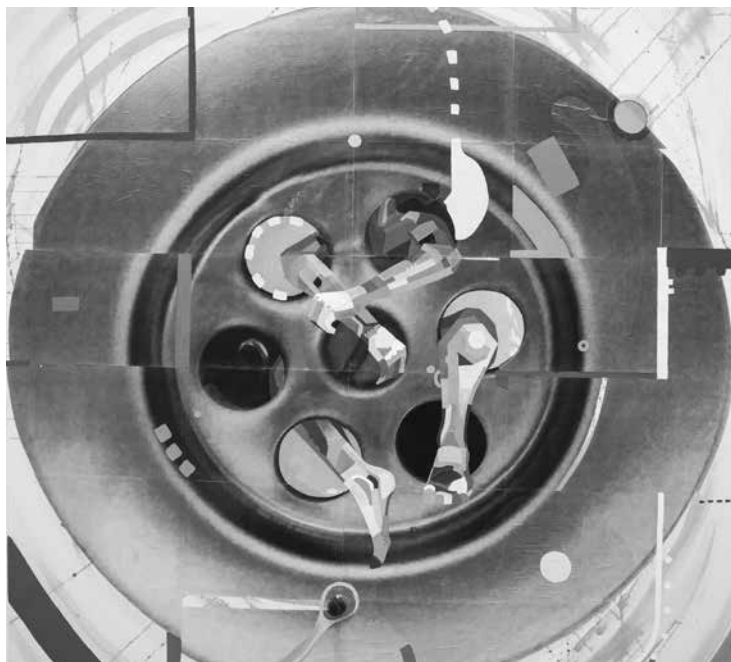
Kedves Péter, negyven éve vagyok a szakmában, de a matematikát bizony még mindig a legtöbben nem értik. A nyelv, a szavak kódoknak tűnhetnek, ha nem tudjuk magunkénak. Idegen nyelv, azt mondjuk, csak úgy, mint egy általános iskolás diák mondja az integrálokra. Egy jó irodalomtanár több matematikát tanít, mint egy korlátolt matematikatanár. Az anyanyelvünk tökéletes írása és beszélése kész matematika. Vegyük mondjuk az analitikus függvényeket, melynél a lokális viselkedés determinálja a globálisat. A lírának is ez az alapvetése, a költő meglátja a világot a népdal egy apró részletében, és az örökkévalóságot egyetlen másodpercében. Kedves Péter, fáj, hogy elmentél. Az is, ahogyan. Ki más érti így az összefüggéseket? Talán nem túlzás azt mondani, senki sem úgy, mint te. A félreértés, a mély megértés alapja. Avval, hogy üldöznénk a dohányzókat, pont a lényeg veszne oda. Avval, hogy üldözzük azt, akinek más a véleménye, éppen a forma természetessége szűnik meg. Kedves Péter, ahogyan ezt te állítottad a regényről, pontosan ezt állítom én is a mai gondolkodásról. Hogy nem formája alakult ki, hanem struktúrája. Pontosabban, ez lett a formája. Ha egy nyelv nagyon ismeretlen, akkor nem látszik rajta, hogy nyelv. Intertextualitás. És megint a dohányzó diákok. Hát, kérem, diskurzus. Közös halmazok. Gondolatok. Nyolcféle, mint azt már előbb említettem. Értelmezze a jelen időtlen pillanatszerűségét A bánat? egy nagy óceán című versben. Cigaretta előtt, vagy után? Belefér még, de aztán csak eressze

bő lére! Ha elég körmönfont, felsőbb osztályba léphet! Kedves Péter, hát evvel elvetem a sulykot? Evvel a dohányzás mellett kampányolok? Tartsam meg magamnak a véleményem? Fogjam be a pofám? Eleget gyakoroltam, és láttam már másoktól. Szóval, negyven. Megtévesztően kerek szám. Pontosán nyolc osztója van a természetes számok halmazán. Mi több, a negyven nyolcszögszám, ötszögalapú piramisszám. Negyven évem katarézis.

Péter, én ott az Orczy kertben szerfelett sokáig ültem egy kényelmetlen padon. Egy ideig csak a tiszta égboltot figyeltem. Azt a bűdös nagy, üres kékséget. Majd mielőtt végleg kétségbe estem volna, felhők jöttek, és én már nem voltam többé egyedül.

.....

KAJOS ANNA ZSÓFIA: The Drain – 2017

András László

Medveség, málnaság, mibenlét és magánvalóság – a minden egytől a mindegyig és vissza

Medvész maradjon a málnánál¹ - tartja a mondás -, s ez napjainkban annál is inkább aktuális, mivel azt kell tapasztalnunk, hogy a téma kívül marad a népszerű és mainstream filozófiai vizsgálódások keretein, azaz, ha valaki mégis szeretne valamit megtudni a tárgyban, nem tud máshoz fordulni, mint a medvészekhez. Ez sem problémamentes, hiszen viszonylag kevés népszerűsítő medvészeti irodalom akad, s ha mégis, tapasztalható, hogy minél népszerűbbre sikerül, annál jobban eltávolodik a tárgytól, a legnépszerűbb műveknek pedig jószérivel nincs is már tárgya, csupán alanya. A tudományos igényű medvészeti-málnásati munkákat tekintve sem a források bősége fog zavarba hozni bennünket, ezért most itt elsősorban ez utóbbi kategóriába eső műveket tekintjük át vázlatosan az ókortól napjainkig.

Az első feljegyzés a tőlünk térben, időben és gondolkodásmódban is messzi Kínából származik, nevezetesen, amikor Lao-ce-nek azt a megbízást adta örökké elfoglalt mestere, a maga korában páratlanul népszerű Sietek, hogy vizsgálja meg, vajon, ha a medve egyre több málnát eszik, akkor a medve málnásul, vagy a málna medvésül-e. Lao-ce alaposágát ismerve nyilvánvalóan nem hagyta figyelmen kívül a kérést, és behatóan tanulmányozta a problémát, fájdalom azonban, hogy a bölcstől csak a szalma-kutyákra vonatkozó feljegyzései maradtak fenn, a medvékről és a málnáról

1 Más források szerint a lépesméznél.

szóló gondolatai eltűntek az idő rettenetes mély kútjában, onnan senki fel nem hozza őket.

Nagyon izgalmas azonban, hogy Európából is erre az időre tehető a téma első írásos nyomának felbukkanása. Thalész ismert ívócimborája, társa a milétozi filozófiai iskolában, egyben a kérdés- és választudományoknak nemrég előkerült források szerint egyik legkorábbi képviselője, Osztmiesz munkásságában már több mondatnyi izgalmas töredék is szerepel. Diogenész Laertiosz híres művének² elveszett tizenegyedik könyve állítólag szinte teljes egészében Osztmiesz és Al-Catres munkásságával foglalkozik. Al-Catresről korábban már szót ejtettünk³. Osztmiesz – mint az köztudott – jobbára csak kérdezett, és amint feljegyezték, mindig a lehető legegyszerűbb kérdések feltevésére törekedett, s ezt követően jobbára hallgatott. Amikor azonban a filozófiai iskolából átballagott a milétozi kikötőbeli törzskocsmájába, melyet a legendás Lorisztiasz üzemeltetett⁴, és megitta az első *oinokhoéni iszmarikoszát*, elkezdett beszélni, s az ezekről a beszédekről készült feljegyzések alapján következtethetünk gondolkodásának rendszerére. Ezeket a következtetéseket azonban fenntartásokkal kell kezelnünk, hiszen a hallgatóság - beleértve e feljegyzések készítőit is – feltehetőleg ugyancsak nem maradt mentes az iszmarikosz hatásától.

Osztmiesz legtöbbször Északon tett kalandos utazásairól mesélt szívesen, egy ilyen alkalommal tette azt a híven feljegyzett, de hosszú időn át senki által sem értett megjegyzését: *a hóemberen nincsen segglyuk*. Többen megpróbálták értelmezni ezt a kijelentést a metafizikus térben, de minden kézzelfogható eredmény nélkül. Máskor, amikor egy józanabb hang – mert bármily furcsa, ilyenek is akadnak egy kocsmában – szóvá tette italozásának mértékét, Osztmiesz így felelt: *az a dolgom, hogy megtöltssem az ürességet, hogy a fejetekbe némi tudást, a gyomromba pediglen bort töltssek, egészen addig, míg az üres telivé nem válik, amíg meg nem értitek, hogy a teli ismét üres, amíg*

2 A filozófiában jeleskedők élete és nézetei – Ambrosius Traversarius, 1535

3 <https://muut.hu/archivum/6383>

4 Mindeszt Megisszosz: Híres ókori kocsmák

én egyé nem válok a borral, amit megittam, mint egy medve, ami annyi málnát eszik meg, hogy már nem tudni, mi a málna és mi a medve. Azahogy nagyon is tudni: egy lesz a kettő, ahogyan a számosak végül mind egyek, ahogyan a csillogok sokasága egyetlen mindenség, ami végső soron mégsem más, mint a nagy semmi. Diogenész Láertiosz⁵ úgy vélte, ennél a beszélgetésnél jelen volt a fiatal Anaximandrosz is. Ezt valószínűsíti az a kevés, ami az ő gondolataiból fennmaradt, és hát tulajdonképpen Osztmiesz a maga gondolatával ugyanúgy járt, ahogyan Thalész fiatal tanítványa, Anaximandrosz is a magáéval arról, hogy a Föld a nagy semmiben lebeg – igaza volt, de senki nem tudott mit kezdeni ezzel, és végső soron senkit sem érdekelt.

A következő utalásra a reneszánszig kellett várni, ott is egy festőre. Az első emlékezetes ravennai jászolkiállításon⁶ nagy feltűnést keltett Antonello da Messina képe, melyen a kísérletező kedvű piktor málnabokorról csemegéző medvét festett a számártól rendezői jobbra. Mikor a pápai preláthus szemére vetette a történelmi hűség hiányát, Antonello pimaszul azt felelte: miért, eminenciád tán ott volt? A festő kiszabadulása után azt mesélte a barátainak, „egyszerűen hiányzott valami a képről, képtelen voltam megnyugodni, bármit festettem, ugyanez a hiány égett bennem egészen addig, amíg a végleges változathoz el nem jutottam”. A kép természetesen megsemmisült, ami érthető egy olyan tárgy esetében, amelyet rubintnyelű tőrrel hosszában felhasogatnak, majd tűzre vetnek.

Ezt követően ismét évszázadokra eltűnt a szellem történetéből a medvéről és a málnáról való *együttes* gondolkodás. Botanikusok, növényészek, zoológusok, állatidomárok és más efféle szerzők írásai maradtak fenn kevés érdemi tartalommal és ennek megfelelően jelentéktelen hatással. Sokan talán Kanttól és Hegeltől várták, hogy feltegyék végre a medve és a málna ügyét az újkori európai gondolkodás térképén az őket megillető helyre, azonban – milyen kicsi, mondhatni kicsinyes dolgokon múlik az emberi

5 Diogenész Láertiosz i.m.

6 Tárgyak, növények, állatok és emberek szerepe a katolikus művészetben IV. – *Katholieke Universiteit Leuven*, 2023

gondolkodás iránya – egyikük egyszerűen nem szerette a málnát, a másik meg rettegett a medvéktől, ezért aztán kifejtett főbiájuknak megfelelően, legyen ez bármilyen hihetetlen, monumentális életműükben egyik szó sem szerepel egyetlen egyszer sem!

Ennek a hozzáállásnak éppen az ellenkezőjével találkozhatunk Malinovsky és Medved⁷ esetében, akiknek a témával kapcsolatos túlzásai és erőltetett párhuzamai még a leglelkesebb érdeklődők számára is kifejezetten kínosak, semleges megfigyelők szemszögéből pedig egyenesen taszítóak. Így hiába a hatkötetnyi, több évtizednyi megfigyelés, empirikus tapasztalat, kísérlet aprólékos leírása, ezeknek értékei sajnos tragikusan és gyakorlatilag szétszálazhatatlanul egybemosódnak azzal a végig, hol harsányan és nyíltan, hol búvópatakszerűen felbukkanó célzatossággal, amivel az egész apparátust a mögé a hipotézis mögé sorakoztatják fel, miszerint a medve minden állat felett, s a málna minden növény felett. S noha ez a gondolat nem áll távol a medvészek többségétől sem – ezt kénytelenek vagyunk itt is elismerni -, az azonban óriási különbség, hogy mi ezt a véleményünket megtartjuk magunknak, nem népszerűsítjük, s főleg nem kívánunk tudományos harcokat vívni annak érdekében, hogy mások is ezt gondolják, vagy legalábbis úgy tegyenek. Egyszerűen megelégszünk azzal, hogy azt gondoljuk, amit.

7 Малиновский и Медведь: Один бог, одно растение, одно животное (Санкт-Петербург, 1924 Анти-царь издатель)

Szeifert Natália

Valamit a szeretetről

Úgy tartom a kezemet a csap alá, hogy az ujjaimmal kisebb vajúút képezzek, abban folyjon a víz, most így tud inni. Mindig nagy mutatványa volt, vendégeink kedvence, amikor felült a mosdókagyló vagy a mosogató szélére, megnyitottuk a csapot, odahajolva lefetyelte a vizet. Most kicsit másképp megy, de ragaszkodik hozzá. Ragaszkodunk hozzá.

Egy hónapja nem tudott szinte járni sem, jóformán kúszott. Most is bizonytalan még. A fejét a gyulladás miatt még ferdén tartja, ezért amikor ránk néz, olyan, mintha kérdezne. Mintha mindig azt kérdezné, most mi van.

Elképzelem az arcaimat, amelyeket ilyenkor ferdén vagy szédülő gomolygásban lát. Kétségbeesett, eltorzult, kialvatlan arc, a száj meg csak azt a három negatív szót hajtogatja, amely most úgy, hat, mintha közvetlenül Fodor Ákostól tanulta volna:

nincs
semmi
baj

Aki tartotta már percekig folyó hidegvíz alá a kezét, tudja, hogy egy ponton fájni kezd. Nekem van erre egy módszerem, még gyerekkoromban fejlesztettem ki, nem tudom, miért. Ha valamelyik részem fáj, úgy teszek, mintha nem tartozna hozzám. Most például a folyóvíz alá tartott kezemre és az ujjaimra úgy tekintek, mint egy edényre, önmagában látom, és ha kellő távolságtartással szemlélem, már nem érzem a fájdalmat. Csodálatos dolog, a kezem ugyanúgy elfehéredik, majd vörös foltok lepik el, végül érdesre szárad rajta a bőr, de fájdalom nincs. Van, csak máshol.

Közben tanulok. Mindig tanulok tőle, csak most nagy dózisban. A konok-ságot és az elfogadást. Azt hinné az ember, ez a kettő nincs együtt, pedig sok betegnél láttam már, és valahogy mégis elfelejtem, mert az ember azokra

emlékszik, akik az egyiket vagy másikat nem tudták gyakorolni. Azokra, akik nem fogadták el, csak konokul kitartottak valami mellett, amiről nem lehet beszélni, mert nem lehet érteni, meg azokra, akik elfogadták és ez együttal a feladást jelentette.

Pedig tudjuk egyszerre mi is, de vajon mikor is tudjuk, pörgetem az emlékeket. Ha egy ember beteg, mikor tudja elfogadni az állapotát és mégis konokul gyógyulni? (Az a helyzet, nincs rá jobb szavam, a kitartás kevés, az elszántság túl emelkedett, talán a macacssággal rokon, de mégis: konokság ez pontosan.)

Arra jutok, hogy akkor, ha bízuk.

Három egész három tized kilogramm élet, és bízuk. Bennem, többek között. Rám néz kérdőn, és alig várom, hogy rám nézzen szigorúan (mert tud, szinte parancsolón, amikor igazán akar valamit, de macskáktól szokatlan türelemmel). Micsoda felelősség, gondolom, pontosabban ezt csak most gondolom, egyébként érzem. Mindig érzem, de most csak ezt érzem.

Nekem is elfogadónak és konoknak kell hát lennem, el kell vinnem minden egyes nap az orvoshoz, még jó, hogy nem egyedül. Nekem kell ott állnom mellette, amíg naponta három-négy órán át infúziót kap, nekem kell cirógatnom a kis konok feje búbját. Nekem kell felemelnem a sovány testét, nekem kell magamhoz ölelnem és nekem kell elengednem, amikor jelzi, hogy most egymaga pihenne. Nekem kell szemmel tartanom, figyelnem minden életműködését. Nekem kell a hideg víz alá tartani a kezem percekig minden nap többször. Nekem kell ott lennem, állnom, guggolnom, ülnöm, térdelnem, mert én vagyok az, aki mindig ott volt. És mert ő az, aki mindig ott van. Az utóbbi tizennégy évben ő az az élőlény, akivel a legtöbb időt töltöttem. Akárhogy számolok, ez így igaz. Reggeltől estig, minden egyes nap. Tekintetekből értjük egymást. A lakás távoli pontjain megmozdulunk, és a másik tud róla. És tudjuk, hogy tud róla.

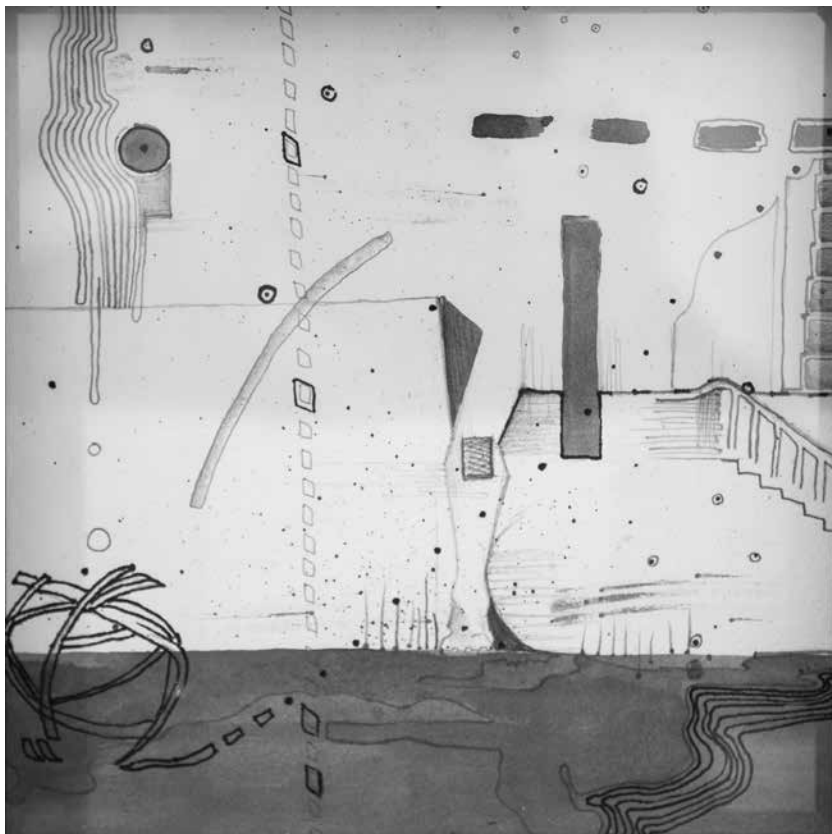
A Nagymama mindig azt mondta, hogy ne tarts állatot, mert minden étellel egy darab fájdalmat veszel magadhoz. Igaz. De azt hiszem, aki nem

szeretett még állatot, akit nem szeretett még állat, bizonyosan kevesebbet tud magáról a szeretetről.

A világ egyetlen kérdésre szűkül ilyenkor: hogy van, akit szerettek? És minden tevékenység egyetlen célra tör: jól legyen, akit szeretek.

És bízunk.

KAJOS ANNA ZSÓFIA: Wobble – 2017

Kertész Eszter

Fészek vagy sodrás

Mint fakopáncs, ha kikezdi a hungarocellt is a házon,
s csőre nyomán alakul kint sok kicsi bombatalálat,
bent tehetetlenség, mert ellene semmi se használ –
fészket vájja a kíméletlen idő is a testbe.

El nem ijesztheti semmi ricsaj, hisz végzi a dolgát.

Jártam a völgyben, hol csobogás és erdei ösvény
úgy vezetett, hogy majdnem egygé váltam az úttal,
és nem akartam mást, mint általa menni előre.
Ó, de kiértem a völgyből, homlokom égeti napfény.
Nincs hova bújni. Vajon mi elől, ki elől is akarnék?

Hallom a harkályt. Csőre dobol vén gesztenye törzsén,
mindenhonnan visszaverődik nyers kopogása.
Nem siet, és nem kapkod. Visszhangzik koponyámban.

Épít, rombol a síkra leérő lassú folyó is,
szétszed és összerak, öble kitágul, partfala omlik,
zátonyt, félszigetet formál szabadult anyagokból.
Így alakítja a tájat, kedve szerint kanyarogva.
Hagyja magát a szilárd anyag, úszik a föld pora békén.

Föld pora arcom. Adja magát az idő folyamának.

És nem sír a homok, sem a vén fa tövében a forgács.
Készül odú. Tán messze a delta, távol a tenger.
Bélelt fészek vagy sodrás, mi segít hazaérni?

Miklya Zsolt

A Bújócska-zsoltárokból

Árnyékfogó

Zsolt 102,12-13

Közeledik az este.
Ilyenkor hosszú minden árnyék.
Apáé a leghosszabb,
őt könnyen elérem.
Anyáé a legfürgébb,
és mindig kacag, ha rálépek.
Nagymama távolról figyel,
árnyékfeje a rózsáig ér.
Nagyapa meg a saját
árnyékában lépdél felém.
Csak az én árnyékom rövid,
de messze fut, ha közeledik
az árnyékfogó.

Bent csapás, kint áldás

Zsolt 105,31.37

Tele az öreg ház légycsapóval.
Ha betéved egy légy a házba,
mindegy, hogy a konyhába,
ebédlőbe, kishálóba, nagy-
szobába vagy az előszobába,
nagyapa már nyúl is, és csap,
mielőtt a légy felrepülne.
Apa a fejét csóválja, ott a spré,
biztosabb és gyorsabb.
Anya felszisszen,
nagymama szeme csillog,
itt nem lesz gázosítás, motyogja,
és átmegy a másik szobába vagy
a konyhába vagy az ebédlőbe.
Csak a terasz marad csapás nélkül,
pedig ott darazsak is jönnek,
legyek is vígan lakmároznak,
de ételre nem csapunk,
sem üvegre, porcelánra,
ami bent csapás, idekint áldás,
mondja nagyapa, és mamát
átöleli ilyenkor.

Kakaós kifli

Zsolt 126,1-2.4-6; Préd 3,4

Úgyis nevetés lesz a vége,
sírtam a párnámba éjjel,
mikor az álom patakja megtelt vízzel,
és kiáradt, szétterült, mint a tenger.
Csak ültem a parton, és sírtam,
nem tudtam megállítani,
nem is akartam,
nevetés lesz úgyszólván a vége,
kacsintott rám papa a túlsó partról.

Miért kell ahhoz sírni,
hogyan nevetni tudjunk,
miért nem kezdődik és
záródik minden nevetéssel,
miért lesz sírás a vége,
ha ezt elfelejtjük?

Reggel kakaóztunk,
mama mosolya szárítgatta
könnyáztatta arcom,
papa kakaóba ejtette a kiflivéget,
és neveltünk, tele szájjal,
amikor nem akart elsüllyedni.

Toroczky András

2023. október 7.

Hogy miért laktak Andiék a szobámban,
miért panaszkodtak a szúnyogokra,
miért volt vendégség, valami családi
összejövetel nálunk. Miért volt az,
hogy apa épp akkor költözött tőlünk.
Mit keresett a dobozokkal a pincében,
miért volt pincéje a Kert utcai háznak.
Mit akart egyáltalán ezzel az egésszel.
És miért mondta, mikor megkérdeztem,
hogy: „Évek, kisfiam. Évek!”. Értem.
Azt is értem, hogy anya erre miért
csóválta a fejét mosolyogva.
„Apátok mindig is hajlamos volt
a sértődésre.” És közben tudtam biztosan,
hogy álmodom, mert apa soha
nem hagyta volna el a családját,
a sértődései pedig öt másodpercig
tartottak. Szégyellem most is, pedig
nem kellene szégyellni, de jó volt
hallani a hangját, és tényleg elnézést
kérek azoktól, akiknek rossz
gyerekkoruk volt, de jó volt őket
újra együtt látni húsz-huszonegy,
isten tudja, mennyi év után először.

2022. szeptember 4.

Sokan felköszöntik a Facebookon,
habár már meghalt. Erzsike néni szól,
aki most 90 éves, és látta apát felnőni,
egy utcában laktak, aztán tanította is,
ahogy anyát és engem. Egyszer azt mesélte,
hogyan tisztán emlékszik még, mikor
előtte ment apa hazafelé az iskolából,
énekelve, hogy „To-rocz-kaaa-y Bandika”
az *Egy kis malac* dallamára. Apától
később megtudom, hogy az átköltést
Toroczkay papa találta ki, és
tovább is folytatódik, de arra már nem
emlékszem, hogyan (ő ötven múlva is tudta),
valamiképp a fogorvostól
való félelemről szól. Apa egész életében
rettegett a fogorvostól, mikor könyörögtem neki,
hogy menjen el, azt mondta, nem a kezeléstől fél,
hanem attól, hogy Toroczkay papa pár héttel
azután halt meg, hogy a fogorvosnál járt.
Én nem veszem észre a Facebook-abszurditást.
Megint elfelejtettem a születésnapját, mint szoktam.
Elvonja a figyelmem, hogy a nyár elmúlt,
jön az ősz, rövidülnek a nappalok,
már fázom nyitott ablaknál, iskolakezdés,
jönnek a tanítványok, kezdődik a cirkusz.
Mindig apa figyelmeztetett
az évfordulókra. Még a sajátjaira is sokszor. Szept. 4. apa,
szept. 5. Toroczkay mama, szept. 10. anya.

Ildi is szeptemberi. El ne felejtsem felköszönteni.
Megműtötték, két napig kórházban volt.
A testem megtelt könnyel, minden apróságon elsírtam magam.
Vagy legalábbis közel voltam hozzá.
Az aggodás, a felhangosított telefon, az információ-hiány.
Most meg, mióta itthon van: csalódás, idegeskedés,
rossz hangulat, beszólogatás, türelmetlenkedés.
Az is ilyen lenne, ha feltámadnának?

Szept. 16.

Nincs értelme sírni, nem is tudok.
A fényképeken lévő alakok
nem illeszkednek a fejemben lévőkhöz.
Életükben sem illeszkedtek.

Szept. 20.

Anya füvet nyír a Kert utcán, parókában.
Mutatok neki könyveket egy zsákból,
Updike *Nyúlcipő* c. könyve,
két borítóval is megvan,
egy magányos fiú sziluettje látható az egyikén.
Anya már olvasta. Te füvet nyírsz, kérdezem.
Bátyád, apád? Befogott, mondja viccelődve.
Arról megy a vita, hogy szombaton elmondani,
hogy gyógyíthatatlan beteg anya, mennyiben
volt jó ötlet. Ráért volna-e másnap.

Vasárnap jobb-e közölni az ilyet.
Apa azon a véleményen van, hogy
mindegy, el kell mondani, mielőbb.
Ő pénteken halt meg. Tönkretette a hétvégét.

KAJOS ANNA ZSÓFIA: Stand Your Ground – 2017

Böröczki Csaba

Holtszezon

Emil eleve holtan ébredt. Nem érzett semmi különösét, csak egy kis szúrást a tarkóján, és már meg is volt halva. Nem tulajdonított neki jelentőséget. Óracsörgés előtt két perccel felkelt, félálomban magára húzta tegnapi alsógatyáját, kiment a mosdóba. Amikor visszabotorkált a szobába, hogy az ágycsukát megigazítsa, látta, ahogy ott fekszik a porhüvely, csukott szemmel a takaró alatt. Na, most mi legyen?, tűnődött. De nem sokáig gondolkodhatott, készülődnie kellett, a főnök utálja a késést. Megborotválkozott, zokni, pulóver, még egy pulóver. Kint hűvös lehet.

Kilépve az ajtón körbenézett Le Lavandou üres utcáin. November, holt-szezon. Csak ő van itt külföldi meg egy koreai család, akik éttermet nyitot-tak a rue de la Rigourette-en. Emil összehúzta magán a kabátot, és ahogy a buszmegállóban várakozott, eszébe jutott, hogy Le Lavandou-ban törvény tiltja a halált. Még amikor ideköltözött, hatvannégyben, akkor meséltek neki a furcsa rendelkezésről. És valóban, a kis dél-francia üdülőhelyet már több mint száz éve elkerülte a halál.

Amikor Emil ötvenhatban megérkezett Franciaországba, belépett a Kommunista Pártba, hogy egy kicsit otthon érezze magát. Ha társaságot akart, legtöbbször a strandra ment, és figyelte, honnan jön magyar beszéd. Nyaranta egy vagy két család, ez volt az átlag. Néhányukkal összebarátkozott, megígérték, hogy írnak egymásnak, aztán nem írtak. A legfájóbb mégsem a magány volt, hanem hogy nem sikerült meghódítania Vári Adrienn-t, és ezzel a magánya megduplázódott. Adrienn egy volt a strandolók közül, gyékényszőnyegen, napolajjal. Apja külkereskedelmi ügyekben járt Hyères-ben, állítólag Szepesi Györgynek szerzett be banánt. Adrienn nem volt se szőke, se barna. A szeme se kék, se zöld. Talán ez a bizonytalanság fogta meg Emilt. Azon a nyáron minden nap vitt egy szál rózsát a lánynak, két hétig minden nap. Mikor is? Hetvenben vagy hetvenegyben?

Így telt el az idő egyetlen gondolattal, aztán Emil felszállt a buszra. Hátralált helyet, egy bőnadrágos tizenéves mellett.

Végül Emil felesége Adrienne lett, „e”-vel a végén. Egy francia nő, aki az e-mentes, magyar Adriennhez képest kissé szoborszerű volt, és órákig tudott mozdulatlanul állni a legkicsavartabb pózokban. Fotómodellként dolgozott, korán meghalt. A temetés után Emil egy zsilétpengével visszalopódzott az hyères-i temetőbe, és eltávolította az utolsó „e” betűt a sírkőről, hogy egyszerre gyászolhassa el Adrienn és Adrienne emlékét. Négy év, hat hónap telt magánnyal. Egy vállalati május elsején ismerkedett meg Adriene-nel, aki cseh-szlovák disszidens volt, és egy „n”-nel írta a nevét. Hatvannyolcban jöttem, ahogy a többiek is, mondta. Emil bólogatott, és azon töprengett, most akkor Adriene cseh vagy szlovák. Én amolyan kvázigall vagyok, nevetett a nő, mintha kitalálta volna a gondolatát. Tört franciasággal beszélgettek, amíg össze nem házasodtak.

De szarul nézel ki, mondta Joseph, és elhúzta a száját. Igen, köhintett Emil, rosszul aludtam. Megigazította kezeslábasa pántját, kezébe fogta a szórópisztolyt, és fényezni kezdte a Renault-t. Napi nyolc-kilenc óra ebben a mérges festékgőzben, gondolta, nem csoda, hogy ilyen gyorsan meghaltam. Hirtelen abbahagyta a munkát. Nem köszöntem be Granet asszonynak.

Emil reggeli rituáléjához tartozott, hogy munkába menet bekopog a szomszédba, Granet asszony kinyitja az ablakot, mosolyogva köszön, előrehajol, formáját vesztett melle az ablakrácsnak nyomódik. Egyfajta játék, amit minden hétköznap eljátszanak. Nála van a pótkulcs, bármi esetre. Eddig még csak egyszer kellett, amikor Emil és Adriene egy hétre nyaralni mentek, és Madame Granet locsolta a virágaikat.

Emil vállat vont, és újra megnyomta a szórópisztoly ravaszát.

Nem volt se éhes, se szomjas. Ez normális, vigasztalta magát. Adrienne és Adriene főztjére gondolt. A szoborszerű Adrienne szendvicseire, a cseh-szlovák Adriene rántottsajtjára. A pártgyűlésekre, ahol tömte magába a fahéjas elefántfület meg a tarte tatint.

Mi van, te nem is blokkoltál?, kérdezte Joseph. Ma korábban haza akarok menni, gondoltam, behúzóok. Meg amúgy se árt kicsit fogyózni. Neked fogyózni?, vigyorgott Joseph. Hát jó, te tudod, haver.

Hazafelé ugyanazzal a busszal ment, amivel reggel utazott. Átlagos kedd, gondolta Emil. Végül is mi változott, tűnődött, már persze azon kívül, hogy meghaltam.

Hazaérve kinyitotta a postaládát. Két reklámújság és egy boríték, rajta az Adóhivatal pecsétje. A törött fejű levélkés után nyúlt.

Tisztelt Emil Szegvari!

Az 1961 májusában kelt Elhalálozási törvény megszegése miatt a Provence-Alpes-Côte d'Azur Régiójának Adóhivatala Önt 6000 frank bírság megfizetésére kötelezi. A bírságot egy összegben, a mellékelt csekken szíveskedjék befizetni a kézhezvételtől számított 14 napon belül.

Emil a naptárra nézett. Hogyhogy ilyen gyors volt a posta? És egyáltalán honnan tudtak az egészről? A hálószobába sietett. Láttá, hogy a porhüvely már nincs a helyén. Ez csak egyet jelenthet, morfondírozott Emil, amikor reggel elmulasztottam Madame Granet-nak köszönni, ő nagy buzgalmában átjött, kopogott, csöngetett, talán dörömbölt is, telefonált, és amikor egyikre sem érkezett válasz, kihívta a rendőrséget. Ó, az a hülye tehén! Most honnan szerezzek hatezer frankot?

Amikor ötvenhat október harmincadikán az IFA platójáról először látták meg az osztrák tájat, a mellette ülő fiú felállt a robogó teherautón, széttárta karját, és színészkedve nagyot lélegzett. Ez már a szabadság illata, érzed ezt, Emil? Emil bólintott, de csak annyit érzett, hogy fázik. Az a fiú majdnem lekészt az IFÁ-ról, és miután odaadta a sofőrnek a nagyapjától lopott Doxa órát, elindultak nyugatnak. Emil erőlködött, hogy eszébe jusson a neve. Arra emlékezett, hogy a fiú Svájcban szállt le, ő meg Lyonig ment. Rajtuk kívül egy család zötyögött a teherautón, Czibulkáék, akik New Yorkba akartak menni. A plató nagy részét az ő kakukkosórájuk foglalta el. Családi örökség, mosolygott a fejkendő Czibulkáné. Ez majd szép időt mutat Ámerikában.

Emil sokáig nézte a csekket, aztán sóhajtott, és az asztalra tette. Lement

az arabhoz, a kosarába egy ananászkonzervet meg egy zacskó magvas kenyeret tett. A kasszához érve jutott eszébe, hogy ő már halott, és ettől egy kicsit elszomorodott. Visszatette az árut a polcra, úgy csinált, mint aki böngészi a kínálatot, majd csak azért, hogy az eladó ne nézze teljesen bolondnak, vett egy jójót.

Visszatérve a lakásba még egyszer megnézte az ágyat. Talán be kéne csöngetni Granet asszonyhoz, biztos, hogy ő jött be a kulccsal.

Emil az ágy szélére ült, meredt maga elé. Most hívjam fel Adriene-t, hogy adjon kölcsön? Olyan megalázó. A válasra gondolt, meg arra, ahogy összevesztek. Abban az időben jött ki Ça plan pour moi, és Emil állandóan ezt a Plastic Bertrand dalt fütyülte. Fütyülte a zuhany alatt, munkába menet, munkából jövet, a gyárban, de még a vasárnapi ebédnél is.

Hogy a jó életbe, hagyd már abba, kiáltotta Adriene. Micsodát?

Azóta Emil nem fütyült.

Mégiscsak fel kéne hívni, csak nehogy az új férje vegye föl. Új férj, magában még mindig így hívta Jérémie-t, holott már tizenegy éve hozzáment az asszony. Emil kinyitotta noteszét, Adriene neve mellé virágokat firkált. Amikor a telefon kicsöngött, Emil azonnal lecsapta. Nem, ez nem jó ötlet. Mégis mit mondanék neki?

Bekapcsolta a tévét, kényelmesen elhelyezkedett a kanapén, és nézte a Maigret-t. Valakit lelőttek, valaki meghalt, a felügyelő kalapot viselt. Emilnek eszébe jutott a jójó. Elővette kabátja zsebéből. Mire rájött a technikájára, meglett a gyilkos.

Egész éjszaka a plafont bámulta. Óracsörgés előtt kelt, nézte, ahogy a percmutató a hatosra ér, és abban a pillanatban, amikor megszólalt a csöngő, leállította. Felöltözött, megfésülködött, megnézte magát a tükörben. Kicsit sápadtnak találta az arcszínét. Kezébe vette a lakáskulcsot, és elindult, amikor eszébe jutott a telefon. Egy pillanatig az ajtókilincset markolászva habozott, felhívja-e Adriene-t. Majd bentről felhívom, fél hétkor senkit sem ildomos zavarni. Bezárta az ajtót. Megtorpant. Vajon odaköszönjek Granet asszonynak? Jobb lesz inkább ellopódnai az ablaka mellett,

amilyen buzgómcsing, még bevitet a zsarukkal. Akkor aztán esélyem se lesz befizetni a bírságot.

A buszon az ablak széléhez könyökölt, nézte az elhagyatott Côte d'Azurt. Eszébe villant, hogy amikor először visszament Magyarországra, elcsodálkozott, az emberek mégsem éheznek, van paradicsom, paprika, hús, több is, mint gyerekkorában. Egy százfrankost adott az apjának, aki azt sehol sem tudta beváltani. Beletette a Bibliába, a Jelenések könyvéhez, a könyvet a polc hátuljába, A Grand kapitány gyermekei mögé. Pedig nagy szüksége lett volna arra a százásra, tűnődött Emil, a MÁV nem fizet sokat a tolatóknak. Az anyja után, aki szemfelszedőként dolgozott, csak a harisnyák maradtak.

Emil, homlokát az ablaknak nyomva gondolkodott, kitől tudna kölcsönkérni, ha esetleg Adriene nemet mond. Joseph? Neki annyi pénze sincs, mint nekem. Mindet elkocsmázza. Valamelyik párttársamtól? Talán. Vagy egyszerűen csak besétálok a bankba, mint mindenki más, és kölcsönt veszek fel.

Atyaisten, mondta Joseph, ahogy végignézett Emilen, nem viszed túlzásba a fogyókúrát? Na, nem mintha bele akarnék szólni, semmi közöm hozzá. Emilnek eszébe jutott, hogy azóta nem evett, amióta meghalt. Lehet, hogy meg kéne próbálni egy kis elefántfület vagy legalább egy kávé a büféből. Órájára nézett. Most kellene Adriene-t hívni, amíg otthon van. Blokkolt kiment a kapu elé, és az utcai fülkéből feltárcsázta.

Halló? Jérémie hangja olyan élesnek tűnt, Emil egy kicsit emelte a kagylót a fülétől. Hallóóó? Emil nem szólt bele, pedig kérhette volna Adriene-t. Halló, szóljon bele. Emil bontotta a vonalat, visszament, megfogta a festékpisztolyt, vastag réteget fújt a Renault-ra, majd Joseph felé fordult. Te, nincs kölcsön négyezred szerdáig? Joseph megállt a munkában. Négyezrem? Mit akarsz, megveszed az üzemet? Nem, húzta el Emil a szája szélét, csak egy kicsit túlkölteztem, és haza akarok látogatni a jövő hónapban. Meg kell vennem a repülőjegyet. Kérj előleget a főnöktől.

Az ebédszünetben Emil vett egy zacskó chipset, elrágcsálta, de nem talált benne semmi élvezetet. Sonkás-sajtós. Régen, vagyis két napja még meny-

nyire szerettem. Az íze fémesnek tűnt. Overálja zsebébe gyúrta a zacskót, kiment a kapu elé telefonálni. Adriene otthoni számát hívta, majd tizenöt csörgés után a munkahelyit.

Azúr Utazás, tessék. Szia, Adriene, én vagyok, Emil. Pillanatnyi csend. A vonal recsegése. Mit akarsz? Nem zavarlak? Nem, nem zavarasz. Mondjad, miért hívtál.

Emil hebegett. Eszébe jutott az IFA, amire felugrott. Budapest határában az a srác, aki Svájcba készült, lelőtt egy benzinkutast. A hasába lőtt. A kutas még sokáig vergődött a földön, a srác meg csak nézte. Emil nem tudta, honnan volt a pisztoly, és hogy mi lett a fegyverrel. Honnan jutott ez most eszembe?

Azért hívtalak, mert kéne egy kis kölcsön, úgy négyezer frank. Ismét csönd. Visszaadom, amint tudom.

Adriene abban a teáskészletben szervírozott, amit együtt vettek Londonban. Felismerte a rózsamintát.

Kétezerötszázat kapott. Ezerötszáz még mindig hiányzott. Amikor kérdezte, ráér-e megadni, Adriene legyintett. És mi van, ha soha nem tudom megadni? Ki tudja, mi történik velem, ha befizetem? Hogy szokták ezt csinálni?

Otthon végiglapozta a Bibliát. Kenyérszaporítás, Lázár feltámasztása, a jerikói vak, csekkről szó sem volt. És ha a maradékot Granet asszonytól kérném el? Vagy ha belopódznék, és elemelném a tárcáját. Emil legyintett, hülyeség. Azt se tudom, hol tartja a pénzét az a tehén. Bezzeg, ha lennének turisták, egyszerűbb lenne. Csak lemennék a tengerpartra, és amíg úszkálnak, felvenném a hátizsákjukat, mintha a sajátom lenne.

Bekapcsolta a tévét, és miközben jojózott, oda-odapillantott a Magrait-re. Az Adriene-nél tett látogatására gondolt. Feltűnően segítőkésznek mutatkozott. Neki is azt mondta, hogy hazalátogat, repülőjegyre kell a pénz.

Felöltött benne, hogy mi történne, ha nem fizetné be. A fejét rázta, nem, ezt nem szabad megtenni. De talán, ha megkérdezném valakitől, hogy megy ez. Kinyitotta a telefonkönyvet. A legközelebbi orákulum Hyères-ben van.

Órájára nézett. Ha kilépek, még odaérek. Leírta a címet egy darab papírra, kabátot vett, és az állomásra sietett.

Jeggyel a kezében várt a peronon. Mellette egy idős nő szatyrokkal, távolabb középkorú házaspár két gyerekkel. Úgy volt minden, mint annak előtte, senkinek sem tűnt fel a jelenléte. Eszébe jutott, hogy hetvenegy nyarán látta Aragont a pártközpontban, és akkor ő is úgy tett, mint ezek az emberek a peronon, nem vett róla tudomást.

A vonat befutott, mindenki felszállt, csak Emil nem. Meddig lehet így élni?, sóhajtott. Hirtelen a strandra vágott, a puha homokra, a turisták zsvájára. Elindult, ki az állomásról, végig a Président Auriolon a pálmafák mellett. Lassan a tengerpartra ért.

Hideg szél, a tenger fodrokban, összecsucott napernyők, egymásra pakolt műanyagszékek. Emil körbenézett az üres partszakaszon, leült a homokba, és arra gondolt, holnap ugyanolyan halott lesz, mint ma. Tudta, hogy valami szentenciának, de legalábbis egy frázisnak kellene eszébe jutnia, de csak a benzinkutasra tudott gondolni, akit a fiú lelőtt. Itt nyugszik ez és ez, meghalt egy tank dízelért.

Emil a fejét ingatta. Ha megpróbálom megakadályozni, kinyír engem is. Körülnézett a sivár tengerparton. A távolban kioszk, már rég bezárt. Mikor a Nap eltűnt a horizonton, Emil leporolta ülepéről a homokot, és hazasétált.

Otthon kezébe vette a bírságról szóló csekket. Körbenézett a szobában, és amikor megbizonyosodott róla, hogy nem figyelik, összetépte a felszólítással együtt.

Bódi Péter

Szégyenjárat

Ahogy távolodunk az elhagyatott gyárépülettől, egyre halkul a kiszűrődő, tompa basszus lüktetése. Sietünk – bár még bőven van időnk a vonat indulásáig, de csepereg az eső, és érezni, hogy mindjárt rákezd rendesen is. Norbi nagyot húz a söréből, útközben vettük egy nullhuszonnégyes kisboltban. Én is ki vagyok száradva, megpattintom a sajátom, és mikor beleiszom, megbánom, hogy nem valami üdítőt, vagy csak vizet vettem. Egész este nem ittunk, minek most elkezdni. Az íze sem olyan kellemes, mint máskor, mintha valaki elnyomott volna benne egy cigit – majdnem egy egész dobozt elszívtam alig néhány óra alatt. Előveszem, belenézek, három szálam maradt.

– Adsz egyet, tesó? – kérdi Norbi, miközben újabb kortyot iszik a söréből.

Megkínálom, majd szótlánul megyünk tovább. Alig félórája még egymás szavába vágva, hadarva beszélünk. Ez a spuri mintha gyorsabban dobott volna le a szokásosnál, minden átmenet nélkül. Egyik pillanatban még pörögtünk, majd a következőben már meg akartunk halni a fáradtságtól. Egyszer csak azon kapom magam, hogy már nem hallani a basszust, de én mintha mégis odaképzelném, a fejemben minden apró zaj, kattanas, madárcsicsergés vagy távoli motorbúgás egy-egy ütemmé áll össze, a jobb mutatóujjammal a sörösdobozon dobolok, így adok aláfestést az egésznek, így rendezem rendszerbe a hangokat. Még legalább öt perc az állomás, de ekkor rákezd az eső, szakad, összefüggő vízréteggént, az arcomon végigszánkózó vízcseppek csiklandozzák a bőröm, mintha csak könnycseppek volnának.

Szégyenjárat. Így hívjuk a kedvenc illegál rave bulijaink helyszínéhez legközelebb eső állomás első járatát, mert hétvégén viszonylag későn indul, mégis, a harmadik-negyedik megállónál rengetegen szállnak fel olyanok,

akik munkába igyekeznek, és mi ott ülünk közöttük szétcsapva, úgy, hogy aznap este egy percet sem aludtunk – mindezt úgy, hogy egyértelmű: még a buliban sem húztuk túl sokáig. Ahogy leülünk a leghátsó négyesbe, Norbi összegyűri a sörösdobozát, bevágja a kukába, majd lezuhan az ülésre, neki-dől a támlának és becsukja a szemét, mintha egyből aludni készülné. Nem szól rám, hogy majd keltsem fel, megbízik bennem, vagy legalábbis tudja: nekem nem menne a bealvás. Az utolsó pillanatban még felugrik a járatra néhány megfáradt bulizó, felosztjuk egymás között a szerelvényeket, minden két-három fős társaság között van legalább húsz üres ülés.

Norbi tévedett. Néhány percen belül én is bealszom.

– ...Nem cigányok voltak, vágod, hanem ilyen... fehér cigányok. Ugyanúgy ordibáltak, ugyanolyan mocskosak voltak meg minden, de a fél család szóke, érted...

– Persze.

Nincs is jobb annál, mint erre kelni. Az első gondolatom az, hogy már biztos rég le kellett volna szállnunk, de ahogy a kijelzőre nézek, látom, hogy alig aludhattam öt percet. Norbi viszont ugyanabban a pózban ül, vagy inkább fekszik, mint ahogy bedőlt az ülésre, és kicsit még horkol is hozzá. Előre nézek, és egy hosszú hajú, fekete szövetkabátos, szemüveges tagot veszek észre, ahogy egy olyan csajt fűz, akiről így első ránézésre is megmondom, hogy le fogja koptatni. Ők nem a rave partyről jöttek – ez nem csak az öltözetükből, de az állapotukból is látszik: részegek, főleg a fiú, berogyasztott térdel áll, és Norbi ülésének támaszkodik, néha véletlenül megrántva azt, amibe Norbi feje erőtlenül imbolyog bele. A lány tartja magát, de rajta a tekintete és a másik szövege iránti érdeklődés teljes hiánya az árulkodó jel.

– ...szóval a lényeg, hogy Gabiék hiába szóltak nekik, hogy legyenek csön-desebbek a putrijukban, azok csak...

A srácot nézve először azon gondolkodom el, hogy vajon akkor is ilyen irritáló és unszimpatikus lenne-e, ha amúgy kussolna. Ahogy pofázik, a részegségen áthatoló mimikából is kiolvasom, hogy teljesen biztos magá-

ban, hogy megkérdőjelezhetetlen számára a tény, miszerint mindenkit, aki úgy viselkedik, mint amúgy most ő, azt le lehet cigányozni.

– ...Egyik éjszaka is így szólt a mulatós meg minden, érted, hajnal háromkor vasárnap este, mert aznap szabadult a börtönből az egyik rokon, ezek meg egész este óbégattak, szóval egy ilyen tipik fehér cigány családot kell elképzelnem...

– Haver – tör elő belőlem hirtelen. – Nem hagynád abba ezt a cigányozósdit?

Úgy néz rám, mintha legalább azt mondtam volna neki, hogy vetközzön meztelenre. A hangomra viszont Norbi is felébred, kérdő tekintettel néz rám.

– Valami probléma van? – kérdezi a hosszúhajó srác.

– Csak kussolj el légy szíves ezzel a cigányozós szöveggel, ennyi.

– Hát, de én épp azt mondom, hogy nem cigányok voltak.

Norbi int egyet, jelezve, hagyjam a srácot, majd a hosszúhajú megint ránt egyet az ülése támláján, amit így, ébren, már Norbi is megérez.

– Tesó... – szól oda halkán, miközben a belső zsebéből elővesz egy fülhallgatót.

A hosszúhajú srác oldalra lép egyet, átnéz az ülés fölött, és észreveszi Norbit. Egyből visszahőköl, és az arcáról le is olvasom a félelmet. Én nem szólok semmit, csak egyenesen a szemébe nézek.

– A cigányokkal, úgy általában, nincs baj... – kezd bele, miközben Norbi felhelyezi a fülhallgatót, és kibámul az ablakon. – Azokkal a cigányokkal van baj, akik...

– Csak kussolj – mondom nyugodtan, mire a srác folytatja, de aztán

Norbi krárog egyet. A faszi ekkor végre elhallgat, pedig Norbi már rég nem figyel oda, szerintem megint bealudt az ülésen, vagy csak lehunyta a szemét, hogy pihenjen.

– Én itt leszálok – szólal meg váratlanul a lány, és egyből az ajtó felé fordul.

– Tuti nem jössz át egy italtra? – kérdi a srác, mire a lány arra hivatkozik,

hogy sajnos holnap, illetve ma, haha, dolga lesz, aludnia kéne már.

Mikor a lány leszáll, a srác mintha kissé kijózanodna. Ismét a szemébe nézek, mire elkapja a tekintetét, majd elindul előre, néha hátranézve közben. Látótávolságon belül áll meg, majd helyet foglal. A szégyenjárat szinte teljesen üres, és beletelik néhány másodpercbe, míg rájövök, miért: ünnepnap van, csak, hát, hétfvégre esett.

Még erősebben esik az eső, hallom a kopogását a szerelvény tetején, talán még jégdarabok is lehetnek benne. Norbi egyre hangosabban horkol, amin elmosolyodom. Ekkor jut életemben először eszembe, hogy nekem talán ő a legjobb barátom. Kiszáradt a szám, de nem kívánom a sört, alig néhány kortyot ihattam. Haza akarok érní, hogy kialudjam magam, bár amúgy meglepően éber vagyok, valószínűleg azért, mert felcseszett ez a részeg faszi. Csak gondolni kell rá, és megjelenik előttem. A szűk folyosón egyensúlyozik, rosszkor állt fel: épp most fordul a vonat, ilyenkor fél percig rázkódik, ezt mindenki tudja, aki gyakran jár ezen a szakaszon. Valami házibuliban lehetett, egy olyan ismerősnél, akinél nem járt gyakran korábban. A vécé felé támolyog, majd feltépi az ajtót, és belép. Nem gondolom végig, hirtelen cselekszem – felállok, elindulok felé. Ahogy megállok a vécé ajtaja előtt, az adrenalin mintha fénysebességgel járná át a testem, kiélesedik a tudatom. Körbenézek, nincs a közelben senki, csak egy szerelvénnel odébb három másik raver, kábé olyan állapotban, mint Norbi. Mikor kinyílik az ajtó, a srác tekintete megfagy, és egy pillanatra a fény furán megtörik a szemüvege lencséin. Rávágom az ajtót a homlokára, majd lökök egyet a testén. Mielőtt belépek, egy pillanatra mintha minden kivilágosodna, de aztán bezárom magunkat a sötét, apró mosdófülkébe.

Miután visszaülök Norbival szembe, egy zsebkendővel letörölöm az ujjbütökeimről a vért. Kinézek az ablakon, verőfényes napsütés. Mekkora szerencsénk van. Viszont le kell szállnunk. Ahogy Norbi felé fordulok, észreveszem, hogy a másik ablakon kinézve ugyanazt az egybefüggő eső-

réteget látom, mint amikor felszálltunk. Ismét az előző oldalra kapom a tekintetem, napsütés. Ide-oda nézek, és tényleg: az egyik oldalon felhők és eső, a másikon kék ég és napsütés.

– Norbi! Ezt nézd! – mondom, majd megveregetem a vállát, egyre erősebben, mire lassan ébredezni kezd.

– Szállunk? – kérdi, miközben hirtelen ismét kanyarodni kezdünk. Az egész szerelvény beleremeg.

– Nézz ki! – mondom, majd mindketten kibámulunk az ablakon, abba az irányba, ahol előbb még esett. Most itt is süt a nap. A másik irányba kapom a tekintetem, ugyanaz.

– Na, elállt, fasza – mondja Norbi, majd ásít egyet.

– Igen.

– Vagy mit akartál mutatni?

– Ja, semmi – mondom, miközben a vonat fékezni kezd. – Csak menjünk, le kell szállnunk.

Haász János

Égszínkék szemek

Az idegen a délutáni vonattal érkezett. Láttam, amikor leszállt. Az unokám elé mentem. A lányomék a városba költöztek évekkel ezelőtt. Gyereket akartak, hiába. A végén szinte már megszállottan. Azt mondták, hogy ez egy elátkozott hely. Hogy itt még gyerek se születik. Aztán elköltöztek.

Lehet, igazuk volt.

Nem sokra rá megfogant az unokám.

Mióta nagyobb lett, havonta, néhány hetente meglátogat. Egyedül szokott jönni. A lányom hétvégén is dolgozik. A férjét elvitték a határra. Mindig a délutáni vonattal jön. Mindig egyedül szokott leszállni. Fel is tűnt, hogy most ketten szálltak le. Az unokám és az idegen. A délutáni vonat utasai máskülönben mindig a határvidékre tartanak, csak átutaznak rajtunk, unott tekintettel bámulnak ki az ablakon.

Megértem őket. Nincs itt semmi látnivaló. Fakó, egykor piros téglákból emelt egyszintes állomásépület, elhanyagolt kert, két rozsdás sínpár, a peronon csikorgós kavics. És mindent belep a pusztáról beszálló por. Miért akarna itt bárki leszállni?

Régóta tartott már a szárazság, nem is tudom, hány éve. Mintha mindig ez lett volna itt. A földeken az ember helyett az aszály aratott. A pusztá pora, ami régen csak szitált a levegőben, akkorra teljesen megült rajtunk. Szürkére uniformizálta a ruhákat, a házakat, a padokat a téren, de minket, embereket is – a hajunkat, bőrünket, a tekintetünket. Még a lelkünket is.

Az idegen pár lépéssel előttünk haladt, utólag arra gondolok, hogy szándékosan tartotta a mi tempónkat. Mire a városközpontba ért, makulátlan fekete ruhája és kalapja szürkülni kezdett. Nem tűnt úgy, hogy zavarná. Ha nem is túl sietős, de határozott léptekkel tartott a főtér közepén álló Hotel

Centrum felé. A város egyetlen szállodája egy kopott kétszintes épületben működik, sárgás mészkő falait szintén fakóra szürkítette a por.

Az ajtóban maga elé engedett minket. Égszínkéék szemei voltak, vakítóan világos kékek, mint annak a híres westernszínésznek. Vagy mint az égboltnak, közvetlenül napkelte után, amikor hazafelé indulok a munkából. Meg se lepődött, hogy ott állunk szinte közvetlenül mögötte, pedig mindketten eléggé szótlanok voltunk. Az unokám hetek óta betegeskedett, most gyógyulni jött hozzánk, hátha a vidéki, száraz levegőn elmúlik a krónikus köhögése. Én nem akartam beszéddel fárasztani, meg hát azon járt az agyam, hogy az idegent vajon az Előljáróság küldte-e.

Már másnap kiderült, hogy igen. Kora reggel kihirdették, hogy az idegent, akiről akkor már azt is tudtuk, hogy Perpicas a neve, tényleg ők küldték. És köteleztek minden hatodik évet betöltött lakost, hogy a városházán kifüggesztett lista szerinti időpontban jelenjen meg előtte a hotel kávézójánál. A lista második helyén szerepeltem, közvetlenül Mara, a szállodatulajdonos mögött. Végül is én is a szállodában dolgozom. Mara néhány éve került a városba, előbb kávézót nyitott, aztán a szállodát. Nincs sok vendég, csatlakozást lekéső átutazók, kiküldetésben lévő hivatalnokok, néha egy-egy vásároló.

Másnap délelőtt kezdődött az inspicálás. Kilencre volt időpontom, de már nem sokkal nyolc után odaértem. A szálloda zárva volt, a kávézó is. Előtte két egyenruhás posztolt, nemrég érkezhettek a városba, a kékes-szürke uniformisukon még szinte makulátlan volt. Mondtam a nevemet. Az idősebb, egy bajszos, mokány férfi egy papírra nézett, aztán bólintott. Léptem volna az ajtó felé, de összezártak, majd a fiatalabb, egy nyurga, kölyökképzű a tér túloldalán álló templomtorony órája felé bökött a fejével. Mintha némák lettek volna.

Megállt az idő. Úgy éreztem, sose lesz kilenc. Az ajtón nem lehetett belátni. A főtér kihalt volt, mintha mindenki félt volna a vizsgáló hatóság közelébe kerülni. Észak felől enyhe szellő fúj, az arcunkba kavarta a port. Én sálat tettem a szám elé. A két egyenruhás meg se moccant.

Váratlanul kondult a harang, és mintha annak bűgása mozgatta volna,

kinyílt az ajtó. Senki nem jött ki rajta, se Mara, se Perpicas előljáró. A fiatalabb egyenruhás most arrafelé mutatott a fejével. Beléptem.

Félhomály volt, ami az éles kinti fény után vaksötétnek hatott. A kávézó hátsó falánál, egy üres asztalnál ült az előljáró. Az asztal előtt tonettszék. Furcsa, amikor hajnalonként takarítok, fel se tűnik, milyen szép, milyen elegáns ez a hely. Mintha most Perpicas ittléte rangot adott volna neki.

A férfi nem állt fel, nem jött elé, semmi udvarias gesztus, amit egy nő elvárhatna. Persze az én koromban már nőként mit is várhatna el az ember. Az asztalhoz léptem. A székre mutatott. Leültem.

– Nézzen a szemembe! – Mély bariton hangja volt, mintha a templom harangjai kondultak volna meg újra. Belenéztem. Ragyogóan kék. Valahogy mégis más, mint amilyenre emlékeztem. Nem volt olyan vakító, olyan tiszta. Mintha lett volna valami a mélyén, valami sötét, valami zavaros. Mint a távoli égbolton gyülekező viharfelhők tompa sötétje. Vagy inkább mint egy tó, egy hideg, beláthatatlanul mély tengerszem. Nagyon régen, gyerekkoromban láttam ilyen tavat, amikor nagynénéméknél jártunk, fenn, a fagyos hegyvidéken.

– Mondja! – Még mélyebben kongott az a baritonharang.

Tudtam, mit kell mondanom. Beszélni kezdtem. A lányomról. Nem Ágnesről, nem az unokám anyjáról. Hanem arról a másikról. Akinek nem volt neve. Arról az átkozott novemberi estéről. Arról a tizenhét éves lányról, aki én, arról a tanyáról, ahol én. Anyámékról, akik aznap a városban ragadtak. A részeg kocsisról. A részeg kocsis okádásszagú vigyoráról. A szőrös, alkoholbűzös kezéről, amivel befogja a számat. A kezéről, amiből kiharaptam egy darabot. A pofonról, ami végigfröcskölte arcomról a sebzett kéz vérét. A seggszagú testéről, amivel rám nehezedik, a fájdalomról, amikor belém hatol, a savas ízről a számban, amikor elhányom magam. A sóról, ami a könnyeimből az arcomra szárad reggelre, a vérről, ami a szégyenemből a combjaimra szárad reggelre. A fájdalomról. A szégyenről. A hallgatásról. Az egyre tágabb ruhákról. A rettegésről. A bujkálásról. Arról az átkozott késő nyári forró hajnalról. Az újabb égető fájdalomról. Arról, ahogy ordítok bele

a szénaboglyába, amibe beleszültem őt. A lányomat. Arról az éles hangról, amikor először felsír. Amikor együtt sírunk. Arról, ahogy magamhoz szorítom. A picic arcáról, amely egyre vörösebb, egyre lilább, egyre kékebb, ahogy szorítom, szorítom, szorítom. Arról, hogy zokogok, hogy zokog, hogy zokogok, hogy hallgat. A szakadt rongyokról, amikbe csavarom. A kövekről. A kút vizéről. A mély, sötét csobbanásról. A szégyenről. A hallgatásról, ami harminc éve tart. Arról, hogy embert öltem. Hogy után sírtam egy kicsit. Akkor utoljára.

Nem tudom, meddig beszéltem. Egyszer csak azt vettem észre, hogy hallgatok. Hogy csak ülünk. Néha megnyikordult a tonettszék alattam. Az utcáról behallatszott a harang. Az idegen szemét láttam. Már nem volt égszínkék. Mélykék volt, sötét és néma az a tekintet. Mint a kicsim. Mint a kút mélye.

Nem volt erőm felállni. A két egyenruhás kellett, hogy a térre ki tudjak támolyogni. Mara kellett, hogy hazáig el tudjak támolyogni. Az unokámat még aznap hazaküldtem.

Azóta az ágyat nyomom. Minden erőm elhagyott.

Mesélik, hogy az idegen másnap reggel elutazott. Nem sokkal azután, hogy vonatra szállt, felhők jelentek meg az égen.

Kovács-Kovács Máté

Az Arcképcsarnok című ciklusból

Géza bá

kockákra vágta neki az
afrikaiharcsa-pástétomos kenyeret
hálóköntöse, pelenkája megdermedt
csontos testén

leülök vele szemben
nyuszit hajtogatok
nem tudom, észrevett-e

felé nyújtom
feje úgy mozdul, mint ezüstös pikkelyke a zuhanyzó csempéin
mereven nézi a nyulat
szemei kivilágítanak koponyája
futóhomokjából

tetszik, Géza bá?

beenged egy levegőbuborékot ajkai közé
elropogtatja
nyel

még leteszem az asztalra
követi
mit gondolhat
van-e még nyelv, ami gomolyog

vagy csak titkok
maradtak benne
egy napozó gyíké
egy ringlőfáié

Margit

A kórterem előtt vártam hajnalban a vizitet.
Leraktam a kis sámlit az ablak elé,
amivel az ajtónkat szokták kitámasztani éjszakára.

Lenéztem a lapostetőre kipakolt szekrényekre,
asztalkákra, egymásra borított szegecses farost lemezekre.
Itt-ott egy klaviatúra,
székek ülésén sárgállott az összegyűlt esővíz.
Aztán könyvek,
ajtók,
kaspók.

Hallgattam a nővérszoba csacsogását.
Margit a leghangosabb,
mert ő, amikor megszült:

szoptatott
lefejte magát
ebédet főzött
takarított
mosott
nem volt ideje depressziósnak lenni

Eszembe jutott,
milyen jól lehetne odalent bújócskázni.

Máté

Már megint?
ahogy feltérdelek, lehajol hozzám.
halántékomra rakja két kezét.
forгат, mintha szelencét nyitna fel,
tenyere vaskos szemellenző.
fejét ingatja.

Emlékszel?
a nyomástól
elpattannak szememben a hajszálerek.
epét hányok, és a tócsába
göndör barna szálak hullanak.

Nem megy?
nyakamba ül, felállok.
fogaimról lepattog a zománc. így is leér a lába.
remegve lépek.
sípcsontom elfárad,
keresztüldöfi a húsom.

Mire számítottál?
a derekamon tapos,
fejemre barackot nyom.
garatom megtelik takonnyal.
nem kapok levegőt.

Figyelem a porban,
üvegszilánkokat szór eléem,

önfeledten, mint a konfettit.
pásztázza megannyi tükörképét
Mindez Isten ajándéka.

KAJOS ANNA ZSÓFIA: Weight – 2021

Imre Flóra

Kísérletek a szuicid késztetések elhárítására

megöntöztem a növényeket az erkélyen

kipucoltam a macskaalmot

– a zsákot a szemetesbe levinni viszont nem voltam képes

elmosogattam

tisztára cseréltem a mosogatószivacsot

megpróbáltam lecsavarni a mosdó szifonját, hogy megszüntessem a dugulást

– ez nem sikerült

főztem egy marék tésztát

és vajjal és reszelt sajttal megettem

megittam egy pohár hideg teát cukor nélkül

később egy másik pohár teát cukorral

szinonimákat kerestem

lefeküdtem, hátha tudok aludni

Nagyon reszket a lábam.

Valami recseg

egyszer az isten is megelégteli
hogy a nevét hiába vették
vagy legalább lerohad róluk
az a petyhüdt zöldlila hús
azt én persze már nem érem meg
de a gondolat is oldja a görcsöt
mint súlyos éles zömök pengét
egyensúlyozom a kezemben
egyensúlyozom a kezemben

Demeter Arnold

Kardhal

Lent, a mélyben tapogasd ki emlékeimet.
Búvárok kezeit adom, olyan hozzáértést,
amely nélkül a tengerfenék pusztaság,
ahol hajólelkű szellemek kóborolnak.
Ha mindez hihetetlen, képzeld,
valaki neked álmodta meg őket,
egy másik valóságban, a partokon túl,
ahol kenyérszatyrokba rejtik életük
az anyók. Még nem látták a tengert,
mégis ismerik a nagy vizek titkait,
és lefekvés előtt mindmáig
a következő útra gondolnak,
amely egy kardhalé.
Éjjelente átdöfi gerincüket, hogy reggel
újra Szicília jusson az eszükbe, az otthonuk,
ahol a gyermekek felfalják
a legszebb példányokat.

Lelet

Lassan kienged a feszült izom,
a bíró is megunja, kopaszodik,
várja pár gyerek, vagy csak menekül.
Ki tudja, kézfogás helyett mit talál.
A két csapat összebitoronálja magát,
s az addigi heves küzdelem most
átvált hétköznapi csevejbe. Képmutató
és kerüli a problémát mindenki, hisz
holnap ismét indulni kell melóba,
s hogy így kétórára kijutott a sztár-
verejték, melyben meggyötört
arcú öregek söröskedvüket lelték,
áldott lehet a vasárnap. A tv nem
adja, de szájról szájra jár majd
a faluban az aznapi meccs, meg
még az elkövetkezendők, és
egy szép napon, amikor már
por és föld fedí a házakat,
meglepődve tapasztalják
az archeológusok, hogy
az Úr napján, ezer évvel ezelőtt,
tizenegyest ítélték a vendégcsapatnak.

Kiss László

A gyógyítás

Terikét napok óta gyötörte a fülfájás. Először csak kellemes viszketést érzett, amely gyorsan csillapodott, ha a cimpa alsó részét sebesen nyomogatta a mutatóujjával, mintha csak a fülzsírt lazítaná fel odabent. Aztán egy éjjel arra ébredt, hogy vadul lüktet a füle, s ha a bal oldalán fekszik, elviselhetetlenül nyomja a párna. Átfordult a másik oldalára, de az sem segített. A nyomkodással hiába próbálkozott, ahogy a füléhez ért, heves fájdalom tört rá. Anyuka felforrósított egy sótéglát a sparhelten, vászonba tekerte, és azt rakta a beteg fülre. Ez egy ideig használt, de aztán minden ugyanúgy folytatódott. Egyre erősebb rohamok jelentkeztek, már a feje is fáj, zibbadt és hasogatott, mintha nyaktól fölfelé mindene cserbenhagyta volna. Úgy érezte, ellene támadt a saját szervezete. Anyuka egy másik gyógymóddal is megpróbálkozott, amelyet gyerekkorában ők is gyakran alkalmaztak odahaza. Felszeletelt egy nagy fej vöröshagymát, a hagymakarikákat összepréselte, az így keletkezett levét langyosra melegítette, és a fülbe csepegtette. Terike hálásan engedte. De az állapota nem javult. A következő napon felszökött a láza, és hányinger tört rá. Ki kellett venni az iskolából is, pedig épphogy elkezdődött a tanév. Naphosszat feküdt, alig evett, a teát is csak ímmel-ámmal fogadta el. Ha szóltak hozzá, bágyadtan odafordította a fejét, mint akinek a moccanás is fájdalmat okoz. A nagykonyhában ágyaztak neki, a sezlonyon, onnan pislogott ki a pokróc alól. Pillantása a tornác melletti kiskertre esett, ahol ilyenkor még illatosan virágzott a rózsa és a krizantém.

Anyuka úgy döntött, elhívja a nővérét. Annuska és az ura éveken át várták a gyermekáldást, és most végre segített rajtuk a Jóisten. Annuska néniére rá sem ismerni azóta, ragyog az arca az örömtől. A pici négyhónapos, és nagyon szopik. Anyuka kedves élccel mondogatja is, hogy akinek olyan konyhája van, mint az ő testvérének, annak a babája soha nem akar majd lemondani az anyatejről. Az pedig van bőven. Egyszer, amikor látogatóban

voltak náluk, Annuska néni lefejt Terikének is egy pohárával. Édes volt, langyos, sokkal finomabb, mint amelyet nagymamáék boltjába szállít a lovaskocsis ember. De azért ha választani kéne, inkább maradna az utóbinál.

Mielőtt hozzálátott volna a kezeléshez, Annuska néni közölte velük, hogy az anyatej minden bajra jó, fülfájásra azonban különösen. Ha a fülcsatornába juttatva elcsordogál a gyulladt gócgig, ott szépen felszívódik, és órákon belül kifejti a hatását. Terike a hasztalan hagymalékúrára gondolt, de annyira kínozta a fájdalom, hogy bárminek alávettette volna magát. Annuska néni felszólította, hogy térdeljen fel, és forduljon oldalt, hogy jobb válla éppen csak érintse a falvédőt. A falvédő egy alacsonyan rögzített, piros szegélyű házi áldás volt, amely azt hirdette, hogy rövid az élet, hosszú a sír, és bolond, aki búsul, bolond, aki sír. Terike bágyadtan követte az utasításokat. Nehezeére esett a mozgás, legszívesebben csak lógatta volna a fejét. Annuska néni maga is feltérdelt a sezlonyra. Kipattintotta a pruszlik két gombját, lazított a melltartón. Kiemelte és Terike füléhez igazította a jobb mellét. Két kézzel rámarkolt. Aztán préselt. Terike lehunyta a szemét. Mintha találat érte volna, a meleg lé megcsapta a fülcimpáját, de bőségesen jutott a folyadékból a hallójáratba is. Folyt, csorgott odabent a gyógyító anyatej. Terike mélyeket sóhajtott. Úgy érezte, hosszú percek teltek el. Lassan felnyitotta a szemét, és oldalra pillantott. Annuska néni még mindig mellette térdelt, de ő nem észlelt a tanti alakjából semmit. Csak a hófehér, hatalmas mell volt, közvetlen közlelről, akár egy felfújt zacskó, és a durva, mazsolaszín bimbó, felszínén a tej csöppjeivel, amely most riadtan szemezett vele. Nem bírt uralkodni magán. Kettőt rúgott a gyomra, és lendületes hullámokban megszabadult a soványka reggeli maradékától. De legalább ezalatt a kínzó fájdalomnak még az emléke is elhagyta.

Az anyatejkúra utáni napon udvariasan kopogtattak a nagykapun.

Blanár László nagy, fekete táskával érkezett. Terike rémülten figyelte, ahogy leengedi a sparhelt mellé, szétnyitja, és előhúz belőle egy hosszan tekergőző, átlátszó csövet. Arra kérte Terikét, hogy álljon a hokedlire.

Ahogy odalépett hozzá, a kislány ismeretlen, finom szappanillat csapta meg. Lüktetett a feje, a zsidbadás sem szűnt, de jólesett az idegen gyengéd érintése, a nyugodt szuszogás, a gyakorlott, biztonságot sugalló mozdulatok. A doktor úr a róla keringő hírekkel szemben tempósan, de nem kapkodva dolgozott. Előbb az átlátszó csővel megtükrözte a beteg fület, majd egy pálcikára tűzött puha anyaggal belepizkált, és kevéske gennyet takarított ki a hallójáratból. Ezt háromszor megismételte, egyre nagyobb mennyiségű váladékot távolítva el a fülből. Terike nem érzett fájdalmat. Elbódította a kellemes illat, a tetőtől talpig öltönybe bújt fess doktoré, aki maga is alacsony volt, és ahhoz, hogy felérjen a hokedlin egyensúlyozó kislány füléhez, pipiskednie kellett. Kishúga, Klári a szája elé tette a kezét, nehogy kirobbanjon belőle a nevetés.

A vizsgálat tíz perce alatt Blanár doktor keveset szólt. Akkor is leginkább csak hümmögött, mint a nagy elmék, akik legszívesebben magukkal kommunikálnak. Miközben megtisztogatta a műszereit, közölte anyukával, hogy a lánya betegsége otitis, és a skarlát szövődménye. Kész szerencse, hogy a kisebbik gyerek megúszta. Itt hagy egy kevés szulfonamidot, amelynek keserű ugyan az íze, de antibiotikumot tartalmaz, és némi ultraseptylt a beavatkozás nyomán keletkezett sebre, ha egyáltalán szükséges. Aztán Terikéhez fordult, aki addigra már visszabújt a pokróc alá: meg fogunk gyógyulni.

Három nap múlva vizitált. Ez idő alatt anyuka kötelességtudóan adagolta a szulfonamidot Terikének, akinek megállás nélkül folyt a genny a füléből, a teljes tisztulásig. Megnyertük a csatát, jelentette ki diadalmasan, de rezzenéstelen arccal a doktor, miután befejezte a felülvizsgálatot. Összecsomagolt, belebújt formátlan zakójába, és a táskát hóna alá emelve indult is. A küszöbön megtorpant. Anyukához fordult.

Terézia, maguk szegények?

Anyuka, kövér kis bukszájával a kezében, végigmérte Blanárt. Felsőhajtott.

Évek óta kinn van a fronton az uram.

Rövid ideig hallgattak.

Azt hiszem, igen. Szegények vagyunk. De nem lesz ez mindig így.

Ebben egyetértett vele Blanár László is.

Arcpirítóan kevés pénzt, öt pengőt kért a gyógyításért.

Kommunista, ingatta a fejét a csalódott Annuska néni, amikor anyuka elmesélte neki Terike gyors felépülésének történetét, mégis milyen jó ember.

Szeptember volt, és a hírek arról szóltak, hogy közelednek az oroszok. Lehetett hallani az ágyúk robaját. Az első komolyabb belövésnél anyuka megragadta Terike és Klári kezét, és átszaladt velük a nagyszülők házába, ahol nagypapa összkomfortos pincét alakított ki a tisztaszoba alatt. A falon tükör, a sarokban ágyak, komód, egymásba tolt kényelmes hencserek, amelyek kergetőzhettek, ugrándozhattak a környékbeli gyerekek.

Ugyanekkor Blanár László magára öltötte szürke, halszállkás öltönyt, a vállára könnyű viharkabátot kanyarított, és kiment az oroszok elé a gátra. Azok méltányolták az anyanyelvükön megfogalmazott udvarias köszöntést. Azután egy idősebb katona mosolyogva odalépett hozzá, kipattintotta a viharkabát két gombját, és a zakó mellényzsebébe nyúlva kiemelte a doktor láncon függő aranyóráját.

Terikéék csak másnap merészkedtek elő a pincéből. Különös látvány fogadta őket. Vattakabátos katonák hemzsegték az utcákon, s mintha buborékban mozogtak volna, árnyszerűen, suhanva kerülgették a lányokat. Többen mankóra támaszkodva, felkötött karral bicegtek. Idegen vezényszavak röpködtek. Terikéék meg-megálltak, tátott szájjal nézték őket, de azok rájuk se hederítettek. Mintha nem is lettek volna a világon. Se ők, se az oroszok. De nagyon is itt voltak. És ehhez aztán nem is fért kétség többé.

Bence Lajos

Egyáltalán

(Mikor kell elkezdeni/abbahagyni)

Ilyenkor kell verset írni –
tekintek ki a lomb-fosztotta
erkélyem alatti – ligetnek és fasornak
sem igen jó közterületre, cserjékkel
és falra és kerítésre futó növényzettel
díszített panorámámra, mely mögött a beton
és aszfaltdzsungel veszi kezdetét.
S mégis – az őszi eső, nem
egészen nyugodt éjszaka után –
felüdülésre alkalmas pillanat,
versírásra ösztönzi az embert,
egyszerre motiváló és lehangoló.
(Éppen nekünk való!)

Ez az!, – folytatnám a műalkotásra
is pozitív hatással bíró, egyáltalán
a munkához való, kikezdhető kedv-
és inspirációhiányos időszaknak
a végét is ünnepelem. Magános
és csendes ünneplésemnek
a végét szegheti, ha most elállna
az eső, de egyelőre még esik,
széllel erősített cseppjei könnyként
peregnek alá az ablaküvegen – mint
jól sikerült, a békét megzavaró
látványra törekvő filmekben.

Ilyenkor fő a kitartás, fokozottan
visszakerülni a semmittevés
állapotába, s abbahagyni a verset...
(ami nem könnyű) főleg,
ha a záporba átváltó csatazaj
kintről a régmúlt nagy
mezei munka közepette ért,
menekülésre fogott mennydörgéssel és
égiháborúval kísért emléközönnel
társul, s árasztja el az embert.

A mérleg nyelve is afelé tendál,
hogy egy balsikerű
irodalmi bemutató után,
leverten haza slattyogjon az ember,
nyugtázva a kulcsra zárás után:
mint ki „a létből ballag haza”,
hátán a páncél-nehéz toll
nyoma, vánszorog, s örül,
hogy hazáig eljut, eltalál ...
egyáltalán.

Lappangó versekre várva

*melyben barátját biztatja versírásra
(László Zsoltnak)*

A folytatást tudod, írtál te is
hasonlót, százat, hasonlatokkal
buzgárként csordulva a vers, asszonáncos
füzérékbe csomagolva, rejtve a vágyat,
fel-feltörekvő indulatban, feloldást,
de figyelmeztetek nedűiddel jobban
vigyázz, sáfarkodj a rajongó kéj
nyomába lopakodó nedű-hiánnyal,
a témahiányos vers hét-szűk-esztendővel.

S miként Pannóniai Jánosunk,
ki Itália földjén hirdette örömmel,
ki nem tudhatta, hogy egyes-egyedül,
általa, Pannónia is ontotta a szép
dalokat, ennek is vége szakadhat,
íme, lásd, a szép daloknak oda.

Nem születik évtizedek
óta már itt óda, s a mandulafáink
is sorra elhervadtanak...

Garcióm!

Hagyj fel az örömlények
utáni szaladgálással, nem neked
való, idősödő költőnek
a szív- és szervmarcangolás,
az érzelmi túlfeszítettség
és torna, inkább a virsli

és a torma, sörrel, jófajta borral,
de túlzásokba mégse ess
(javaslatom: a csapos kotyvaléka helyett,
inkább nálunk Zalában, rizlinggel,
olasszal –mely a chiantinál,
toscanainál is jobb, vagy a pécsi
apáttól,Villányból kadarkát,
minél bíborabb , annál jobb,
szinte már otelló-fekete),
s a versedre, könyörgöm,
a versedre, vigyázz!

A versedre, s a tintafogyasztás
szabályozó múzsádra is!
S várd Hajnalod eljövetelét,
hallgatózz, kifelé és befelé,
lehet, már ott kopogtat
az ajtón...

Melyben önmagát biztatja versírásra

Sylviám! ki
fukaron méred a
gyönyört, e szerelmi
alkonyfényben,
öröm nélküli tájon,
tán önelégülten,
önelégítési vágyamat,
önmegtartóztatás
címén tovább
ne zabolázd, lépj a
tettek mezejére,
s tégy magadban rendet
s meglásd, e kies,
észjátészó huncut
világ is megbocsát,
s szájára már
nem vesz többé,
áthágva rajtad,
nevelőn észre téríteni
kiesítés és hibernálás
címén átverni ne próbálj
engem , úgysem
sikerülne, Sylviam!

Újabb vers ugyanolyan megfontolásból

(Pannonius- epigramma, késői időkre)

Sylvia! Ki akácosban jár,
szerelmi bozótosban,
sohasem tudhatja,
mely túske bökött neki oda
– meg hogy éppen az volt-e,
melyikre gyanítol szerelmi
őrület utáni csömörben,
kölcsonös gyűrődés-elégülés
görcseinek mennybéli
ernyedésében, kivált,
ha több túrkáló is akadt,
ezért jobban vigyázz
lomposokra, felcsereknél is
kinek jobban fog az ollója
– ki milyen nyelven
szól, ha jön a minden
nyelven ugyanúgy, a hangos
sóhaj: az „olé-oah”!

S ne vádoldj, még megtartásom
kockázata, s eltartásod kapcsán
sem, soha. Szerelmem,
Sylvia, nedűidre örökre
számítva, ki ne csak
ki ne száradjon a bő vizű
forrásod, pajzán kedved,

de a szikessedésre,
gombásodásra is ügyelj,
árgyélus madárkádton,
gyönyörű páviánod
tanácsaira figyelj:
permettel, forrás
vízzel, kezelni tudd!

Utóhang:

Sylviám, kibe vágynám
irónomat mártani, élő
pipilómet, égi Pennádba
berakni engedd!

S mint rutinos
rendező, ha vége van
az aktusnak, szigorúságot
mímelve, halkán szólj, de
határozottan: Ennyi volt,
mára, ennyi! (Szállj le
rólam, lelépni!)

Pannonius végső búcsúja Váradtól

(Medvedgrád felé)

Uram, mi lehet még?!

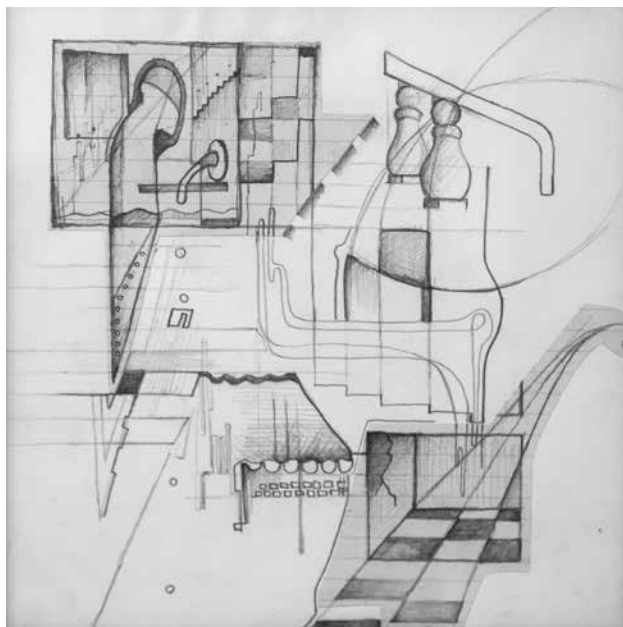
Lehet, még egy búcsú, talán utolsó,
de Társaim ne iparkodjunk, ne ösztökéljen a
vágy senkit, hogy fogyjon az út,
s hogy mielőbb célba érjen.

Te is hányszor bízattad kocsisodat,
kísérőidet, s a véled együtt utazó cimborákat,
mikor édes Váradtól búcsúztál, s várt
a behavazott út Pannónián át Ferrarába,
hol Galeotto és cimboráid vártak reád,
meg a sok szerelmi és még több ígéretes
szellemi kaland, s a szabadság
tetőfokát jelentő diákcsinnyekkel teli
élet, a fiatalság összes jellemzőivel.

Lélek-erőmről írott a táborozás alkalmával
reám törő lázak és elgyengülések,
melyek saját sírversem megírására
is című verseimet, s néhány
csipkelődő epigrammámon túl,
fogyjon az út, társaim siessünk,
– vár Ferrara, Galeottó, akiről már régóta semmi hír –
de a vitézségre képtelen
karom, csak téntát bírta el, egész
késői korokra bízott, Pannóniára kiterjedő
hírnevem, örökre hátra hagyom, későbbi korok
bölcsebb ítéletére számítva: ne legyen
túltságos hosszú, zord és kemény, mert soha
vitézi, sem egyházi rangra nem törekedtem.

Most mégis könyörgőre kell fognom,
Istenem, mennyire más az út,
s nincs szánalmasabb, mint saját
lélekcspadájába siető, az önmaga
elől menekül az ember,
betegén előtte tele medvecsapdával,
s egyenesen a Halál ölébe.
Ne fogyjon az út, társaim,
itt véget ért az út, megérkeztünk,
tovább már ne siessünk...

KAJOS ANNA ZSÓFIA: Ghosting – 2016

Kollégiumi anizs „főző” Józssival, a 80-as évek végéről

Ha a nyár heves, a kasza
sem egyenes, s borunk is fogytán,
igyunk egy jó hideg levest
az asztagváros közepén,
vagy egy képzelt portán.

Fekete a világ,
kérünk inkább egy jó
húslevest,
– nyaklevesből, nyaktilóból,
sőt nyakkendőből is volt elég –
de a kazánházban, Józsi műhelyében,
az Eötvös-koleszben mindig
'56-os receptre készült a borscs-leves
tyúkból vagy más szárnyasból.

Tény hogy a jószívű zalai
szállást adott nekik, kivert hajadonoknak,
körtéren veszteglőket, kik
már nem voltak hajlandóak
kimenni az országból, főleg
jó „vágású” nőket, kikre főzött,
mosott, s tán vasalt is saját
testi épségét sem kímélve.

De a borscs leves receptjét,
kedvükért, a káposztáét is elsajátítva,
fűszerezésre, s tartósítás gyanánt
bőven használt sót, naponta
újrasózva a maradékot.

Csak egyetlen dolog zavarta,
miért tollastól , szőröstől-bőröstől
főzik meg a tyúkot, s csinálnak
magyar módra finommetélttel
levest , s miért csak
a zúzából pörköltet, hiszen
a baromfi bélét is, bő vízben
párolva.
Tisztára, mint a franciák,
búze ellenére majd fűszerezve,
grillezve finom sültet lehet
belőle készíteni. – S mi lett a forrázott
tollal? – A tollát: párnának ,
mosolyodott el Józsi, az esti tollasbálba,
paráználkodni, ha a fűtőház
melege hűvösre cserélt...

KAJOS ANNA ZSÓFIA: Waterfall – 2020

Szomi Béla

Önvallató

(Bence Lajosnak)

Közös alkotásunk révén jó tudom,
ki közöttünk a mozsár, s ki a morzsa,
ki szavakat darál, s belőlük az undort
kiírtja, párbajokat vív a szilárd tollal

világít, ha beleleveszek saját dumálásomba,
akár a legerőszakosabb csillag az égen,
alkotás árodásába taszít, láthatalan bomba
gondolatokkal – robbanásokkal szégyent
rajzol az arcunkra, ha véletlen a makacs
lustaság kifárosztaná ujjainkat, tenyerünket.

S ha a szavak kifakulnak, mint a régi falak
önbezárva agyunk tekervényeiben, eszünkben...

Ki húzná ki belőlünk a legjobbat,
buzdítva vallásunkban, ki lenne vallatónk,
ha az öreg költő szidalmazva nem cérógat:
»Írjál valamit, gyúrd a szavakat
– eb ura fakó! –, te fura manó.«

Az alkotásról

Az alkotási cél vezérfonala
e durva Covid időben, mikor
a házaspárok elválnak,
kapcsolatok szakadnak ,
de mi alkotók nem
váltunk le a nyelvről.
Cirógattuk, becéztük,
írogattuk, beszélünk róla,
alkotásainkkal csatákat
vívtunk, s egy végleges,
háborítatlan létről
meséltünk.

Szavakkal harcolunk,
a mi fegyverünk
egy szebb igazságosabb világ!
- hajtogattuk, megvonalt irány,
ennek érdekében
járunk mezitláb mérgező
tüskésben, átvonszoltuk
magunkat szakadékos
meredélyeken.

Míg rájöttünk! E harcban folyvást
magasabbra lehet lendülni...

Csillaghullás sárgaságban

Amikor fölbredtem délutáni szendergésemből, erős fájdalmat éreztem a hasam tájékán. Édesanyám aggódva helyezte a tenyerét a homlokomra, amit fájdalommal összefüggő panaszaimkor minden alkalommal megtett.

– Nincs lázad, kisfiam, csak nagyon sápadt, színtelen vagy. Főzők pipitértéát, talán segít. Ha nem, elmegyünk az orvoshoz – közölte édesanyám, aki akkor is aggódott, amikor enyhe náthával küszködtem. Kisgyermekkorom óta gyakorta volt mandulagyulladásom, ami – a fiatalkorinál jelentősen csekélyebb intenzitással – később is előfordult. A többször magas láz is társult; olyankor a torokmanduláim a diónál nagyobbra duzzadtak. Gyulladásukkor nehezen tudtam lélegezni, ami miatt édesanyám különösképpen aggódott, mert olyasmit hallott valakitől, hogy a begyulladt torokmandula egyik közeli faluban kisgyermek halálát okozta.

Az említett hasfájásom 1972 augusztusának utolsó napjaiban történt, és – amint később kiderült – nem függött össze gyermekkori légúti nehézségeimmel. Más volt a fájdalmak okozója, amit sem édesanyám, sem én, az elemi iskola ötödik osztályát befejező kiskamasz, a panaszok megjelenésekor nem tudtunk megállapítani. Édesanyám arra gyanított, hogy megromlott a túró, melyet előző este a vacsorára készült tésztára hintett. Én azért bosszankodtam, mert délután ministrálni szerettem volna a templomban.

A feladat, amit hét esztendőskorom óta végeztem, versengés is volt a szentmiséken akkor még nagy számban közreműködő ministránsfiúk között: a misekönyveket tároló szekrényre rögzített táblázaton minél több jelenlétet bizonyító feljegyzést igyekeztünk összegyűjteni. Volt rá példa, hogy egy-egy hónapban 5-6 ministráns bezsebelte valamennyi lehetséges

bejegyzést, amit havonként eltérő pecsétjellel – templomot vagy szentostyát ábrázoló motívummal, esetenként kereszt alakú rajzzal - rögzített az egyik káplán.

Gyomorpanaszom azért is aggasztott, mert vissza kellett vinni a könyvtárból kikölcsönzött könyvet, nehogy késedelmi díjat kelljen miatta fizetni.

A pipitértea elfogyasztása után valamelyest enyhült a fájdalмам, a közérzetem azonban nem javult. A fejem tovább fáj. Édesanyámnak nem mondtam el az igazat. Azt füllentettem, hogy jobban érzem magam, mint reggel. Tisztában voltam vele, hogy nem tudok túljárni az eszén. Azt is tudtam, hogy vívódott magában, elengedjen-e a templomba, ami normális körülmények között mindig nagy boldogságot jelentett számára. Azt határozottan közölte velem, hogy másnap elkísér az orvosi rendelőbe. Végül elengedett a templomba, de látszott rajta, hogy a nagyon aggódik az állapotom miatt. Indulás előtt meghagyta, hogy amennyiben az úton rosszabbul érezném magam, ne menjek tovább, hanem menjek vissza haza.

– A betegséggel nehéz felvenni a versenyt. Ha nem tudsz ministrálni, majd én beszélek a tisztelendő úrral a vasárnapi szentmise után, és igazollak. Elmondom neki, hogy minden áron el akartál menni, de nem bírtál. A könyvet, melyet a hónaljad alatt szorongatsz, pedig hagyj itthon, a könyvtárba most ne menj be!

– Vissza kell vinnem ezt a könyvet, mert ma lejár a kikölcsönzés határideje
– magyaráztam, miután édesanyám nem szólt többet.

Tizenöt-húsz perc alatt szoktam megtenni gyalog az utat az otthonunktól a templomig, azon a napon azonban jóval lassúbb volt a tempóm. Indulás után néhány perccel már hányingerrel küszködtem, de fogcsikorgatva folytattam az utat. A járókelőkre és arra, hogy ki kivel sétál vagy beszélget az utcán, mindig nagyon figyeltem, most azonban alig vettem minderről tudomást. Csak vánszorogtam a főutcán a templom felé. Amikor elhagytam a Csipkést, az egykor kocsmának, iparos-műhelynek, valamint néhány hivatalnoki családnak otthont adó, kívülről elége kopott, ám imponáló,

emeletes épületet, amely a város és a hozzáőtt falu választóvonalára mentén bástyázott, eldöntöttem, hogy amennyiben elérek a városközpontig, először a könyvtárba megyek be. A mű címére, amit vissza kellett vinnem, már nem emlékszem. Arra azonban igen, hogy időben vissza akartam vinni a könyvtárba.

Ha még rosszabbul leszek - gondoltam-, akkor kihagyom a szentmisét és a ministrálást. Majd csak lesz valahogy. Korábban több alkalommal az összes begyűjthető jelenléti bizonylatot megkaptam. Voltak olyan vasárnapok, hogy három misén is ministráltam, és ha most nem sikerül teljes pontszámmal célba érnem, majd a következő hónapokban pótolom.

A városi főutcán szembejövőkkel találkoztam; évfolyamtársaim is voltak közöttük. Csak kedvetlenül biccentettem nekik a fejemmel, a bőbeszédű kiskamaszból arra a napra semmi nem maradt. Furcsa látványt kelthettem ismerőseimben, de nem volt erőm másra.

Amikor a templom előtt elhaladtam, még bő fél óra volt a szentmiséig. A zajos téren senkit nem láttam az ismerősök és a szertartás előtt általában ott tébláboló ministránstársak közül. Nem bántam, mert közvetlenül a városi könyvtár bérelt helyiségeibe mehettem, amely nem volt messzire a római katolikus templomtól. Abban az időben a Tomka kereskedőfamília ízléses családi házának földszinti részén működött a könyvtár.

– Gyere csak, gyere kis cimborám! Már idekészítettem a te szelvényedet, mivel lejár a kölcsönzött könyv határideje – fogadott a mindig kedves Feri bácsi, a vidék egyik meghatározó kultúra-felelőse, aki a színjátszástól az irodalomnépszerűsítésig számos feladatot ellátott. A második világháború után nehezen talpra álló városi könyvtárnak ő volt akkor az egyik könyvtárosa és talán a vezetője is. A kedves ember megpillantásakor dohányfüst is megütötte az orromat, mert Feri bácsit általában cigarettával a kezében szoktam látni. Rossz közérzetem ellenére nem zavart a cigarettafüst erős szaga.

A kölcsönző-asztal előtt állva úgy éreztem, hogy a fájdalomaim csillapodnak. A mindig mosolygós középkorú férfi mégis észrevette gyengélkedésemet, és

felajánlotta az íróasztala melletti széket, amit általában az idősebb olvasók vagy valamelyik kedves ismerős számára szokott felkínálni. Nem ültem le, csak a szék karfájára támaszkodtam. Feri bácsi kérdésére válaszolva néhány szóban elpanaszoltam egészségi gondjaimat.

– Nagyon sárga vagy fiacskám, még a szemed fehérje is az. Talán téged is megkönyékezett a terjedő májbetegség-járvány. Azt mondják, hogy az árvízszennyezés miatt jelentkezik mostanában gyakrabban a mi vidékünkön is a sárgaság. Ma már több látogató említette, hogy néhányan a kórházban kötöttek ki. Siess haza, de még jobb lenne, ha útközben betérnél az orvosi rendelőbe. Ajánlok neked gyorsan könyvet, mert mindig van előkészítve egy-két kötet a lelkes fiatal olvasóimnak – mondta aggódva a könyvtáros. Megértettem a 45 év körüli férfi feltételezett „diagnózisát”, azonban különösebben nem foglalkoztam vele. Elégedett voltam, hogy a kikölcsönzött könyvet visszahoztam. Megkönnyebbültem, és érdeklődve vártam, milyen könyvet fog Feri bácsi ajánlani. A kötelező olvasmányokat tartalmazó könyveket az iskola könyvtárából szoktam kikölcsönözni, a városiból mindig valamilyen ismertebb magyar nyelvű gyermek- vagy ifjúsági művet szerettem hazavinni. A legtöbbször olyat, amit a nálam idősebbek olvastak. A könyvtáros, enyhe mosollyal fekete bajusza alatt, egy vaskos könyvvel lépett elélem a könyvespolcok közül.

– Egy pillanatig elgondolkodtam magamban, hogy helyesen teszem-e, ha egy magyar remekművet ajánlok neked, melyet csak egy-két tanévvel később kell elolvasnod. Úgy ítélem meg, hogy már való neked ez a könyv. Persze, ha ki akarod kölcsönözni. Nesze – nyújtotta felém a több száz oldalas művet, ami nem volt más, mint az *Egri csillagok*. Hallottam már a könyvről, és Gárdonyi Géza neve sem csengett idegenül. A tartalmáról azonban csupán sejtettem valami keveset, hiszen mindössze 12 éves múltam.

Jó hírnévnek örvendő ácsmester édesapámnak, aki szorgalommal és minőségi munkával vívta ki a környékbeliek megbecsülését, nem az olvasás volt az erőssége. Édesanyám azonban rajongó olvasó volt, ami nem minden háztartásbeli parasztasszonyra volt jellemző. Bár fiatal

korában rendszeresen kitűnő bizonyítványt vitt haza az iskolából, a családi körülmények nem tették számára lehetővé a továbbtanulást. Az elérhető magyar nyelvű könyveket, valamint a vallási jellegű folyóiratokat azonban rendszeresen olvasta. Könyvtárba ugyan nem járt rendszeresen, elmondása szerint csupán néhány alkalommal kölcsönzött ki könyvet. Az aprófalvas zalai jellegű környezetben a 20. század utolsó harmadáig annak nem is volt nagyobb hagyománya. Bizonyára a saját hiányérzete ellensúlyozásaként engem már harmadik osztályos kisdíakként beíratott a városi könyvtárba.

Gárdonyi Gézaról olvasott édesanyám, és mindig felsorolta az író nevét, amikor a leghíresebb magyar művészegekről és irodalmárokról beszélt nekem a téli vacsorák után. Nem ismert közülük sokat, de Gárdonyi közöttük volt. A korai esteledés miatt bőven adódott idő ilyen jellegű beszélgetésre. Emlékezetem szerint valakitől hallottam az 1968-ban bemutatott filmről is, amely Gárdonyi Géza híres regénye alapján készült. A filmet akkor nem nézhettem meg, mert tévénk még nem volt. Úgy kéthavonta ugyan megnéztünk egy-két TV-műsort a szomszédban lakó szabómesternél, akinek már volt tévékészüléke, de az *Egri csillagok* film valamiért kimaradt. A Mikszáth regénye alapján készült *Fekete város* volt az első jelentősebb magyar film, melynek sorozatait édesanyámmal megnéztük a szomszédban.

Arról keveset tudtam, hogy miről szól az *Egri csillagok*, a mű címe azonban rendkívül vonzó volt. Szinte misztikus erővel hatott rám. Éreztem, hogy a cím mögött rejlő képletnek fontos üzenete van!

Utólag úgy gondolom, hogy egyik közeli pajtásom és játszócimborám, a „réti” Pisti ösztönözte padláslátogatás hívta fel a figyelmemet Eger hősi időszakára. A padlásukon sorakozó ládák egyikében nagyszerű rajzok voltak. Pisti idősebb bátyja, Jani ugyanis lerajzolta a török ellen harcoló magyar vitézeket, akiket részben a film megtekintése alapján alkotott meg (nekik ugyanis volt TV-készülékük), vagy valamilyen újságban vagy folyóiratban látta a film alapján készült fotókat. A gépésztechnikumot befejező, felsőfokú tanulmányait a műszaki egyetemen folytató fiatalember

- aki nálam és István öccsénél nyolc esztendővel idősebb volt - annyira szépen ábrázolta a magyar várvédőket és néhány jelenetet a törökök elleni küzdelemből, hogy fényképnek is beillettek volna a rajzai. A Dobó István egri várkapitányt ábrázoló sisakos alak tűnt nekem a legszebbnek. A ceruzarajz élenken megmaradt az emlékezetemben, és a könyv kikölcsönzése után tüstént eszembe jutott.

A játékfilmben – amit később többször megnéztem – a Sinkovits Imre alakította várkapitány markáns alakja számomra megkönnyítette az ostrom elképzelését. Eger neve más okból is jól csengett a fülemben. Az első világháború után a trianoni országrészen maradt rokonaink közül néhányan Heves megyében találtak új otthonra, amiről a nagyanyám számtalanszor mesélt.

A könyvtárban görcsösen magamhoz szorítottam a kikölcsönzött könyvet, a hazajutás körülményeire azonban alig emlékszem. Az állapotom rosszabbodott, ezért a következő napon a muraszombati kórház fertőző osztályán kötöttem ki. Ismerős bőven akadt a betegek között, mert a mi iskolánkból akkor már többen ott voltak.

A vírusos májgyulladás okozta sárgaság 1972 nyarán tömeges megbetegedést, valódi járványt okozott a Mura mentén. A betegség terjedésének megakadályozása érdekében a kórház fertőző-részlegét elkülönítették, a látogatókat betiltottak. Átlagban 6-8 hetet kényszerültek a páciensek kórházban tölteni; én 40 napig voltam ott. Egy magamfajta 12 éves gyerek számára hosszú és nehéz időszaknak számított volna a többhetes kórházi ápolás, nekem azonban szerencsém volt. Rosszullétem csupán két-három napig tartott. A szemem fehérje és a bőröm színe hosszabb ideig sárga maradt, de különösebb fájdalmaim nem voltak. A nagy megelégedést az váltotta ki bennem, hogy a kórházban folyamatosan olvashattam. Csupán egy ápolónőnek volt néha megjegyzése, hogy miért magyar könyvet olvasok, azonban nem törődtem vele.

Az Egri csillagok olvasása minden gondot és bút elfeledtetett velem. Nem kevesebbszer, mint egymás után hatszor olvastam el Gárdonyi művét a kórházban. Valódi „csillaghullás” volt számomra az ott töltött idő: egy

korábban nem tapasztalt lelki feltöltődést és a magyar történelemnek egy életre szóló megkedvelését jelentette nekem. Hogy az említett könyvet többször elolvastam, az is befolyásolta, hogy más olvasnivalóm nem volt, főképpen magyar nyelvű nem. Az említett kötet úgy jutott el hozzám, hogy a legszükségesebb holmik közé tette édesanyám. Jancsi sógor - apai nagynéném hivatásos sofőrként tevékenykedő férje - pedig elhozta a kórházba a csomagot. A beteglátogatás tilos volt. Csak úgy tudtunk a szeretteinkkel néhány szót váltani, hogy a betegszoba ablakából lekiabáltunk nekik, ők pedig visszakiabáltak. Mivel azonos időben több ilyen típusú párbeszéd folyt, elége furcsa látványt és hangzavart keltett a társalgás.

Csomagot a betegek hivatalosan nem kaphattak, mert a szigorú diéta és a fertőzésveszély miatt az is meg volt tiltva. Néhány nélkülözhetetlen kellék, mint pl. a fogkefe, borotva - miután a kórházi személyzet fertőtlenítette - eljuthatott a betegekhez.

Mivel a sógorom a látogatási idő után érkezett meg a kórházhoz, a személyzet nem akarta átvenni a számomra hozott küldeményt. A nálam idősebb betegek azonban találékonyak voltak. Az egyik dobzonaki legény az ablakból leengedett egy hosszú madzagot, melynek segítségével - óriási öröömre - sógorom felküldte a fogkefével és fogkrémmel együtt törölközőbe bujtatott könyvet.

Azonnal olvasni kezdtem. Már az első fejezetcím, a „*Hol terem a magyar vitéz*” nagyon megragadott. Azzal vívódtam lámpaoltás utáni töprengésemben hogy kisebbségi környezetben - aminek lényegét fiatal korom ellenére értettem és érzetem - miként válhat majd belőlem magyarul érző ember, aki minden külső hatás ellenére megőrzi magyarságát. Vagy talán jobb lesz engedni az árnak, a beolvadásnak, hogy nagyobb legyen az esély a felnőttkori érvényesülésre?

Bornemissza Gergelynek, a regény hősének, más jellegű és az enyémtől alapvetően eltérő környezetben kellett megbirkóznia a kihívásokkal. A hozzá fűződő történet üzenete azonban rám a bizonytalanságom megszűnéséeként hatott. Ahhoz nem fér kétség, hogy későbbi életem, jellemvonásaim

alakulása szempontjából az *Egri csillagokból* merített benyomások fontosak voltak.

A könyvet a kórházban folyamatosan olvastam, a körülöttem történekre – beszélgetésekre, mókákra, orvosi vizitre, gyógyszerosztásra – alig figyeltem. A kórházban töltött időből csak a rendkívül ízletes vajjal kent kenyér és a tejeskávé fogyasztásának élvezete maradt meg az emlékezetemben.

Lámpaoltáskor rendszerint bosszankodtam, hogy le kell tenni a könyvet. Az egész napi olvasás után sem tudtam betelni a valósnak vélt fikcióval, amit Bornemissza Gergő és Cecey Éva gyermekkorra, majd szerelme, a kalandokkal teli balkáni utazás és a hősi egri események varázsoltak a gondolatvilágomba.

Ma úgy gondolom, hogy a Gárdonyi-regény olvasása tágitotta érdeklődési körömmek azt a részét, amelyről a családban leginkább a nagyanyám mesélt. A majdnem kilencven évet megérő „mama” a Kárpát-medencét, a „hatvannégy vármegyét” tekintette a hazájának, az összes magyar és nem magyar lakójával, és az ahhoz való kötődés megélését nem gyűlöletre és más népek gyalázására, hanem szeretetre, kölcsönös tiszteletre alapozta. Az egri hősök, Gárdonyi „egri csillagai” hasonló értékekért és eszmékért harcoltak egy másik korban. A tetteikkel, cselekedeteikkel már gyermekként azonosulni tudtam.

Hogy miért a sárgaság, a kellemetlen és veszélyes járványbetegség – amelynek veszélyességét egyébként akkor föl se fogtam - fűzte ennyire szorosra virtuális érzelmi szálaimat Gárdonyihoz és remekművéhez, azt csak találgatom. Alapvetően az így felvetődő ok-okozati összefüggéseknek alig van jelentősége, mert nem az volt a fontos! A mű olvasása kiváltotta jellemformálást tekintem lényegesnek. Azt, hogy *Az egri csillagok* és Gárdonyi üzenete egy életre szólóan az emlékezetembe vésődött, és sokszor lámpásként világított a bonyolult döntéseknél. Alighanem azért történt így, mert már kamaszként megszerettem a regényt.

A kiváló szerző, a magyar íróóriás mellett Feri bácsinak, az egykori alsólendvai könyvtárosnak nagyon hálás vagyok érte!

Marjanca, a tudós hölgy

Teréz várta Marjancát Ljubljanában a Prešeren téren a Ferences-rendi templom szomszédságában az úgynevezett Három hídnál és a Vásárcsarnok közelében, Prešeren a leismertebb szlovén költő szobra előtt. Régen találkoztak, de minden találkozáskor megerősítették egymást lélekben és szakmailag is, érdeklődtek egymás dolgai iránt. Marjanca a Szlovén Tudományos Akadémia Kutatóintézetében dolgozik, a szlovén kivándoroltakat és a jelenlegi migrációs léthelyzetet kutatja Szlovéniában. Hogy mi kötötte össze a két tudós hölgyet, csak sejteni lehetett. Valamikor Marjanca is iskolai könyvtáros volt Piranban, a tengermelléki, mediterrán szlovén kisvárosban. Aztán útjaik összeértek Ljubljanában. Marjanca sosem volt kisebbségi, nemzetiségi személy, de jól ismerte a szlovén kisebbség helyzetét az egész világon, hiszen kutatójukká vált, előtte több évtizedig is együttélt az olasz nemzeti kisebbséggel Piránban, a tengermelléken. Teréz pedig beleszületett a kisebbségi sorsba a Muravidéken, saját bőrén érezte ennek a sorsnak a kihívásait és a buktatóit is. Elindultak egy közeli, de rangos kávéházba. Találkozásuk mindig reménykeltő volt.

– Rettenetesen el vagyok foglalva, nincsen időm magamra. A kutatóintézetben sok a nemzetközi és hazai projekt, konferenciákra járok külföldre. Legszívesebben kiülnék a hétvégi kis telkemre, és csak nézném a napot, ahogy süt le rám, felásnám a kertet, elvetném a magvakat, de hát még nincsen tavasz, csak készülődik az lenni – mondta elgondolkozva Marjanca.

– Nem sokkal jobb a helyzet Lendván sem, de én csak a munkahelyemen elvégzett munka után a szabadidőmben tudok kutatni, eljárni könyvtárakba, anyagot gyűjteni, így fogy el a levegőm, még be sem szippanthatom, és már éjszaka lesz. Aztán a nemzetiségi sors, ne is beszéljünk róla, örökös küzdőtér, örökösen problémákkal terhelt, amelyek sosem oldódnak meg – folytatta a gondolatmenetét Teréz.

Közben megérkezett a felszolgálónő és felvette a rendelésüket. A kávéház hangulata kellemes volt, a háttérben csevegtek a vendégek, és bizalmasan beszélgettek egymással. Ljubljában van kávéházi élet.

– Amikor Piranban laktam a férjemmel és a családommal, gyönyörű családi házunk volt, a férjem gazdag vállalkozó volt, fontos volt számára a pénz és a fényűzés. Aztán, ahogy ledoktoráltam kezdett eltávolodni, majd el is idegenedett tőlem és válás lett a vége. Nem volt más megoldás, szétmentünk, s én idővel Ljubljánába költöztem, mert munkahelyet is váltottam, elhelyezkedtem a Szlovén Tudományos Akadémia Szlovén Kivándoroltak Kutatóintézetében. Fontos megbízásokat és feladatokat kaptam. A tudományos élet leköti minden percemet. De nem könnyű, mert a tudósok állami költségvetésből és projektekből élnek. És ha csökkenik a költségvetés, akkor mindig az marad ki a játékból, aki a legkésőbb érkezett az intézethez. Ez a tudósokra is vonatkozik.

– De azért mégis azt csinálhatod, amit szeretsz, ugye? – kérdezte Teréz.

– Igen, de egyre több a tudományos megbízás, kevés idő kerül az érdemi részre, hiszen számos könyvtárba, levéltárba el kell menni anyagot gyűjteni, de más forrásokból is be kell szerezni a fontos információkat. Egyetemen már nem is taníthatnék, mert a felkészülésre már nem volna időm – válaszolta Marjanca egy kissé lehangoltan.

– Amikor az ember elindul a tudományos pályán, nem gondolja, hogy mi vár rá. A múlt század 90-es évek elején, amikor tanulmányaimat befejezve visszatértem Szlovéniába, a volt posztkommunista országába léptem vissza, már nem Jugoszlávia volt, hanem a független Szlovéniába. Ekkor történt a rendszerváltás. Reménykedtem, hogy megvalósíthatóak lesznek az álmaim. Én úgy jöttem vissza, hogy azt gondoltam, hogy a közép-európai térség mind Szlovénia, mind Magyarország sorsa egy és az itt élők együttműködésre ítéltettek. Mi ketten is tudunk egymással együttműködni, még akkor is, ha te Ljubljában, én pedig Lendván élek – mélyedt el a beszélgetésben Teréz – Miért? Mert hasonlóan gondolkozunk ... Annak ellenére, hogy sok minden elválaszthatna bennünket, az anyanyelv, a tapasztalatok, a lakhelyünk, a múltunk ...

– Vannak jó példák, hiszen a tudományos projektek is összehozzák az embereket, országokat, az egész világot. A tehetséges kutatóknak pedig teret kellene adni, lehetőséget a társadalmi témák kutatásához. A nemzeti kisebbségeket, a nemzetiségeket pedig egyre jobban be kellene vonni azokba a kutatásokba, amelyek róluk szólnak. Ezt én is szorgalmaztam. És sikerült összejönnünk egy közös projektben – fejtette ki a nézeteit Marjanca.

– Hát, igen, a barátság még a mai rohanó világban is fontos. Ehhez nem kell mindennapi találkozás, sőt néha hónapig sem látod azt, akit talán igazi barátnődnék, vagy sorstársadnak tartasz. Viszont tudod, hogy mindig számíthatsz rá és ő rád. A történelem úgy hozta 1920-ban, hogy családokat, nagy barátságokat választott szét a Muravidéken is, különösen nálunk, magyaroknál. Más országba kerültünk, más barátok, más szokások közé. Az őseim történetéből meríték, hiszen a nagyapám éppen akkor született, de a dédapám sosem tudott új barátokat találni, megmaradt a rokonsága köreiben, akikkel 1920 előtt is rokon volt. A mi életünk már más körülmények közt folyt, Jugoszláviában éltek a szüleim, aztán most Szlovéniában – mélyedt el a gondolataiban Teréz – És mi vár ránk? Még hány államot kell váltanunk még? Mifelé tartunk?

– Régen a baráti körökben, szinte minden társadalmi rétegben létezett egy erkölcsi rend, nem volt társadalmi összevisszaság, mindenki tudta, hogy hol a helye. Manapság ez már nem jellemző. A tudósok, a kutatók is rohannak a megélhetésük után. A mai világ felgyorsult, nem járnak csak úgy egymáshoz az emberek. Mintha valamikor jobban megbíztak volna egymásban és jobban ismerték egymás szokásait – fordult a beszélgetőtársa felé Marjanca.

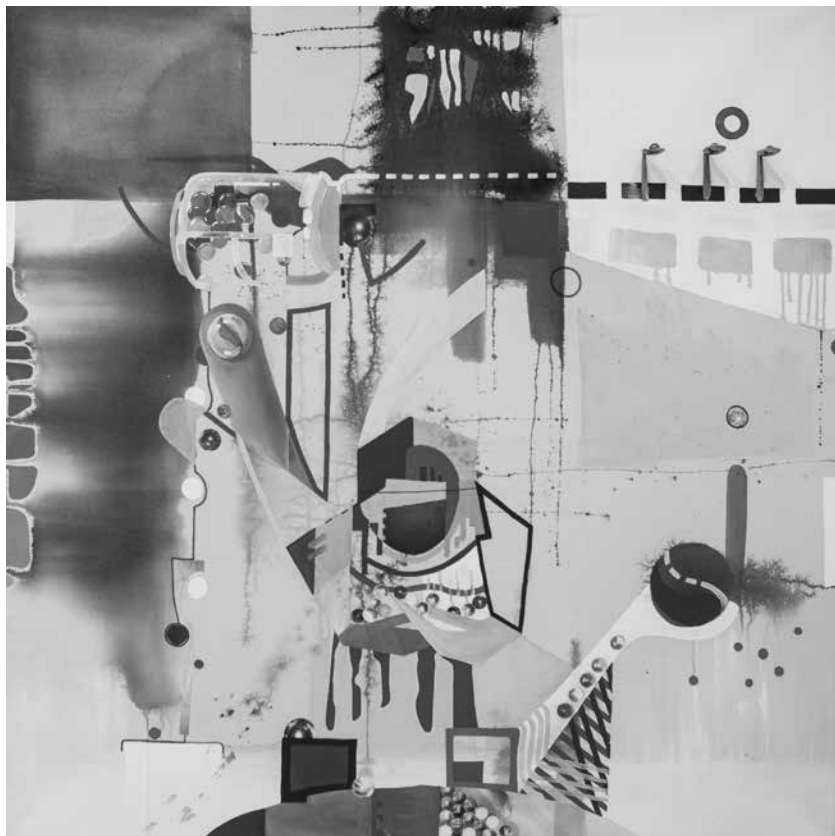
– Az is jó dolog, ha valaki meg tudja osztani a múltját másokkal. Ha valaki megérti a te múltadt, a te történetedet, mert ez nélkül nem megy – mondta Teréz.

– Jó, ha látjuk mások értékeit, mert ilyenkor tudunk sokat adni, de kapni is – biccentett Marjanca, majd az órájára nézett.

– Mennem kellene, mert tizenegykor vár rám a főnököm, értekezlet lesz.

Teréz is elindult a Mladinska knjiga kiadó felé, ahol előadás lesz az olvasás hatalmáról és az új ifjúsági regényekről az érdeklődőknek. Lassan átlépett a tudomány világából a szépirodalom birodalmába.

KAJOS ANNA ZSÓFIA: Losing My Marbles– 2017

Cséby Géza

Füst a hegyen

Bence Lajos legutóbbi verseskötetéről

Pár éves hallgatás után új verseskötetével jelentkezik Bence Lajos a szlovéniai magyar és a magyarországi irodalmi élet kiemelkedő egyénisége. A szépen tipografált, kézbe simuló könyv a tudatos életműépítés remek darabja. Családi líra, amely szembenéz a mindennapokkal, kifejtí – sokszor aprólékosan – a költő lelkében és gondolataiban ottrekedt, fontosnak tartott pillanatokat. Emlékezés és az elmúlás visszafordíthatatlan, ámde rejtélyes, az élők számára megismerhetetlen momentuma: *Csak ne féljünk / annyira, ama Végsőt megidéző, a Semmit / elővetítő, szárnyzuhogás / nélküli, végleges távozás / utáni némaságtól, / csöndtől, melyre Vigyázó / Szem már nem figyel, ama / füllel már nem hallhatótól, / ama végső elhalótól. (Zaj ellen, ama végső Csönddel)* Mindazonáltal nem kétséges, hogy nagyon is érdekli a jövő alakulása, amelyet ő maga is alakít, szebbé, jobbá akar tenni. Párbeszédet folytat a Mindenhatóval: *Ha elmegyünk, jó, jó, / kell az új időzóna. de mi lesz, / Uram, a tájjal s a rá / nehezedő ködösítéssel, / mi lesz a sok homállyal?* Majd a költői, emberi lét fontosságára kérdez rá, a gondolkodó ember kétségeivel, aggodalmaival: *S végül, ha majd / én is mindenből / hiányzom, kinek / fáj hiányom? / Mert az nem lehet, / hogy senkinek se / fájjon! /*

(*Kell-e, fájjon?*) (*Mi lesz?*) A költőben is feltolul ama kérdés: mi lesz, ha nem leszünk? Itt óhatatlanul jut eszünkbe a József Attila-i verssor, szülei intésével, kérdésével: „*Meglásd, ha majd nem leszünk!*” Kétségek, félelmek és a jövő iránti kíváncsiság szavai ezek.

Vélhetően a szerzőnek és az olvasónak sincs kétsége a felől, hogy mindaz a munka, amelyet Bence Lajos az egyetemes irodalom asztalára letesz, meghatározó a magyarság tudatának, megmaradásának, kultúrájának érdekében. Nem véletlen, hogy az egyik riporter kérdésére válaszolva a költői közlés fontosságát és lényegét is leírta: „*Ha bent valami történik, szükséges, hogy kívülről is látható legyen.*” Ez a költő feladata és ez a költészet maga. Mert, *még el sem szállt előző / verséből itt maradt leve-gőze-hite, / máris lesi új rügyek alakulását. (Baudelaire nyomán szabadon)*

Bence új kötetének versválogatásában visszanyúl a rég-, vagy közelmúlt-hoz is. Barátaival töltött történéseinek emlékéhez, amelyek láthatóan megnyugtatják, olykor keserűes történéseket hoznak felszínre, de minden kétséget kizáróan meghatározóak a kötő életében. Aprócska gondolatok, amelyek mégiscsak fontossá válnak a visszaemlékezések tükrében. Meghatározó barátsága Németh Jánossal, Péntek Imrével, Halász Alberttel. Megidézi a ma már elköltözötteket is: Károlyi Amyt, Takáts Gyulát, Major-Zala Lajost, Szúnyogh Sándort, Gálics Istvánt... Szeretettel, az igaz barátság melegével emlékezik meg róluk. Együtt töltött víg vagy kevésbé víg órák megélt pillanatai bomlanak ki a versek olvasása során. Magam is nagyon jó barátságot ápoltam Takáts Gyulával és Major-Zala Lajossal is. Bátran vallom, hogy az a miliő az a hangulat azok a képi megoldások, amelyek Bence megfogalmazott nekik ajánlott verseiben az átélt valóság erejével hatnak az olvasóra, a Takáts emléket idéző műben (*Meghal a fény, kihül a remény*) és Major-Zalának ajánlottba is (*Délelőtt 2-kor*). Az előbbi filozófiai mélységeket boncoló befejezése fontos közlendője a költőnek, az utóbbi versben a már beteg Major-Zala humoros pillanatait rögzíti, de – a szerző akarata szerint is – senkinek nincs kedve a mosolygásra.

Bence Lajost a múlt emlékei is arra sarkallják, hogy a jövő létkérdéseivel foglalkozzon. Nem lehet csak akarni, tenni kell. Fáklyavivőnek kell lenni,

ahogy Szúnyogh Sándor emlékének ajánlott versében megteszi. De mit sem ér, ha jönnek a „kiskirályok, pénzhajhászok, / hamis próféták, bukott proletárok,“ / istenek áldását várva, / „új széket vásárolva, / beültek a Panteonba”. Nehéz, keserű, fájdalmas felismerés, melyet nem old fel a vers utolsó szakasza sem: *Érjük be ennyivel, ez a fáklyavivők / sorsa: semmiért nem jár jutalom. / Ez jár annak, ki nem nemz / utókort, ítéletre se érdemes, / önmaga fölött törpálcát / minden itt-létben megüdvözült. (Mint az üdvözültek)*

Bár a kötet verseiben nyomon kísérhetjük mindazokat a buktatóknak vélt történéseket, amelyekkel szinte minden ember találkozott életében. Ez azonban nem a lemondás, a kilátástalanság éltetője. Inkább valami erő, amely újabb és újabb lehetőségeket teremt az alkotó ember számára. Bence bejárja azokat a területeket, amelyekre kíváncsi és amelyek érdeklik. Ezekből is versek születnek, s mindez egy vaskos családi albummá lesz, amelyben a család, rokonság, a barátok, az élet történései, utazások mind-mind beleférnek. Belefér a megidézettekkel történő párbeszéd, vita, amely ezeket a verseket nagyon közel hozza az olvasóhoz. Így lesz egységes és ugyanakkor rendkívül különleges és egyedi a válogatás. Különösen érdekesek ennek a „családi albumnak” istenes versei, nem perel, beszélget Istennel, ahogy már előbb is említettem. Szeretettel, az emberi gyarlóság tudatával ír szépszavú modern imát, könyörgést, hogy megmaradhassunk: *Nyisd rá szemünket a megváltó / örömré, s önfeltárukozásra, Uram! (Húsvét előtti merengő)*

Otthon érzi magát költőtársai között. Ezért az intés, a bátorítás. László Zsoltnak dedikált versében bontja ki mindazt, amit szükségesnek, fontosnak tart, az életet, a mértékkel megélt örömöket és tobzódásokat s végül a verset: *s a versedre, könyörgöm / a versedre, és múzsádra / vigyázz!* Nem hagy kétséget a jövőbe vetett remény valóra válásának valóságáról, mert hit és remény nélkül nincs alkotás és nincs lét, éppen ezért kéri, szinte parancsolja: *S várd Hajnalod eljövetelét, / hallgatózz, kifelé és befelé, / lehet, már ott kopogtat / az ajtón... (Melyben barátját bíztatja versírásra).*

A komoly hang mellett Bence pajkos, játékos kedvét is megcsillantja. Fricskát mutat a szenteskedő farizeusoknak, az álszemérmeseknek, s mind-

ezt remek, áradó humorral teszi. Ehhez mindenképpen elődei voltak a régmúltból Janus Pannonius és Berzsenyi, majd a később kortárs Major-Zala, kiket meg is idéz. Itt „állít emléket” Syviának, frivolan, de nem bántóan, régi költők verseinek hangulatát kölcsönözve: *Sylviam, kibe vágnám / irónomat mártani, élő / pipilómet, égi Pennádba / berakni engedd! / S mint rutinos / rendező, ha vége van / az aktusnak, szigorúságot / mímelve, halkán szólj, de / határozottan: Ennyi volt, / mára, ennyi! (Szállj le / rólam, lelépni!) (Epigramma késői időkre)*

Bakonyi István írja a kötet utószavában: *A költő pedig az illyési „növeli, ki elfödi a bajt” erkölcsi parancsához híven ír és gondolkodik. S talán éppen ezért van ereje, lehetősége a további munkára, ahogy arra Bakonyi is rámutat: Bence Lajos sem teszi le hát a lantot, és megvan az esélye arra, hogy mindinkább kiteljesedjen költői pályája. Az „új tavasz” bizonyossága, az „új rügyek és hajtások sarjadása” a leghagyományosabb értelemben jelzi eme szándékot. És itt az ősz sem az elmúlásra, hanem sokkal inkább a pihenés utáni újratekzésre és folytatásra emlékeztet bennünket.*

Bence Lajos új verseskötetét Gálics István remek illusztrációi kísérik, a tipográfia Orbán Péter munkája.

(Bence Lajos: Füst a hegyen – új versek. Lendvai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Lendva, 2023)

Zágorec–Csuka Judit

Petőfi Sándor költő és forradalmár kultuszának jelentősége Szlovéniában

**Petőfi Sándor mellszobrának avatása
Kranjban 2023-ban a költő születésének 200.
évfordulója alkalmából**

Petőfi Sándor költő és forradalmár születésének 200. évfordulója alkalmából Kranjban, France Prešeren szlovén költő – Petőfi kortársa – városában 2023. március 13-án Szlovénia és Magyarország házelnöke, *Urška Klakočar Zupančič* és *Kövér László* ünnepélyes keretek közt közösen felavatta Petőfi mellszobrát a La Ciotát városi parkban, ahol France Prešeren kortársainak szoborösvénye található. Az ünnepi avatáson jelen volt *Marjan Cencen*, Szlovénia budapesti nagykövete, *Andor Ferenc*, Magyarország ljubljanai nagykövete, *Matjaž Rakovec*, Kranj polgármestere, valamint a muravidéki magyar és a rábavidéki szlovén nemzetiség képviselői. *Hunyadi László* szobrászművész alkotását Magyarország ajándékozta Kranjnak, amiért *Matjaž Rakovec* külön köszönetet mondott.

Petőfi Sándor költő és forradalmár
mellszobra Kranjban Hunyadi László
szobrászművész alkotása.(Fotó:
Népújság, Meszelics Király Jutka)

Kövér László a szobornál elmondott beszédében hangsúlyozta, hogy a szlovén és a magyar nemzet két költője, France Prešeren és Petőfi Sándor noha kortársak és sorstársak voltak, életükben soha nem találkoztak. Ha mégis találkoztak volna, bizonyára nem gondolták volna, hogy eljön majd az az idő, amikor szellemiségük a – szobraik révén

– jelképes módon mégis egymásra talál. A magyar házelnök szerint ez az idő eljött.

Urška Klakočar Zupančič szlovén házelnök kiemelte, hogy hosszú múltra tekint vissza a két nép barátság, és ezt a jövőben is ápolni fogják.

A szoboravatásnál elhangzott ünnepi beszédek Petőfi társadalmi

Marjan Cencen, Szlovénia budapesti nagykövete; Urška Klakočar Zupančič, Szlovénia házelnöke; Matjaž Rakovec, Kranj polgármestere; Kövér László, Magyarország házelnöke; Andor Ferenc, Magyarország ljubljanoi nagykövete Petőfi mellszobra előtt Kranjban. (Fotó: Népújság, Meszelics Kírály Jutka)

és irodalmi munkásságára vonatkoztak, főleg arra, hogy, napjainkban is hatnak a költő versei, és újraértelmezésre hívják fel a befogadók figyelmét.

Vivat Szlovénia! / Vivat Slovenija! - a szlovén szépirodalmi művek magyar nyelvű fordításai

A magyar–szlovén diplomáciai kapcsolatok felvételének 30. évfordulójára emlékezve *Vivat Szlovénia! / Vivat Slovenija! – a szlovén szépirodalmi művek magyar nyelvű fordításai* címmel rendeztek időszaki kiállítást Budapesten az Országos Széchényi Könyvtárban. A tárlat 2023. április 19-től május 31-ig volt megtekinthető. A nemzetközi kiállítás megnyitásakor (2023. április 19.) a hivatalos látogatáson Budapesten lévő Nataša Pirc Musar, a Szlovén Köztársaság elnöke ünnepi beszédet mondott az Országos Széchényi Könyvtárban.

Beszédében a következőt hangsúlyozta: „Szlovéniában különleges helye van Petőfi Sándor magyar költőnek, akinek egy hónapja ünne-

pelték születése 200. évfordulóját Kranjban (France Prešeren szlovén költő városában), ahol szobrot állítottak neki. Kevésbé ismert az a tény, hogy Petőfi 1840-ben fiatal katonaként Mariborban töltött egy kis időt, és ott honvágytól ihletve írta meg a „*Na Dravi - A Draván*” című versét. Mondhatjuk tehát, hogy a nagy magyar költő, egy kicsit a miénk is.

A művészek és alkotásaik mindannyiunkéi, az európai kultúra és a kulturális örökség részei. Örülök, hogy mindkét nemzet költőjének legjobb verseit régóta le is fordítják a szlovén–magyar fordításirodalomban.”

Nataša Pirc Musar, párhuzamot vont a két ország nemzeti költői között, emlékeztetett arra, hogy mind Petőfi, mind Prešeren nagyban hozzájárult a nemzeti öntudat felélesztéséhez. Elmondása szerint a műfordítások hidakként kötik össze a nemzeteket, s ezért is üdvözölte, hogy ebben a témában Budapesten és Ljubljanában is testvérkiállítások nyíltak.

Nataša Pirc Musar, a Szlovén Köztársaság elnöke ünnepi beszédet mondott a Vivat Szlovénia! / Vivat Slovenija! címmel rendezett kiállításon az Országos Széchényi Könyvtárban Budapesten. (Fotó: Országos Széchényi Könyvtár)

Petőfi-versek szlovén fordításban a Volosov hram szlovén kiadó kiadásában 2023-ban

Szlovén nyelven is lehet azonosulni Petőfi Sándor mondanivalójával, hiszen a Zavod Volosov hram szlovén kiadónál 2023-ban megjelentek Petőfi Sándor szlovén nyelvre lefordított versei. A „Na Dravi” (A Drávánál) című gyűjteményben, amelyet a Lendvai Könyvtár olvasótermében mutattak be 2023. szeptember 21-én, ötven Petőfi-vers olvasható

Zágorec-Csuka Judit és Paušič Olga fordításában. A Petőfi születésének 200. évfordulója alkalmából kiadott versgyűjtemény Zágorec-Csuka Judit muravidéki költő/ író ötlete alapján jött létre; a versválogatás is az ő munkája volt. A kötetben megjelent ötven költemény a költő teljes alkotói időszakát felöleli, és nemcsak a lírai oldalát mutatja be, hanem több forradalmi, a szülőföldről szóló, valamint népies versének fordítását is tartalmazza. Ahogy az irodalmi esten elhangzott,

Petőfi verseinek új kiadása mindkét fordítónak nagy kihívást jelentett. Zágorec-Csuka Judit a költő gazdag és sokszínű életművéből (közel 800 versről van szó) a közismert versek mellett több más, meghatározó témájú költeményt is beválogatott a fordításkötetbe, Paušič Olga (szlovéntanár) pedig ezúttal először fordított magyarról szlovén nyelvre verseket.

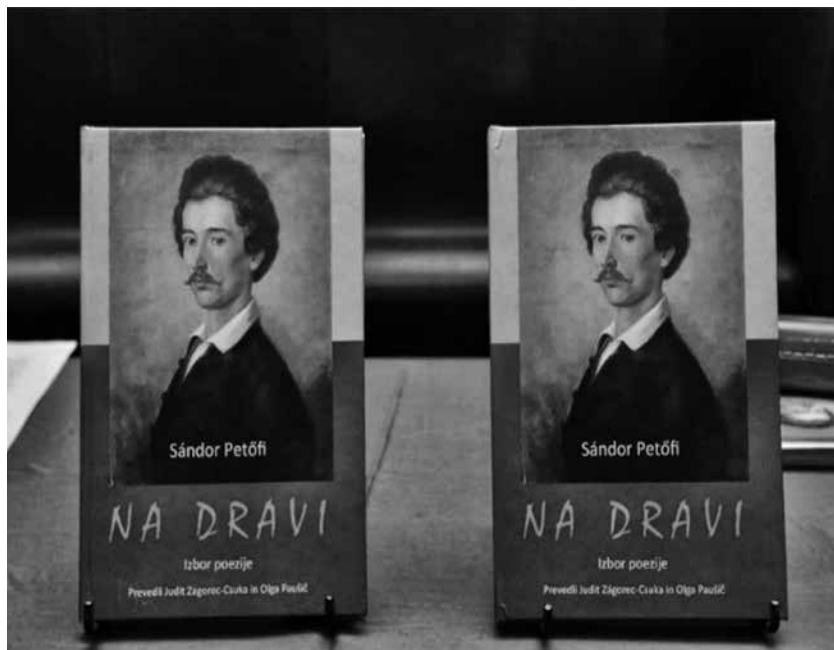
2023-ban Petőfi-évet írtunk, hiszen

200 éve, hogy megszületett a szabadságharcos költő. Ennek apropójából kérték fel a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézetben Lendván Zágorec-Csuka Juditot, hogy fordítsa le A Dráván című Petőfi verset, melyet a költő Mariborban írt 1840-ben, amikor fiatal katonaként arra vitte a sorsa.

Innen indult el útjára az a válogatott, 50 versből álló fordítás, amelyet Zágorec-Csuka Judit és Paušič Olga

A »Na Dravi (A Drávánál) című Petőfi Sándor szlovén nyelvre lefordított verseskötetének fordítói Zágorec-Csuka Judit, Olga Paušič és a kiadó képviselőjében Robert Titan Felix. (Fotó: Tomaž Galič)

Petőfi Sándor a „Na Dravi” (A Drávánál) című szlovén nyelvű válogatott verseskötet. Pekel, Zavod Volosov hram Kiadó, 2023. (Fotó: TomažGalič)

tettek le az asztalra. A lefordított versek most könyvben is megjelentek Robert Titan Felix kiadásában.

A fordításkötethez szlovén nyelven Zágorec-Csuka Judit írt utószót, amelyben bemutatta Petőfi Sándor életpályáját, költészetét, válogatott verseit a kötet ciklusaiban, valamint

a költő utóéletét a szlovén köztudatban és irodalmi életben. A fordításkötetet Lendva Község (Občina Lendava), a Kultúregyesületek Községi Szövetsége – Lendva (Zveza kulturnih društev Lendava), a Petőfi Ügy-nökség Nonprofit Zrt. Budapestről és a lendvai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet is támogatták.

Petőfi emlékezete a szlovén fordításirodalomban a 19. és a 20. században

A 19. században főleg az oktatásban nőtt meg a muravidéki szlovén tájnyelvre lefordított versek, prózai művek és tankönyvek száma. A szépirodalom tekintetében inkább csak fordítási kísérletekről beszélhetünk. A fordítások zöme magyar nyelvből készült. Az első szlovén nyelvű fordításokat magyar szerzőktől a muravidéki szlovén írók készítették.

A 19. század 70-es éveiben *Kardos János* lelkész, a muravidéki evangélikus vallású iskolák első dékánja fordított le néhány verset. A Hodoson szolgáló evangélikus lelkész az akkori oktatás igényeinek megfelelően számos magyar író, költő műveit – elsősorban Petőfi Sándor verseit – fordította le szlovén nyelvre.

Az 1880-as évek közepén *Anton Aškerc*, ismert szlovén költő ajánlotta *Petőfi emlékműve alatt* (Pod spomenikom Petőfija) című versét a költőnek. Petőfi halálának százéves évfordulója alkalmából

szlovén folyóiratokban jelentek meg Petőfi-versfordítások Jože Udovič, Branko Rudolf és Alojz Gradnik tollából.

Alojz Gradnik költő foglalkozott legtöbbit Petőfi költészetével. Közvetítő nyelvként használva a németet és a szerbet, le is fordította néhány versét, de fordításkötet kiadására nem került sor, mivel a két költő habitusukat tekintve távol állt egymástól. Gradnik kéziratát ma is őrzik Ljubjanában a Szlovén Nemzeti és Egyetemi Könyvtárban. Hasonló volt a helyzet a 20. század első évtizedeiben is. *Cvetko Golar* és később *France Bev*k nyersfordítás alapján készítette el Petőfi *A hóhér kötele* című regényének műfordítását (Cvetko Golar: *Rabljeva vrv*, 1911; France Bev:k: *Krvnikova vrv*, 1934).

A második világháború előtti korszakból a muravidéki evangélikusok közül *Fliszar János* az egyik utolsó ismertebb irodalmár, aki a magyar egyházi és világi iskolai tankönyveket rendszeresen lefordította szlovén nyelvre. Petőfi, Arany és Vörösmarty verseinek első szlovén nyelvű fordításai ezekben a tankönyvekben láttak napvilágot.

1973-ban jelent meg a Pomurska založba kiadásában Petőfi Sándor Az apostol című elbeszélő költeményének kétnyelvű (magyar–szlovén) fordításkötete (*Az apostol/Apostol*). (A kétnyelvű környezetben ez hasznos kiadványnak számított.)

A művet Jože Hradil tette át szlovén nyelvre, és Petőfi születésének százötvenedik évfordulója alkalmával adták ki. Ezzel a kiadvánnyal is tisztelegtek a költő emléke előtt.

A kötethez Štefan Barbarič irodalomtörténész írt utószót *A költő forradalmi hite* címmel. Mivel Petőfi verseinek, műveinek fordításjegyzéke igen csekély volt ebben az időben a horvát és a szerb fordításirodalommal szemben, a kiadványnak nagy jelentősége volt, hiszen közvetítette Petőfi költői öntudatát és forradalmi vallomásait.

Petőfit az olvasók eddig Illyés Gyula Petőfi-életrajzából ismerhették, amely szlovénül 1960-ban jelent meg a Cankarjeva založba kiadásában. Ez az életrajzi könyv néhány Petőfi-verset is közölt szlovén fordításban.

Barbarič ehhez írt utószavának első részében bemutatja Petőfi pályafu-

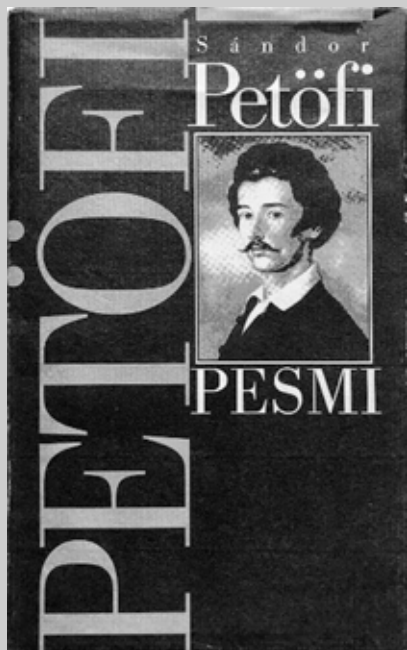
tását születésétől egészen a haláláig, de kitér azokra a költőkre és írókra is, akik nagy hatással voltak Petőfire (pl. Heine, Thomas Carlyle).

A szerző Petőfi költészetét összehasonlíttja Oton Župančič költészetével is, és párhuzamokat von köztük. Tematikusan is ismertette Petőfi költészetének főbb vonásait: szerelem, forradalom, hazaszeretet. A költő tudott boldog és boldogtalan is lenni, vagy könnyedén társalgó és bosszúsan felháborodott is. Azon rövid idő alatt, amíg élt, minél szélesebben át akarta fogni az emberi életet, a teljes valóságot, a magyar embert.

Költői hagyatéka hat-hétvényi termékeny munka eredménye volt.

Horváth János irodalomtörténész szerint lírája az ellentétek és a változatok lírája volt. Költészetére a klasszikus költészet hatott.

1999-ben jelent meg Petőfi Sándor *Pesmi (Versek)* című kötete, amelyet Kajetan Kovič és Jože Hradil fordítottak szlovén nyelvre, a kötet az Obzorja kiadónál jelent meg. A verseskötethez Lator László írt utószót. A kötet fülszövegében olvashatjuk,

Sándor Petőfi: Pesmi (Versek).

Fordították: Kajetan Kovič és Jože Hradil,
Maribor, založba Obzorja, 1999.

hogy a szlovének nagy lemaradásal tudtak áttekintő képet kapni Petőfiről, az európai romantika egyik legnagyobb költőjéről, aki fiatalon hunyt el. Lator László a kötet utószavában kiemelte Petőfi verseinek fordítását a világirodalomban, ugyanis több mint ötven nyelvre fordították le azokat. Az orosz és a kínai nyelvterületen Petőfi költé-

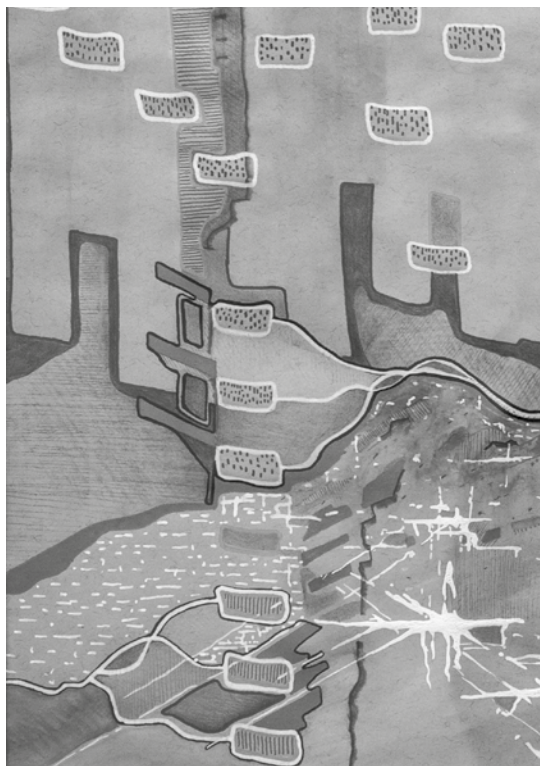
szetének a fordítása sikert aratott, és tömegek olvasták. Goethe barát-nője, Bettina von Arnim Petőfit „a nap Istenének” nevezte, míg Grimm a „nemzetek legnagyobb költőjének tartotta”. Viktor Hugo is felhasználta Petőfi nevét a költeményében, de sorolhatnánk tovább a világirodalmi elismertségét. Petőfi verseivel a 19. század alapeszméit hordozta, önfeláldozó, hősiességével pedig erősítette verseinek őszinteségét, erejét. Hiteles költőnek számított, akinek az élete és a költészete erős egységet alkotott.

Petőfi Sándor költő és forradalmár kultuszának jelentőségéhez Szlovéniában mindenképpen hozzájárult a fordításirodalom, hiszen a 19. század második felétől egészen napjainkig fordításban jelentek meg a versei. A magyar irodalom szlovéniai befogadását, olvasását mindenképpen Petőfi Sándor szlovén nyelvre lefordított versei által is vizsgálhatjuk, hiszen hidakat épít a kétszomszédos nemzet irodalmában. A rendszerváltást követően a civil szervezetek szabad hálózatai, a civil társadalom oszlopai kezdtek kialakulni, amikor a szabadon gondolkodó magyarok

és szlovének meglátogatták egymást és a fordítótevékenység is elkezdett feléledni, majd a 21. század elején, de akár napjainkban is új víziókat, irányzatokat, egyéni kezdeményezések is kialakultak általa. Ennek egyik bizonyítéka Petőfi Sándor verseinek fordítása is szlovén nyelvre és mellszobrának felállítása Kranjban születésének 200. évfordulója

alkalmával, amelyet Szlovéniában is megünnepelettek. A muravidéki magyarság pedig mindig is szívében hordta Petőfi verseit, amelyet március 15-én, a magyar nemzeti ünnep alkalmából, de számos szavólóversenyen is előadtak a kétnyelvű iskolákban és a művelődési otthonokban a magyarajkú gyerekek.

KAJOS ANNA ZSÓFIA: Inner Landscape I. – 2021

Gajdó Tamás

Az első premier

A Hevesi Sándor Színház ünnepélyes megnyitója¹

A színházavatás a 19. század végétől minden város életében kitüntetett eseménynek számított, s a közönség és a színtársulat fényes külsőségek között megrendezett avatóünnepséggel vette birtokba az épületet. Így történt például 1896. október 14-én Kecskeméten, ahol a rendezvény hat óra-
kor a Himnusszal kezdődött. Ezután Ábrányi Emil mondta el verses prológját, majd Katona József *Bánk bán* című művének bemutatója következett. A dráma főbb szerepeiben a Nemzeti Színház tagjai léptek fel.

A Kecskeméti Lapok tudósításából megtudjuk, az előadás után a város bankettet rendezett. Felsorolták a vendégeket, akik a „fővárosból, a szomszéd Nagy-Kőrös és Félegyházáról” tisztelték meg a kecskemétiakat.² Az eseményen a vármegyei és a városi vezetők mellett jelen voltak az Országos Színészegyesület küldöttjei, a Népszínház titkára, az építkezésben közreműködő vállalkozók, s a város-

1 A „Színházi élet Zalaegerszegen a kezdetektől az állandó színház megnyitásáig” című tudományos konferencián Zalaegerszegen, 2023. október 11-én elhangzott előadás jegyzet-
tekkkel ellátott szövege.

2 N. N.:Színházunk megnyitási ünnepségeit... In:Kecskeméti
Lapok 1896. október 18. 6. p.

ban állomásozó katonai egységek parancsnokai. Bécsből Kecskemétre utazott a terveket készítő építésziroda képviselőjében Ferdinand Fellner is.

Az ünnepségek három napig tartottak. A második díszelőadáson, október 15-én, ifjabb Alexandre Dumas sikeres darabja, *A nők barátja* került színre Náday Ferenc közreműködésével, aki szintén a Nemzeti Színházból érkezett. A harmadik napon, október 16-án a kecskeméti társulat tagjai is bemutathatták képességeiket. Eljátszották Jókai Mór *Könyves Kálmán* című darabjának első felvonását, majd előadták *Az elkényeztetett férj* című bohózatot és a *Szerelmi varázsital* című daljátékot.

De hogyan ment végbe színházavatás az ország másik végében, Zalaegerszezen, egy egészen más korszakban, 1983. október 11-én? A színház első éveinek dokumentumai a Magyar Nemzeti Levéltár Zala Vármegyei Levéltárában kutathatók.³

Az iratokból kitűnően lehet rekonstruálni, hogyan készítették elő, elsősorban a színház munkatársai, a korszakos jelentőségű eseményt. Első pillantásra kitűnik, hogy a díszünnepély középpontjában a felújított színházépület átadása mellett legalább olyan fontos az a tény, hogy az állandó társulat – mely 1982 ősze óta játszott Zalaegerszezen és a megye más településein – az 1983–1984-es évad elején felvette Hevesi Sándor író, rendező, színházigazgató nevét.

Ez a gesztus – hiszen Hevesi Nagykanizsán született – megerősítette, hogy az új művelődési intézmény nem csupán a zalaegerszegiek színházi igényeit látja el.

Koplár Lajos, a megyei tanács elnökhelyettese a Zalai Hírlapban 1983. október 11-én megjelent *Színházi köszöntőjében* ezt így fogalmazta meg: „Tisztelettel köszöntöm az olvasót, színházlátogatót, színészt, színházi dolgozót, azon alkalomból, hogy a mai nap egyszeri és megismételhetetlen megyénk

3 A Hevesi Sándor Színház 1982–1992 közötti működését dokumentáló igazgatási iratok a Magyar Nemzeti Levéltár Zala Vármegyei levéltárában az MNL ZVL VIII. 709a. jelzetten található.

művelődéstörténetében: színházat avat.”⁴

A színházavatás napját a megyei és városi vezetők igyekeztek mindenki számára emlékezetessé tenni, s talán, ami még ennél is fontosabb: bizonyítani az országos vezetőknek, a színházi kezdeményezés patronáloinak, hogy támogatásuk nyomán megszületett a térség legfontosabb művelődési intézménye. Idézzük ismét Koplár Lajost, aki nagyon határozott elképzelést fogalmazott meg: „Mit várunk a színháztól? Azt, hogy a megye és a térség színházi ellátását az eddigieknél színvonala-sabban oldja meg; hogy a magyar és külföldi klasszikus művek és értékes kortárs alkotások méltó tolmácsolásban kerüljenek a közönség elé; hogy szándékukból és energiájukból jusson a fellelhető hagyományok ápolására is. Azt, hogy programjuk – a magyar nyelv és irodalom népszerűsítésével – segítse, növelje a nemzeti önbecsülést, azonosság-tudatot, fokozza az elkötelezettség érzését szocialista eszméink iránt. Meggyőződésünk szerint a névadó

munkássága is kijelölő iránnyal hat a színház életére. A színház Hevesi Sándor emlékéhez méltóan munkálkodhat új közönségének nevelésén, újabb híveket toborozva a színházművészet számára.”⁵

Ezt a sokszínűséget a megnyitó ünnepség valamennyi programja messzemenően érzékeltetni tudta.

Nézzük meg, hogyan kezdődött az események szervezése! Rendelkezésünkre áll az a forgatókönyv, amely a megnyitó előkészítésének valamennyi fontos mozzanatát tartalmazza. Bár az ünnepélyes átadóra csak október 11-én került sor, a színház igazgatója, dr. Varga Zoltán csaknem egy hónappal korábban sajtótájékoztatót tartott Budapesten a Fészek Klubban.

Már erre az alkalomra elkészültek a legfontosabb propagandaanyagok: Németh József *A művelődés ügye Zala megyében* és Tabajdi László *A Zalaegerszegi Hevesi Sándor Színház létesítési és műszaki adatai* című összefoglalása, valamint az 1983–1984-es évad műsorterve. A két és fél órára tervezett rendezvényen az

4 Koplár Lajos: Színházi köszöntő. In: Zalai Hírlap 1983. október 11. 1. p.

5 Ugyanott.

Dr. Ábrahám Kálmán építés- és városfejlesztési miniszter kitüntetést ad át Tátrai Miklósnak, a ZÁÉV építészvezetőjének a Hevesi Sándor Színház ünnepélyes avatása alkalmából, 1983. október 11-én. (Zalai Hírlap archívuma)

alábbi napirendi pontok a követték egymást: Tájékoztató Zala megye társadalmi gazdasági és művelődéspolitikai helyzetéről. Tájékoztató a Hevesi Sándor Színház alapításának körülményeiről, a jelenlegi szervezeti felépítésről és nyitóprogramjáról. Tájékoztató az előévad tapasztala-

itairól, valamint az 1983/84-es évad művészi törekvéseiről.

A sajtótájékoztató nyomán vajmi kevés írás született. Csak a Kisalföldben – Pió Mártáé –, a Magyar Nemzetben és a Zalai Hírlapban jelent meg híradás.⁶

Pió Márta írásából kiderül, hogy

6 N. N.: Megnyílik a zalaegerszegi színház. In: Magyar Nemzet 1983. szeptember 20. 5. p.; N. N.: Sajtótájékoztató a Fészek Klubban a Hevesi Sándor Színházról. In: Zalai Hírlap, 1983. szeptember 21. 8. p.

a Hevesi Sándor Színház megnyitását hasonló programok kísérték, mint annak idején az új győri épület felavatását: „kiállításokat nyitnak, kitüntetésekkel jutalmaznak az építőket, s ugyancsak magyar drámának, Madách *Az ember tragédiájának* díszelőadásával kezdi meg működését Thalia új otthona” – számolt be a tudósító.⁷

Az újságírónak részben igaza volt, azt azonban elhallgatta, hogy Zalaegerszegen jóval nagyszabásúbb rendezvényt terveztek, mely a hagyományosan helyi ünnepet országos fontosságú programmá emelte. Nagyon jó érzékkel vettek észre a zalaegerszegiek, hogy a névadó, Hevesi Sándor emlékének ápolása jelentős, kiemelt feladat. *Az ember tragédiája* bemutatójával – melyet a színház művészeti vezetője, Ruszt József rendezett – pedig kapcsolódhatnak a dráma bemutatásának századik évfordulójára emlékező sorozathoz.

Ennek szellemében kérték fel a Magyar Színházi Intézetet az együttműködésre, s így készült el

két fontos színháztörténeti kiállítás. Az egyiket Cenner Mihály színháztörténész, az Intézet munkatársa jegyezte Hevesi Sándorról, míg a másik tárlat Zala megye színházi múltját összegezte. Ezt Kapiller Imre gondozta, aki akkoriban segédlevéltárosként dolgozott Zalaegerszegen. A Magyar Színházi Intézet volt az egyik szervezője a Madách Emlékbizottság „rendkívüli, kihelyezett emlékülésének”. Ez az emlékülés méltó bevezetése volt az Hevesi Sándor Színház esti bemutatójának, mely tovább gazdagította a *Tragédia* kiváló előadásainak sorozatát.

Nem fontos részletesen ismertetni az emlékülés létrejöttének körülményeit, lényeges azonban kiemelni, hogy eredetileg a Magyar Színházi Intézet, a Zala megyei Tanács VB Művelődési Osztálya, Zalaegerszeg Város Tanácsa, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Zala megyei Szervezete és a Hevesi Sándor Színház közös rendezvényeként szerepelt a forgatókönyvben, mígnem egy hiva-

7 PióM[árta]: Madách drámájával kezdődik az évad. In: Kisalföld 1983. szeptember 20. 5. p.

Gábor Miklós Az ember tragédiája zalaegerszegi próbáján, 1983 szeptemberében.
(Magyar Nemzeti Levéltár Zala Vármegyei Levéltára)

talos levélben ez a névsor kibővült a Művelődési Minisztériummal és a Madách Emlékbizottsággal. Érdeemes megjegyezni, hogy az ülés egyik előadója, a Nógrád Megyei Múzeumok igazgatója, Praznovszky Mihály irodalomtörténész, Madách szülőföldjének nyolctagú küldöttségével érkezett Zalaegerszegre.

Az előkészületek egyik legfontosabb mozzanata minden kétséget kizáróan a megnyitó résztvevőinek

meghívása, a létszám véglegesítése és a jegyek elosztása volt. Úgy tűnik a forrásokból, hogy csak úgy lehetett kitapintani, milyen fontosnak tartják a központi állami- és párt-szervek a zalaegerszegi színház átadását, ha a hierarchia minden szintjére meghívót küldenek. Azt már csak a visszajelzések közölték, hogy kik lesznek azok, akik feladatul kapják a személyes részvételt. Kizárólag a legfelsőbb vezetőknek – Kádár

Jánosnak, Losonczy Pálnak és Lázár Györgynek – nem küldtek meghívót, de a Művelődési Minisztérium és a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága valamennyi vezetőjének igen. Így Köpeczi Béla művelődési miniszter mellett, Drecin József államtitkárnak, Tóth Dezső művelődési miniszterhelyettesnek, Pándy András művészeti főosztályvezetőnek, Gödöllői Lajosnak, a színházi osztály vezetőjének, Platthy Ivánnak, a tanácsi és koordinációs önálló osztály vezetőjének, Kertész Gyulánának, a tanácsi osztály munkatársának és Bógel Józsefnek, aki a színházi osztályon dolgozott. Közülük Köpeczin kívül Pándy András, Gödöllői Lajos, Platthy Iván, Kertész Gyuláné és Bógel József utazott Zalaegerszegré. Rosszabb az arány a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságában. Meghívó ment a két titkárnak, Aczél Györgynek és Németh Károlynak, Tétényi Pál osztályvezetőnek, a három osztályvezető-helyettesnek: Knopp Andrásnak, Karvalics Lászlónak, Váradai Lászlónak és Svéd Pál munkatársnak, aki végül egymaga kép-

viselte a párt legfőbb vezetőségét a Hevesi Sándor Színház megnyitóján.

Kapott meghívót Hetényi István pénzügyminiszter és dr. Ábrahám Kálmán építés- és városfejlesztési miniszter is, hiszen ezek a tárcák biztosították a színházépület felújítását, korszerűsítését. Végül dr. Ábrahám Kálmáné lett a feladat, hogy képviselje a kormányt 1983. október 11-én; valószínűleg azért, mert Zalaegerszeg országgyűlési képviselőjeként is tevékenykedett.

Meghívást kaptak a Zalával határos megyék vezetői, pártvezetői, de elsősorban a helyi, a zalaegerszegi és a Zala megyei tanácsi és pártvezetőkre, funkcionáriusokra számítottak.

Ez a névsor ötvenkét személyből állt, s nem tartalmazta például a rendőrség, a Magyar Néphadsereg, a bíróság és az ügyészség munkatársainak, a múzeum, a könyvtár, az üzemek, a vállalatok és a művelődési házak vezetőinek nevét. Ez további harminc embert jelentett. Természetesen meghívót kapott valamennyi magyarországi színház igazgatója, s a bemutatóra megin-

Szalma Tamás Ádám, Gábor Miklós Lucifer és Fekete Gizi Éva szerepében a Hevesi Sándor Színház nyitóelőadásán, 1983. október 11-én.

(Magyar Nemzeti Levéltár Zala Vármegyei Levéltára)

vitálták az országos és megyei lapok munkatársait.⁸

Az ünnepi napon díszbe öltözött Zalaegerszeg. A forgatókönyvből tudjuk, hogy 1983. október 10-én a Marx tér két oldalára néző Arany Bárány szálloda és a régi múzeum

épülete közé vászonfelirat került az alábbi szöveggel: „A Hevesi Sándor Színház köszönti a város lakóit”. A parkerdő határánál kifeszített vászon pedig ezt olvashatták a városba érkezők: „A Hevesi Sándor Színház köszönti Önt”.

8 Például Élet és Irodalom, Népszabadság, Népszava, Magyar Nemzet, Magyar Hírlap, Esti Hírlap, Színház, Film Színház Muzsika, Új Tükör, Ország Világ, Képes Újság, Zalai Hírlap, Nők Lapja, Életünk, Vas Népe, Somogyi Néplap, Magyar Távirati Iroda, Pesti Műsor, Délmagyarország, Stúdió '83, Győri Rádió, Dunántúli Napló, Pajtás, Ifjúsági Magazin.

Ezen kívül október 5-éig a városban található tizenhat darab nagytranszparens dekorálása is megtörtént az előadás plakátjával és köszöntőkkel. A színház körüli kandeláberekre zászlók kerültek: két vörös és egy nemzeti színű. A tér díszítésének kompozícióját, a belső udvar és a színház épületének dekorálását Menczel Róbert díszlettervező kapta feladatul.

A megnyitó eseményeket úgy tervezték meg, hogy a tudományos ülésre érkezők programja és a minisztériumok képviselőinek napirendje egyáltalán ne keresztezzegymást.

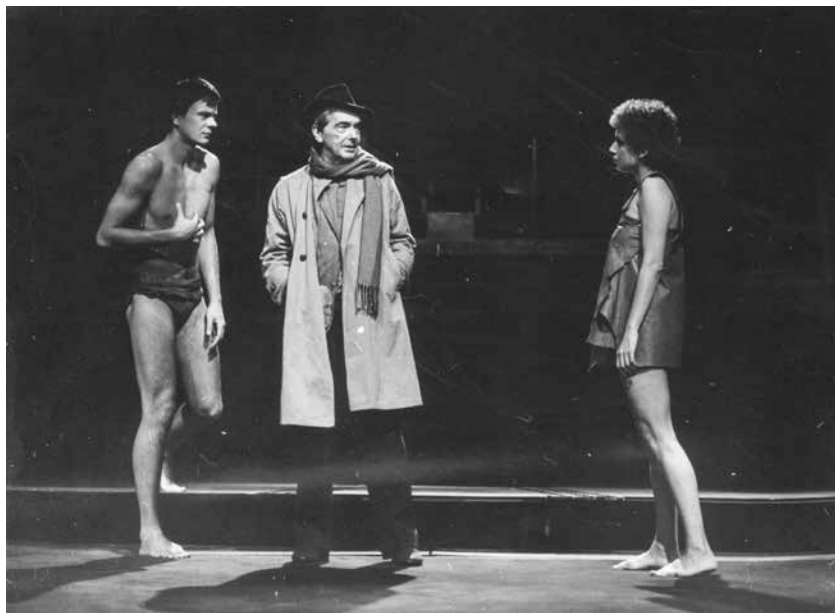
A Madách-émlékkülés előadóit Dr. Varga Zoltán, a színház igazgatója és Lázár Tibor, a TIT megyei titkára fogadta. Ezt követően Lázár Tibor volt állandó kísérőjük. Először a Városi Tanácsra mentek, ahol fogadáson vettek részt, 14 órakor pedig a Tudomány és Technika Házában dr. Kustos Lajos a városi tanács elnöke köszöntötte a résztvevőket.

Ezután – ahogyan másnap a Zalai Hírlap írta – „Kajnok Nándor, a

Nógrád megyei könyvtárak igazgatójának (a Madách emlékbizottság tagjának) elnökletével folytatta munkáját az emlékkülés. A programjában négy előadás szerepelt a legújabb Madách-kutatásokról, Az ember tragédiája ősbemutatójáról, a mű 100 éves színházi történetéről és Hevesi Sándorról. Előadást tartott dr. Keresztury Dezső akadémikus, dr. Cenner Mihály és dr. Kerényi Ferenc színháztörténész, dr. Praznovszky Mihály, a Nógrád megyei múzeumok igazgatója.”⁹

Köpeczi Béla művelődési miniszter 13 órakor érkezett Zalaegerszegre. A megyei tanácson 14:00 és 16:00 óra között a megye vezetőivel találkozott, akikkel a térség oktatási és közművelődési helyzetéről folytatott megbeszélést. A Zalai Hírlapban megjelent közlemény szerint „Loppert Tibor, a megyei tanács általános elnökhelyettese köszöntője után dr. Koplár Lajos, a megyei tanács elnökhelyettese adott tájékoztatást a témában, amelyhez kiegészítést fűzött

9 N. N.: Felavatták a zalaegerszegi Hevesi Sándor Színházat. In: Zalai Hírlap 1983. október 12. 1. p.

Az ember tragédiája 1983. október 11-ei zalaegerszegi bemutatójának főszereplői.
(Magyar Nemzeti Levéltár Zala Vármegyei Levéltára)

Karvalits Ferenc a megyei pártbizottság titkára.”¹⁰ 16:00 és 16:30 között a miniszter megtekintette az új színházat. Ezt követően kezdődött a házi színpadon a kitüntetésünnepély, melyről így emlékezett meg a Zalai Hírlap: „Először Keresztury Dezső *Köszöntő* című

versét Papp Éva szavalta el, majd Loppert Tibor megyei tanácselnök-helyettes köszöntötte a megjelenteket, köztük Varga Gyulát, a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának tagját, a megyei pártbizottság első titkárát, dr. Ábrahám Kálmán építési és város-

10 N. N.: A művelődési munkáról. Megbeszélés a megyei tanácson. In: Zalai Hírlap 1983. október 12. 1. p.

fejlesztési minisztert, dr. Köpeczi Béla művelődési minisztert.”¹¹

A miniszter Szocialista Kultúráért Kitüntetést adott át Vajda Ferenc tervezőnek és Simon Andrásnak, a ZÁÉV [Zala megyei Állami Építőipari Vállalat – G. T.] művezetőjének, Kustán Lászlónak, a Zalaber [Zala megyei Beruházási Vállalat – G. T.] osztályvezetőjének; Kiváló Munkáért kitüntetést Pusztai Ferencnek, a Zalaber műszaki ellenőrnek, Gombos Józsefnek, a ZÁÉV villanyszerelőjének. Az Építésügyi- és Városfejlesztési Minisztérium Kiváló Munkáért kitüntetését Baksa Attila, a ZÁÉV termelési főmérnöke, Bubits Zoltán, a vállalat osztály-vezetője, Tátrai Miklós építésvezető és Cserkuti Károly gáz- és vízvezeték-szerelő kapta.

Varga Gyulának jutott az a megtisztelő kötelesség, hogy köszöntse azokat, akik „a kultúra e házának megalkotásában felelősséggel részt vettek”, s köszönetet mondjon a támogatásért, amit „a párttól, kormánytól, minisztériumtól, s

a különböző szervektől a színház létrehozásához” a megye és a város kapott.

A Zalai Hírlap tudósítója ezt a részt emelte ki beszédéből: „Meggyőződésem, hogy nemes ügyet szolgáltunk azzal, hogy nehéz gazdasági körülmények között is jutott anyagi erőnk a zalaegerszegi színház létrehozására. Akik itt dolgoznak majd, azok mondják, hogy a keretek jók a munkához.

Adott tehát a lehetőség, hogy magas színvonalú, művészi tevékenységet fejtsen ki a zalaegerszegi színház. Kívánom, hogy mindig legyen tele a nézőtér, sugározzék az épület falai közül az igaz kultúra; szolgálva szocialista hazánkat.”¹²

Az ünnepség után a miniszterek és a megyei vezetők vacsorázni mentek az alsóerdősori tanácsi vendégházba, s nélkülük folytatódott a szakmai program. A színház félelemteli próbatermében 17:30 és 18:00 óra között sajtótájékoztatóra került sor, majd 19:00-kor a színház közönségfogadó terében megnyíl-

11 N. N.: Felavatták a zalaegerszegi Hevesi Sándor Színházat. In: Zalai Hírlap 1983. október 12. 1. p.

12 Ugyanott.

tak a kiállítások, amelyeken „Zala megye színháztörténetével, Hevesi Sándor munkásságával, Keleti Éva fotóművész munkáival” ismerkedhettek meg a nézők.¹³

Eredetileg Kállai Ferencet, a Magyar Színházművészeti Szövetség elnökét kérték fel, hogy a kiállítás megnyitón beszédet mondjon. Varga Zoltán igazgató levelében így magyarázta választásukat: „Jelenléte és közreműködése nagyban erősítené azon törekvésünket, hogy a legfiatalabb magyar színház első nagy ünnepén színházművészetünk legkiválóbbjai cselekvően is jelen legyenek.”¹⁴ Sajnos, ezt a törekvésüket nem sikerült megvalósítani.

Bár a meghívókon Kállai Ferenc neve szerepelt, a vernisszázson végül Ruszt József, „a színház művészeti vezetője, a Magyar Színházművészeti Szövetség tagja” mondta el gondolatait.

A bevezető események után este 8 órára megtelt a színházterem (a tévéfelvétel miatt 19:45-kor mindenkinek a helyén kellett ülnie), és a

közönség Köpeczi Béla avatóbeszéde után megnézhetette Madách Imre *Az ember tragédiája* című művét Ruszt József rendezésében. (A nézőtérén tizenhat pótstékot is elhelyeztek.) A jegyek elosztásáról készített listából kiderül, ki mindenki látta a *Tragédiát* a legelső előadáson. Igaz, hogy a legtöbb névnel két hely szerepel, azt pedig végképp nem tudjuk, hogy a szereplő művészek és a színház dolgozóinak tiszteletjegyét ki vette igénybe, a forrás mindenestre szemléletesen érzékelteti a színházteremben összegyűltek társadalmi összetételét.

Mivel az új színházban nem voltak páholyok, a 10. sort tartották fenn a magasrangú vendégeknek, s a magasrangú vendéglátók is itt foglaltak helyet. A 10. sor jobb szélén találjuk dr. Varga Zoltánt, a színház igazgatóját, mellette Felföldi Tibort, a KISZÖV (Kisipari Szövetkezetek Országos Szövetsége – G. T.) elnökét, a megyei tanács VB tagját, majd dr. Keresztury Dezsőt, dr. Kustos Lajost, dr. Ábrahám Kálmánt,

13 Ugyanott.

14 Dr. Varga Zoltán levele Kállai Ferencnek. Zalaegerszeg, 1983. szeptember 30. Gépirat másolata autográf aláírással. MNL ZVL VIII. 709a.

Varga Zoltán igazgató köszönetet mond Ruszt József rendezőnek, a színház művészeti vezetőjének Az ember tragédiája sikeres bemutatójához, 1983. október 11-én.

(Magyar Nemzeti Levéltár Zala Vármegyei Levéltára)

Loppert Tibort. A sor közepén Köpeczi Béla és kísérelője, Varga Gyula, az MSZMP Zala megyei első titkára ült. Varga után Pándy András, dr. Koplár Lajos, Svéd Pál, Karvalits Ferenc, Kéry László,¹⁵ Platthy Iván, Kertész Gyuláné következett; a sort pedig Jári Ferenc, a megyei tanács művelődési osztályának vezetője zárta. Bár a díszelőadáson jelen vol-

tak a színházi szakma jeles képviselői – Vámos László és Malonyai Dezső a Nemzeti Színházból, Nagy László, Sándor János Szegedről, Lengyel Boldizsár, a szolnoki társulat vezetője, Miszlay István, aki a Népszínházat (Józsefvárosi Színház) irányította –, s jónéhány kritikus, újságíró, s több zalai alkotóművész – Németh János keramikus,

15 Kéry László neve nem szerepel a meghívandók listáján; valószínűleg a *Nagyvilág* című folyóirat főszerkesztőjéről, a Magyar PEN Club főtítkáráról van szó.

Gácsi Mihály grafikus, Palicz József festő, Szabolcs Péter szobrász, Pécsi Gabriella költő – a megye és a város vezetői elsősorban politikai eseménynek szánták a színház ünnepélyes megnyitását.

Ezt a művelődési miniszter gondolatai is megerősítik. Köpeczi Béla beszédében azt hangsúlyozta, hogy a „kultúra iránti érdeklődés megélénkülése magyarázza [...], hogy ma színházat avatunk Zalaegerszegen. [...] Négy évvel ezelőtt született a gondolat, hogy önálló társulat alakuljon [...], és a város korábbi munkástonát alakítsák át színházi célokra. Mint látjuk, ez az átalakítás kitűnően sikerült: modern színházi épülettel gazdagodott művelődésünk.”¹⁶ Bár kitért a névadóra, Hevesi Sándorra, s a színház művészeit is üdvözölte, ez a rész sem nélkülözhetette a korszakban szinte kötelező, a nyilvános megszólalásokból jól ismert, elkoptatott közhelyeket: „A zalaegerszegi színház Hevesi Sándor nevét kívánta felven-

ni. Hevesi Sándor is ennek a megyének a szülőtte, de az egész magyar színházi kultúra büszke rá, hiszen ő a modern magyar színházművészet kiemelkedő jelentőségű teoretikusa, vezetője, rendezője volt, aki a kor európai színjátszásának magas színvonalához igazodva újjított, alkotott és nevelt. Azt kívánjuk, hogy a színház a névadó szellemében teljesítse ki munkáját, egyszerre legyen korszerűen egyetemes és magyar. S így szolgálja a szocialista kultúra ügyét. Most, amikor a színházat átadom rendeltetésének, kívánok a társulatnak; vezetőinek, színészeinek és minden munkatársának sok sikeres színházi estét, közönségének pedig eszmei-erkölcsi gazdagodást és kellemes szórakozást. Legyen az új színház az új színművészet és az új közönség találkozásának színhelye és szellemi gyarapodásunk, újabb bizonyítéka.”¹⁷

Szerencsére ez a vonalasság az est további részét egyáltalán nem jellemezte. Ruszt József, a színház művé-

16 N. N.: Felavatták a zalaegerszegi Hevesi Sándor Színházat. In: Zalai Hírlap 1983. október 12. 2. p.

17 Ugyanott.

A Hevesi Sándor Színház társulata nevében Nemcsák Károly és Măriáss József gratulál Ruszt Józsefnek a bemutató utáni ünnepségen, 1983. október 11-én.

(Magyar Nemzeti Levéltár Zala Vármegyei Levéltára)

szeti vezetője a színházavató játékkal azt szemléltette Zalaegerszegen – ezzel a politikusokat is lenyűgözte –, hogy fiatal társulatóval képes a Nemzeti Színház játékhagyományát és szellemiségét követő előadást teremteni. A bemutató egyúttal pontosan kifejezte – ahogyan Nánay István írta – „Ruszt József és társulata művészi törekvése-

it, amelyek lényege: maximálisan igényes darabválasztás, szuverén, az írói anyagot tiszteletben tartó, mégis újszerű, kísérletező formai megvalósítás, a közönség szellemi aktivizálása.”¹⁸

Nánay István Rusztról szóló kismonográfiájában alapos elemzését adta a bemutatónak. Utalt arra, hogy a rendező a színház névadója előtt

18 Nánay István: Ruszt József. Bp., 2014. 97. p.

tisztelgett azzal, hogy a *Tragédiát* - ahogyan 1923-ban Hevesi Sándor - misztériumdrámaként értelmezte.

De nemcsak külsőségeiben volt más ez az előadás, mint a megszokottak. A szöveget alaposan meghúzták. A rendező és Böhm György dramaturg minden változtatása egyetlen célt szolgált, az Úr és Lucifer közötti összeütközés motívumát. Ruszt tömören így fogalmazta meg az előadás lényegét: „A konfliktus alaphelyzete: az Úr és Lucifer vitája. A helyzet: a tagadás pillanata a teremtés folyamatában. A cselekmény: egy fogadás története. A tárgy: a létezés.

A téma: az ember. Az alapforma: példázat. [...] Ádám története – bármennyire és bárhol is az emberiség története, és bármennyire is a Lucifer sugallta álmok az emberiség történelméről – a példázat drámai meséje. A dráma: Lucifer és az Úr konfliktusa, a tagadás a teremtésben...”¹⁹

A kritikusok többsége úgy találta, hogy az előadás részleteit ugyan lehet vitatni, de a rendező olyan értelmezéssel állt elő, amely alapvetően befolyásolhatja a mű előadástörténetét. Koltai Tamás kijelentette, hogy „Ruszt József rendezése után nehéz lesz Madách drámai költeményét úgy játszani, ahogy eddig.”²⁰

A kritikus emlékeztetett arra, hogy a Tragédia színpadi történetében másfél évtized alatt ez már a harmadik olyan előadás, mely megújítja mai szemléletünket, s a műről való százéves gondolkodásunkat: „Az észak nevezetes előadása egy fiatal nemzedék öneszméléséről szólt. Paál István szolnoki rendezése az ellen a kényelmes konformizmus ellen lázadt, amely elhiteti velünk, hogy »be van fejezve a nagy mű«. Most Zalaegerszegen minden eddigénél világosabban látjuk az emberi küzdelmek dialektikáját.”²¹

Nánay István a *Színház* című

19 Ruszt József: Jegyzetek Az ember tragédiájához. In: Ruszt József életműkiadás. 5. kötet. Zalaegerszeg, Független Színpad, 1982–1993. (Szerk. Nánay István, Tucsni András) Bp., 2013. 48. p.

20 Koltai Tamás: Az értelem álmai. *Az ember tragédiája* Zalaegerszegen. In: Új Tükör 1983. november 13. (46. sz.) 28. p.

21 Ugyanott.

folyóiratban megjelent írásában is az interpretáció újdonságát emelte ki: „Ruszt József drámaértelmezése és dramaturgiai gondolkodása új helyzetet teremtett a Madách-dráma színpadi életében.” A kritikus egyben annak a véleményének is hangot adott, mely szerint „az előadás jelentősége jóval nagyobb, mint egy induló színház nyitó produkciójáé, s hatása remélhetőleg túlnő a színház szűkebb hazájának határain.”²²

Mészáros Tamás azt tartotta a bemutató legfőbb érdemének, hogy a zalaegerszegi rendezés „pontos drámai hangsúlyokkal intonálja *Az ember tragédiáját*. Színpadán egy szellemi demonstráció zajlik, amelyet Lucifer irányít. Sőt: a nyitókép azt sugallja, hogy talán az egész nem más, mint ennek a reinitens elmének a szüleménye; törekvése arra, hogy felmérje a saját, igaz lehetőségeit. Lázadása esélyeit.”²³

Madách Imre művének előadását

Ruszt József pályafutásának egyik legjelentősebb bemutatójaként tartja számon a színháztörténet. A színházavató előadás hatása azonban ennél jóval nagyobb: bebizonyította a zalaegerszegieknek, hogy érdemes volt szembenézni a nehézségekkel, mert kezdeményezésüket országos siker koronázta.

A Göcseji Múzeum 2002-ben megnyitott *Központok a Zala mentén* című állandó kiállításán is megemlékeztek a nevezetes eseményről: „Régi kívánsága teljesült Zalaegerszegnek, amikor 1982-ben állandó színház kezdte meg működését a régi szakszervezeti művelődési házból átalakított, felújított épületben.

1983. október 11-én, a színházavató díszelőadáson a neves, zalaegerszegi születésű színész, Gábor Miklós játszotta Lucifer szerepét Madách Imre *Az ember tragédiája* című drámai költeményében.

22 Nánay István: „Lucifer drámája: *Az ember tragédiája* Zalaegerszegen. In: Színház 1984. január (1. sz.) 5. p.

23 Mészáros Tamás: Csata hiú. A Ruszt rendezte *Tragédia* Zalaegerszegen. In: Magyar Hírlap 1983. október 29. p.

Rendhagyó jelmeze a kiállítás utolsó tárgy-együttese.”²⁴ Ez a rendhagyó jelmez – a fekete puhakalap, a fekete esernyő és a drapp színű kabát – azt az értelmiségi attitűdöt idézi, mely az 1980-as évek elején oly jellemző volt Magyarországon. „Titkon mindenki Lucifer” – írta az előadás rendezője már említett elemzésében, s Gábor Miklós alakításának azért lehetett olyan rendkívüli hatása, mert Zalaegerszeg formálódó színházi közönsége Luciferrel azonosult Ruszt József színházában.

A megnyitó előadás történetéhez hozzátartozik, hogy már ekkor megjelent a színház igazgatója, dr. Varga Zoltán és a művészeti vezető, Ruszt József között az a konfliktus, ami végül szakításhoz vezetett. Tucsni András emlékei szerint Ruszt akkor ezt így fogalmazta meg: „»Tele vagyunk mindenféle problémával, és az igazgatónak az a legnagyobb gondja, hogy a megnyitón ki hol fog ülni a nézőtéren.« Mindenkinél megvolt a helye, az építőknek, az országos és megyei pártvezetőknek,

mindenkinél. De hol van a társulat? Akkor erre találta ki Ruszt – lévén, hogy nem volt helyünk –, hogy úgy kezdődjön a premier, hogy az egész alapító társulat bejön a színpadra, és így indul az előadás. Már ekkor lehetett látni, hogy Varga Zoltánnak színháztól idegen elképzelése volt – ha egyáltalán azt elképzelésnek lehet mondani –, de művészi értelemben nincsen készsége arra, hogy lépést tartson azzal a koncepcióval, ami Jóska fejében egyértelműen készen állt.”²⁵

De ez a zalaegerszegi Hevesi Sándor Színház történetének már egy újabb fejezete.

24 Béres Katalin – Megyeri Anna: Zalaegerszeg. In: Központok a Zala mentén: A Göcseji Múzeum állandó kiállítása. Katalógus.(Főszerk. Vándor László) Zalaegerszeg, 2002. 208. p.

25 Tucsni András szóbeli közlése, Budapest, 2017. november 30.

Pánczél Petra

Térbe kúszó álmnaplók –

Kajos Anna Zsófia

kiállítása

Zalából indult, Skóciában élt, majd Zalaegerszegre tért vissza. Alkotásai tudatalatti álomnaplók, de azt is mondhatjuk, hogy képeivel folyamatosan keresi a kapcsolatot a realitás és a tudattalan, az Én és a fizikai valóság, valamint a konstrukció és a dekonstrukció között.

„Tudat alatt” címmel nyílt kiállítása november közepén Kajos Anna Zsófia képzőművésznek a zalaegerszegi Keresztury VMK Gönczi Galériájában. Az alkotó fiatal évei kalandosan teltek: 1992-ben született Zalaegerszegen, gyermekkorát Búcsúszentlászlón töltötte, majd a megyeszékhelyi Kölcsey-gimnázium angol kéttannyelvű osztályába járt. Igen ám, de mivel kicsi kora óta vonzódott a rajzoláshoz és a festészethez, hamar az Ady-művészeti gimnázium délutáni rajzsakköreire talált magát. Itt Fischer György szobrászművész lett a mestere, de Frimmel Gyula, Tánczos György, Tóth Norbert és az akkor még a Kölcseyben tanító Monok Balázs művésztanárok is egyengették útját. Tehetsége el-

KAJOS ANNA ZSÓFIA:
The Process of Decision Making
– 2021

KAJOS ANNA ZSÓFIA: Out of Stock – 2021

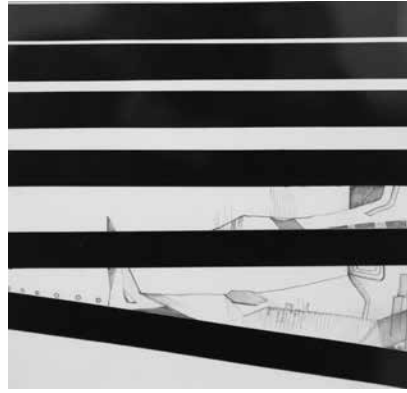
lenére érettségi után nem jutott be a Pécsi Egyetem Művészeti Karára, így Skóciába ment „szerencsét próbálni”, ahol először gyermekfelügyelőként dolgozott. Később volt olyan bátor, hogy ott is megpróbálkozzon a felvétellel, így végül az elgini Mo-

ray School of Art egyetem képzőművészeti karának hallgatója lett.

Nemcsak képzőművészetet és intermédiát is hallgatott, hanem filozófiát is hallgatott, ami – saját bevallása szerint – rengeteg inspirációt adott számára az alkotáshoz és

KAJOS ANNA ZSÓFIA: Boundaries II. – 2019

KAJOS ANNA ZSÓFIA: Boundaries III. – 2019

az önkereséshez. Utóbbinak fontos szerepe van a későbbi munkái és a zalaegerszegi kiállítás kapcsán is. Az út-és énkeresés folyamatában Jacques Derrida francia filozófus életműve hatott rá leginkább, különösen a dekonstrukció elmélet. Ez ihlette Kajos Anna Zsófia diploma-munkáját is, ami egy festményeken alapuló installáció volt. A munkával később elnyerte a New Contemporaries díjat, mely további skóciai kiállítások lehetőséget hozta el számára. 2019-ben pedig felkérték az invernessi Circus Art Space nyitó kiállítására, ahol szintén egy installációval jelentkezett, ám annak egy másik filozófus, Alan Watts – kele-

ti és nyugati gondolatiságot, élet-szemléletet vegyítő – munkássága adta az alapját. Mint látható, a fiatal alkotó skóciai művészi pályafutása sikeresen indult, ő ennek ellenére 2022-ben visszatért Zalaegerszegre; jelenleg egy multinacionális cégnél dolgozik. Persze az alkotótevékenységet egyáltalán hagyta abba.

Az életút részletes ismertetése azért is fontos a képzőművész esetében, mert a zalai indulás és a skóciai Én-keresés lenyomatai megfigyelhetők a műveken, nemcsak tartalmi, hanem technikai értelemben is. Sőt, a külföldi egyetem minden bizonnyal egy teljesen más alkotói hozzáállást eredményezett; talán

KAJOS ANNA ZSÓFIA: Indoctrination – 2017

más koncepció szerint dolgozna, gondolkodna, ha a hazai felsőoktatás „protokollján” nevelkedik. Bár a kiállított anyagban a tudat alattit és az álmok szerepét emeli ki – ami feltételez egyfajta szürreális megközelítést és véletlenszerűséget – munkái nagyon is projektszemléletűek, installációi egy előre eltervezett koncepciót követnek (persze ennek egyes elemei az alkotási folyamat során változhatnak, alakulhatnak). Elmondása szerint hazaköltözésének egyik oka az volt, hogy Skóciában

az egyetemi évek alatt nagyon sokat kellett beszélnie a készülő alkotások terveiről és azok előkészületeiről, mert elvárás volt az, hogy egy jól kidolgozott terv mentén alkosson, amit szavakkal is alá tud támasztani. Ő viszont annyira nem szeret műveiről beszélni (annak ellenére, hogy nagyon jól tud, és ezt egy tárlatvezetés alkalmával bizonyította is), a készülő munkáiról meg főleg nem. Inkább csendes alkotói környezetre vágyik, ahol erőlködés nélkül, a tudat mélyéről felszínre törő gondolatok sugallatára dolgozhat.

A Gönczi Galéria tárlatán kisebb méretű grafikáit, úgynevezett álomnaplóit (ébredés után egyből papírra vetett skicceit) éppúgy kiállította, mint az ezek alapján készült nagyobb méretű, színes, vegyes technikával készült festményeit. De azokat az installációit is bemutatta, melyek kilépnek a térbe; ahol a képek gondolatisága nem ér véget a keretnél (ha egyáltalán van keret), hanem a körülöttünk lévő három (sőt, négy) dimenziós térben folytatódnak. Körbejárhatók, néha átjárhatók és megérinthesők. Az alkotó erről úgy nyilatkozott, hogy egy idő után

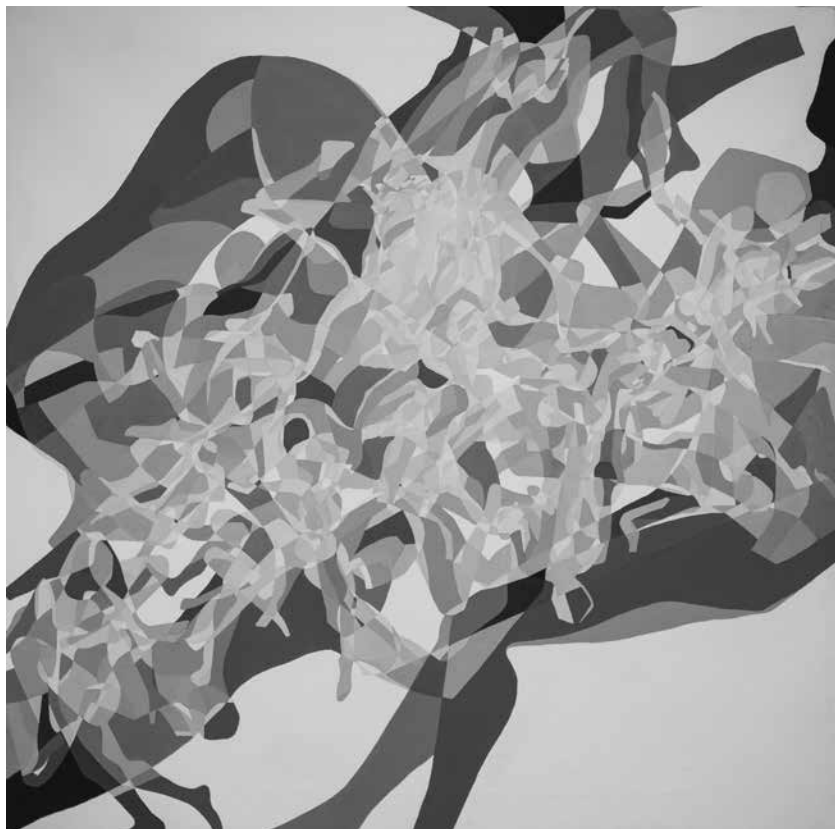

KAJOS ANNA ZSÓFIA: Regiment – 2017

irritálta, hogy van széle a vászonnak, ezért kilépett a síkból, mert úgy érezte, hogy a motívumoknak a térben is folytatódniuk kell. Művei sokszor technikai és tartalmi szempontból is kollázsok: többféle anyagot használ, a képeken pedig a

hétköznapi objektumai keverednek absztrakt, álomszerű elemekkel. A színek, formák hatnak egymásra, mint ahogy az alkotó is folyamatos dialógusban van a vászonnal.

Kajos Anna Zsófia művészetének egyik lényegi pontja az, hogy a

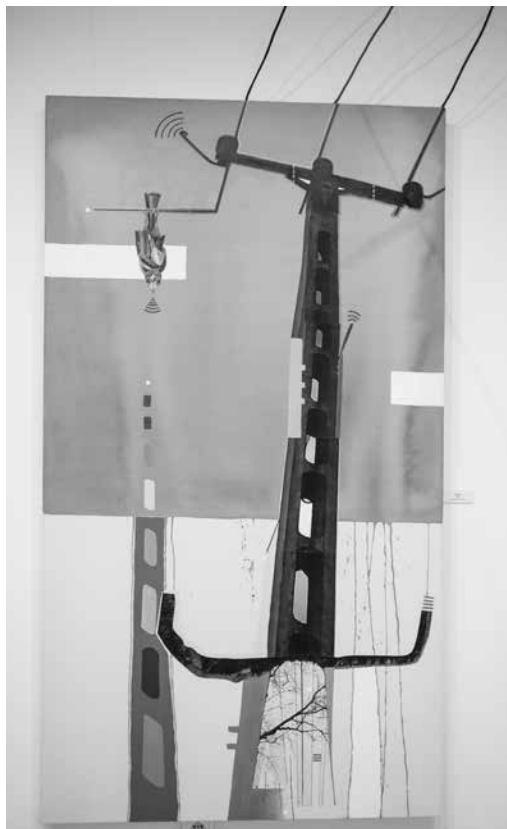

KAJOS ANNA ZSÓFIA: As the Ocean Waves, The Universe Peoples – 2019

műalkotás nem különíthető el az Éntől. Az alkotás ezért mindig önvizsgálat, önreflexió. A tudattalan felszínre törése éppúgy foglalkoztatja, mint a tudatalatti kontrollja. Hatások és ellenhatások. Nemcsak a belső világ, hanem az Én és a külső

környezet esetében is. Az egyént (és annak álmait, vagy éppen a vele történt hétköznapi események érzelmi lenyomatait) szétválasztja a környezettől (legyen szó utcákról, tájakról vagy belső terekről), hogy aztán ezek darabkáit, alkotóelemeit valami új

szerkezeté, kompozícióvá alakítsa. Ahogy arról már volt szó, ennek a gondolatiságnak a filozófiai háttere Derrida dekonstrukció elméletében rejlik. A posztmodern gondolkodó ugyan elsősorban a nyelvi-, nyelv-tani rendszerre dolgozta ki nézeteit, Kajos Anna Zsófia viszont ezt a képzőművészet és saját identitása mentén értelmezi. Képeivel és térbeli installációival arra keresi a választ, hogy a tudatos és tudattalan dolgok kölcsönhatását, valamint a környezetből (hétköznapi valóságból) folyamatosan érkező ingereket, üzeneteket hogyan lehet „szétszedni”, elemeire bontani. Hogy aztán ezekből egy új dolog születhesse. A környezetünk széteshet, vagy érzelmeinktől, szorongásainktól függően akár keretbe (ketrecbe) is zárhat, de ha megszokjuk, megismerjük és együtt mozgunk vele, akkor akár kényelmesen bele is süppedhetünk a velünk létező térbe. Jól megfigyelhető, hogy bár dekonstrukcióról, elemekre bontásról beszél, ábrázolásmódja sokszor geometrikus (létező, vagy fiktív belső- és külső tereket, utcaszerkezeteket jelenít meg), vagyis a konstruálás, egy új és friss

KAJOS ANNA ZSÓFIA: Signal – 2017

szemléletű tartalom létrehozása is része a folyamatnak.

Azt mondja, hogy mindannyian a tömeg részei vagyunk, az Én és a környezet közötti harmónia megtalálása pedig legalább annyira fontos, mint hogy megismerjük, mi rejlik

KAJOS ANNA ZSÓFIA: Kiállítási enteriőr

bennünk, mi esik jól az egonak vagy, hogy hol vannak annak határai. Meddig megyünk a tömeggel, mikor megyünk ellene, s ez utóbbi milyen érzéseket kelt bennünk. Elbizonytalanodunk-e, ha kívülállónak érezzük magunkat, vagy ha esetleg mi vagyunk egy közös cselekvés, akarat „bomlasztói”. Az egyetemes törvények és az ego viszonyának boncolgatása pedig már az Alan Watts-i – keleti és nyugati életfelfogást összekapcsoló – filozófia irányába terelik a látogatót. Vajon napjaink különfé-

le áramlatai és a fogyasztói világ hogyan manipulálják az egyén gondolatait? A félig fekete, félig fehér konya (jin-jang?) és a szemüregében elhelyezett színes műanyagcumik talán jól kifejezik, hogy sokszor szemellenzővel járunk és hagyjuk, hogy úgy befolyásoljanak minket, mintha éretlen gyerekek lennénk.

A fiatal képzőművész munkáiban hangsúlyt kap a néző asszociációs képessége is. A búcsúszentlászlói villanyoszlopot síkban és térben is megjelenítő installáció (a festmés-

nyen lévő vezetékek a térben folytatódhatnak) és a rajta látható wifi ikon, a térben távoli helyszínek közötti kommunikáció lehetőségét sejteti. A festményen megjelenő (a wifi-jelet éppen „benyelő”) madarat a térben már facsipesz „helyettesíti”. A madár is, csipesz is ingatagon ül a vezetéken. Sorsuk bizonytalanok tűnik. Vajon miképp hat a technikai fejlettség a természetben élő lényekre?

Talán furcsa, hogy ez idáig szó sem esett a kiállított művek címeről. Bár a tárlat egésze magyar nevet kapott, az egyes műveknek angol címe van, amiért többen kritizálták az alkotót. Kajos Anna Zsófia a jelenséget azzal magyarázta, hogy több évig élt Skóciában, az alkotások jó része ott készült és megszokta, hogy angolul beszél a munkáiról. Amit ábrázol a képein, annak nyelvi sűrítését eddig angolul fejezte ki, magyar nyelven valószínűleg nem állnak meg ilyen kontextusban a helyüket. Mindehhez hozzátehetjük, hogy a kritika ez esetben akár a befogadót is érheti, akik közül ezek szerint sokan nehezen boldogulnak egy alkotás értelmezésével, ha ahhoz nem kapnak anyanyelvükön valamiféle fogódzót.

A dekonstrukciónál maradva: vajon a magyar nyelvű címadás – mint nyelvi, gondolati kiegészítés – hiánya leépíti-e a művek eredeti üzeneteit. Támad-e valamiféle zavar az alkotó-befogadó viszonyában? A jelek szerint igen, és a néző arra kényszerül, hogy nyelvi kapaszkodó (vagyis a művész segítségével) nélkül, saját fantáziáját, meglévő tapasztalatait, tudását felhasználva építse fel magának a jelentést. Mindez akár része is lehet a művészi (és filozófiai) koncepciónak (játéknak). Kérdés, hogy a befogadói szándék megvan-e erre...?

A kiállítás az elmúlt hat év alkotásait foglalta össze, a diplomamunkától kezdve egészen a legfrissebb munkáig. A művek elhelyezése közben tűnt fel magának az alkotónak is, hogy képein rengetegszer szerepelnek lábak (olyan figurák, akiknek csak a lábaik láthatók). Úgy tűnik, hogy a művész folyamatosan mozgásban volt az elmúlt években. Az előrehaladást, állandó problémamegoldást legtöbbször ezzel a képi stilizálással fejezte ki; a meglepődésből ítélve inkább tudat alatt, mint tudatosan.

Horváth Attila

Időtlenségben hullámzó gótikus Madonnák

**Járási Ildikó tárlata a nagykanizsai Magyar
Plakát Házban**

„Ildikó alkotásaival jó együtt élni, mert felemelik az ember lelkét, elviszik egy olyan világba, ami nem a tapasztalatokra, az empiriára épül. Ez a bensőnkben élő vágyott világ, ahol minden puha, minden meleg és kellemes, ahol ezernyi mosoly ölel körül minket és amely teli van anyai szeretettel, kedvességgel.”

Így méltatta dr. Kostyál László művészettörténész Járási Ildikó Ferenczy Noémi-díjas tűzzománc-iparművész munkásságát a művésznő alkotásaiból nyílt kiállításon. A tárlat a nagykanizsai Magyar Plakát Házban december végéig volt látható. Ez adott apropót beszélgetésünkhöz a művésznővel – habár Járási Ildikó mindig aktuális, hiszen Zala vármegye képzőművészetének egyik állócsillagáról beszélünk.

Ildikó főiskolás korában lépett örök szerelemre a tűzzománcozással. Élete során többféle motívumot, témát és stílust kipróbált, s most ismét nagy váltás előtt áll. Az eredetileg

JÁRÁSI ILDIKÓ: Ezüst sárkányos

rajz-földrajz szakos tanárral a pécsi főiskolán Lantos Ferenc ismertette meg a tűzzománcozást, ami rögtön lenyűgözte. Ősi műfajról van szó, amit már az egyiptomiak is ismertek, de a legmagasabb szintre a bizánciak fejlesztették az 1300-as években. Az ötvösség egy technikája, amit láthatunk például a Szent Koronán is.

Az tetszett meg a tűzzománokban, hogy gyakorlatilag végtelen a skála, amin dolgozni tudunk – fogalmazott Járasi Ildikó. – Ebből a széles repertoárból én a festőzománcozást választottam, ami olyan, mint ha visszanyúlnánk az olajfestmények világához, hiszen a festéket rétegekben visszük fel és többszörösen égetjük. Ezek a rétegek összezzanak, amitől különleges, áttetsző színezetet kapnak az alkotások. A festőzománcozás lett az én világom.

Járasi Ildikónak mindig is lételeme volt a kísérletezés, így művészi útja több korszakon át vezet. Indulásakor az ezüstös-szürkés tónusokkal dolgozott sokat, első színes munkája a Hevesi Sándor Művelődési Központ előcsarnokának falát díszítő 50 négyzetméteres murália, a *Múzsák*.

Aki Nagykanizsán jár, találkozhat hasonlóan monumentális alkotásokkal az OTP-fiók épületében, a Hevesi Sándor Művelődési Központ előcsarnokában, a Kanizsai Dorottya Kórházban, a Zalaerdő Zrt. irodaházában, de ő készítette a gödöllői Szent István Egyetem kollégiumának muráliáját is.

Legutóbb pedig kisméretű portrékkal kezdtem foglalkozni, közülük is azokkal, amelyek akár szakmailag, akár tematikailag kihívást jelentettek számomra – folytatta Járasi Ildikó,

JÁRASI ILDIKÓ: Tájkép

JÁRÁSI ILDIKÓ: Kék hölgy

aki számos kis képén, mondhatjuk azt, miniatúrjein a vidéki életvitelt örökíti meg. – Kevésbé köztudott, de én kiskanizsai kötődésű vagyok, évszázadokkal ezelőtt itt születtem és élt őszünket Baj Istóknak hívták. Talán ebből is fakad, hogy nagyon szeretem a kiskanizsaiakat, a szorgalmuk, az összetartásuk, egyszerű gondolkodásuk miatt. Vélhetően ezért mélyedtem el a városrészből származó életképekben, mondavilágban és

adomákban – ebben sokat segítettek a Thúry György Múzeum munkatársai, valamint Horváth Jánosné, az Együtt Kiskanizsáért Egyesület elnöke. Egyre fontosabb nekem ez, mert úgy érzem, az utolsó nemzedék tagja vagyok, aki még látta a „sáska” életmódot, a rakott szoknyás néniket, ismerte a beszédüket. Mindezt a „kiskanizsaiságot” szeretném megörökíteni és továbbadni a jövőben. A korabeli életet ábrázoló fényképeket szita eljárással vinnénk fel, mert kézzel ugyanúgy megfesteni lehetetlen őket. Így az emlékek a tűzzománc révén megmaradnak az utókornak.

Nemrég, 2020-ban megjelent egy, a művész – akit nemrég megválasztottak a Magyar Művészeti Akadémia köztestületi tagjának – életművét bemutató exkluzív album is a kanizsai múzeum kiadásában.

Ma már sajnos, nem sokan művelik a képzőművészetnek eme különleges ágát, Járási Ildikó szerint nemcsak azért, mert sokrétű tudást igényel, hanem azért is, mert magas az anyagköltsége, emellett saját kemence kell hozzá. Mint azt a művész elmésélte: neki szerencséje volt, hogy nagyapja – látva

A kiállítás megnyitóján zsűfólásig megtelt a nagykanizsai Magyar Plakát Ház emeleti galériája érdeklődőkkel. Balról jobbra **dr. Kostyál László** művészettörténész, **dr. Száraz Csilla**, a szervező Thúry György Múzeum igazgatója, **Balogh László** polgármester és **Járasi Ildikó** látható

benne a tehetséget – megvásárolta az első kemencéjét, így elindulhatott a maga nagyon sajátos, de roppant egyenes vonalú, emelkedő útján.

Képeimen a főalakoknak nincs nagy jelentőségük, a mellékalakok a hangsúlyosak – vallja Járasi Ildikó. – A főalak mindig csak egy figura, amire felfűzöm a történetet, a lényegi mondanivaló, egy-egy apró kis történet mindig a háttérben húzódik meg. Ez nagyon izgalmas számomra, mert ott mindent elmondhatok az életről, a gondolataimról. Elmondhatom, mennyire szeretem Zalát, a templo-

mokat, a „hegyeket”, az itt élő egyszerű embereket. Régi zalai parasztházakat, vályogból készült hegyi pincéket, mindegyik egy csoda számomra. A talpasházakat, amiket hagytak elpusztulni. Ezek favázás, legtöbbször sövény-, illetve paticsfalú (azaz a vesszők közé agyagot tömörítettek) házak voltak, amelyek falzatában a függőleges tartóelemek az alapul szolgáló hatalmas tölgy talpgerendákba voltak beállítva. A talpgerendákat hossz- és keresztirányban helyezték el, majd egységes keretté ácsolták, csapolták össze. Ezek a házak nagyon strapabírók voltak, csak akkor mentek

tönkre, ha beáztak. Sajnos, senkinek nem tűnt fel, hogy ha a tetőket megjavították volna, ezek a csodálatos építmények ma is állnának...

A művésznő képi világában rengeteg a női alak, a hullámzó mozgás, a finomság és a feminitás; ezzel a szecesszióhoz és a késő gótikához, annak finom nőalakjaihoz nyúl vissza. Gótikus Madonnái mintha valamiféle időtlenségben hullámoznának, miközben feloldódnak a mozdulatlanságban és az időt-

lenségben, erősen transzcendens jellegűek. Olyan vágyott helyekre, a nyugalom és a béke szigeteire vezetnek minket, amelyek ott lakoznak legtöbbször lelkében. Alkotásainak mondanivalói közül ki kell emelni még azt a vonulatot, melyekben a zalaiság lényegét foglalja össze. Van olyan ciklusa, amely kizárólag zalai dombokat, erdőket, régi zsúptetős házakat, templomokat ábrázol – mindazt, amit csak egy közülünk való tud ennyire szeretni.

JÁRÁSI ILDIKÓ a műteremben, a háttérben a nagypapát ábrázoló kép, ő vásárolta meg Ildikónak ez első kemencéjét.

Csekő Tibor

A szó(lás) szabadsága

Bernáth Szilárd *Larry* című filmjéről

Képzeljük csak el, amikor rengeteg mondanivalónk lenne, csak valami miatt, azt vagy egyáltalán, vagy csak nagyon nehezen tudnánk szavakba önteni. Ádám, későbbi művésznévén Larry (a HBO-s *Terápia* magyar verziójával a nagyközönség számára is ismerté vált Vilmányi Benett) a 21 éves borsodi juhász fiú is ezzel küzd. Amikor beszélni kezd, egy nagyon erős dadogás lesz úrrá rajta, ami miatt nem tudja kifejezni önmagát. Viszont amikor a rap-hez, a hip-hop nyelvhez nyúl, a szó szerinti nyelvi akadály

semmissé válik és olyan rímeket és mély mondanivalóval átszőtt szövegkörnyezetet alkot a basszusra és az ütemre, amit csak nagyon kevesen tudnak létrehozni. Ádám a rapben tud igazán közölni, itt érzi szabadnak magát, a rap falai közt otthonra lel. Ott érzi azt a biztonságot, amit az apja, a falu rendőre, Zoltán (Thuróczy Szabolcs) mellett szinte sosem tapasztalt. Erre már az első perceiben rávilágít az ezzel a rendezéssel első játékfilmjét jegyző Bernáth Szilárd.

Ugyanis amikor Ádám egy kisebb vita közben - álláspontját nyomatékosítandó - betöri annak a hölgynek a fényszóróját, aki a fiú szerint veszélyeztette a birkanyáj épségét, az ifjú juhász mindent elkövetet, hogy apja, Zoltán ne szerezzen tudomást az ügyről. Ennél a jelenetnél érezzük először, hogy mekkora bizonytalanság, milyen súlyos lelki sérelem (a cselekmény előrehaladtával kiderül, hogy nem csak lelki, de testi sérülés elszenvedője is volt Ádám) állapotában és az egészséges apa-fia kapcsolat és a biztonságérzet teljes hiányában él a fiú. Innen veszi kezdetét az a sportfilmekhez

hasonlítható történet, csak amíg a sportfilmeknél a végső menet a ringben, vagy egy futballstadionban zajlik, addig a Larry-ben az A38 koncerthajó nagyszínpadán, egy tehetségkutató show élő döntőjének keretei közt. De ne szaladjunk ennyire előre...

Ugyanis az élő koncertig vezető út igencsak rögzös, s ezeket a rögzöket a rendező remek érzékkel rakosgatja egymás után, hősét és környezetét olyan szemszögből láttatva, hogy a néző teljes egészében úgy érezheti, együtt lélegzik és él a borsodi kilátástalanságban Ádámmal, legyen szó birkatenyésztő üzembről, lepukkant lakótelepi háztömbökről, vagy underground free style hip-hop versenyről.

Itt meg kell említeni azt a Hartung Dávid operatőrt, aki a Nemes Jeles László által rendezett Saúl fia című alkotásához hasonló plánokat alkalmaz, ezáltal megteremtve a film sajátos atmoszféráját. Az operatőri munkán túl, a kiváló casting is a film egyik alappillére. Bernáth Szilárd remek érzékkel osztotta Vilmányi Benett-re a főszerepet. Vilmányi nem csak a dadogást, a rappelést (a

dadogó rappelést) hozza tökéletesen, de a megfelelő érzékenységgel jeleníti meg a karaktere megtépázott lelkében dúló belső viharokat is. Csillagos ötös! A többi színész alakítása is remek. Thuróczy Szabolcs finoman adagolja a már 5 éve egy kortyot sem ivó, de még mindig indulatkezelési és még jó néhány problémával küzdő rendőr apát, aki egy falusi „baráti” focimeccs alatt sem rest megszegyeníteni a saját fiát. A színésznői oldalról is érdemes ejteni néhány szót. Szandtner Anna által játszott Noémi, Ádám mostohaanyja is összetett karakter. Ő hozza a fél árván maradt fiú életébe a női oldalt. Noémi karakterén is - a kicsit félresikerült smink alatt - érződik, hogy többet akar és nem szeretne megmaradni ebben a kilátástalan kelet-magyarországi élethelyzetben. Nagyszerű húzás volt Bernáth Szilárd rendezőtől, az ismertebb nevek mellett, az amatőr színészek szerepeltetése. Így érződik a dramaturgián az igazi hitelesség. Ádám zenésztársa, aki előkészíti a track-et és ezzel benevezi magukat a versenyre Csala Do (Onofer László) is telitalálat. Egy

mondatán sem érződik a műviség, így még átélhetőbbé válik az egész mű léggömbje.

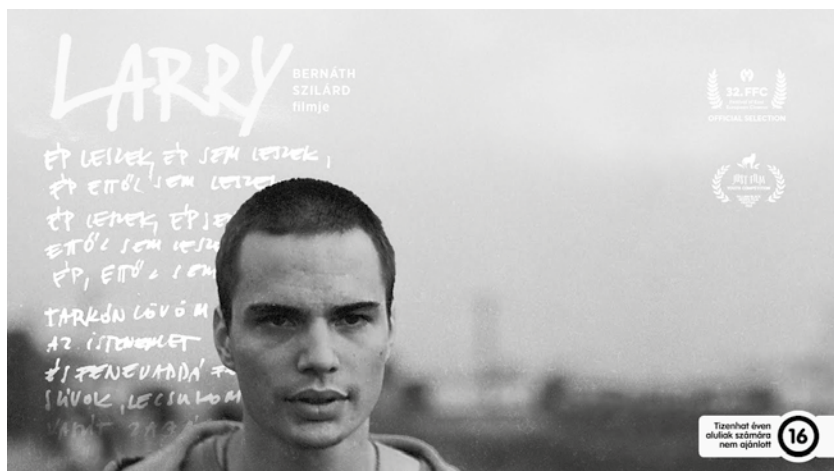
Az alkotókon érződik, hogy a hitelesség kedvéért teljesen beleásták magukat a borsodi vidéki életbe, s ezt a fentebb említett sorok is igazolják. Látszik a filmen, hogy nem úgy akar és szeretne mesélni erről a tájról és az itt élő emberekről, mintha csak másodkézből tapasztalta volna az itt zajló mindennapokat és az ebben élőket. Vékony jégen táncolás ez, mert mert beszakadhatott, zuhanhatott volna mondjuk a sztereotípiák mélynek egyáltalán nem mondható világába, de az alkotóknak sikerült ezt elkerülni. Nem mellesleg az alapötletet, egy, ezen a környéken felnőtt magyar rapper, bizonyos Serrano életútja szolgáltatja, aki segédkezett is a film munkálataiban.

A Larry nem egy könnyed szórakoztatás, szóval aki CGI orgiát vár, amíg elfogy a nagy nachos-tál és az 5L-es kóla, az minden bizonyosan csalódni fog. A Larry inkább azoknak szól, akik nem rettennek meg az emberi sorsok realiztikus ábrázolásától és akik szeretik az

olyan felemelkedés-történeteket, amelyeknek nem feltétlen olyan értelemben happyend a vége, amire az ember az utolsó snittekben már-már számítana, mégis katarzist nyújtanak úgy, hogy még a stáblista legördülése után is a székébe tudják szögezni nézőt. Bernáth Szilárd és csapata olyan világot tár elénk a Larryvel, amit ha áthelyezünk Kelet-Magyarországról mondjuk Délnyugat-Magyarországra, akkor

is megállja a helyét, a kérdés már csak az, hogy ez mennyire kecsegtető nézőpont a közélet számára, de hogy a film hangvételét, minőségét nem befolyásolná, az egészen biztos.

Larry – Színes magyar film, (108 perc), rendezte: Bernáth Szilárd, operatőr: Hartung Dávid, szereplők: Vilmányi Benett, Thuróczy Szabolcs, Szandtner Anna, Onofer László 'Csalado'

Nem tudok máshogy irodalmi szöveget írni

Beszélgetés Szolcsányi Ákos Pannon Tükör-díjas költő, író, műfordítóval

Szolcsányi Ákos Budapesten született 1984-ben, a Madách Gimnáziumban érettségizett, majd az ELTE bölcsészkarán diplomázott, doktori iskolába az Universidad de Salamanca egyetemén járt, kutatási témája Federico García Lorca magyarországi recepciója. Jelenleg Berlinben él. Kötetei: *Csehország szép, útjai jók* (Orpheusz, 2008), *A felszínről* (Pesti Kalligram, 2012), *Semmi meglepő vagy fontos* (FISZ, 2018). Legutóbbi verseskötete *Piros* címmel 2020-ban, *Dávid családjai* című regénye, melyből részletet lapunk is közölt már, a tavalyi év végén jelent meg a Kalligram Kiadónál. A Pannon Tükör lapjain elsősorban prózával van jelen, *Erkély kiadó* sorozatát három évadon keresztül közölte, de műfordításban is számíthattunk és számíthatunk szakmai közreműködésére. 2023-ban szerkesztőségünk Pannon Tükör-díjjal ismerte el a lapunknak rangot adó írásait és irányukban tanúsított elkötelezettségét. A díjazott szerzővel Nagygéci Kovács József beszélgetett.

Korán eldőlt, hogy bölcsész-pályára állsz? Volt-e ebben szerepe a középiskolának? Miket olvastál és mennyit és miket és mennyit, hogy hispanista akarj lenni (ha az akartál lenni egyáltalán)?

Végül is a bölcsészet mint pálya (értsem: megélhetés), sosem volt a pályám – negyedik gimnáziumban a bölcsész és a jogi kar merült fel, az előbbihez kedvem lett volna, az utóbbihoz pénzt, hatalmat, rejtélyesen suhanó fekete autókat társítottam, pattanásos, esetlen, ügyetlen nagykamasként ez elég vonzónak tűnt. Aztán októberben két idegen srác elvette a mobilomat, veréssel fenyegettek, az eléggé megviselt és úgy éreztem, ez kábé igazolná is, hogy akkor én is kvázi gazember (joghallgató) legyek, de aztán az egyik versem nyert egy diákirodalmi pályázaton, a fődíj egy számítógép volt, sokkal értékesebb, mint a mobil, és úgy döntöttem, annyira nem akarok gazember lenni, jó lesz ez így is. A középiskola mindjárt kettő: egyfelől a spanyol kétannyelvű, másfelől a Madách – jó, de legalábbis hasznos volt mindkét közeg, adott annyi kedvet magamhoz, hogy a BTK-ra jelentkeztem. A spanyol szak és az irodalom az egyetem előtt még nem fonódott össze, egyszerűen akartam egy (reményeim szerint megélhetést biztosító) nyelvszakot a (kvázi szerelem) (magyar nyelv és) irodalom mellé.

A kérdésem sutasága miatt elkeveredett benne, de előhozom megint, hogy mik a meghatározó, ha voltak ilyenek, olvasmányélményeid a magyar irodalomból?

Az Iszony, az Iskola a határon és a Saulus. Rengeteg további könyv terelt, de azt hiszem, ezek határozták meg a teret, amin belül mozgok.

Mit adott az ELTE bölcsészkarán szerzett tudás az írásaidhoz? És mi adott még, irodalmi csoportosulások, társaságok, esetleg mentor(ok)?

Meglepődtem, mennyivel jobban érdekel (szinte) minden, ami nyelvészet (szinte) mindennél, ami irodalom. Azt hiszem, Lengyel Klára káoszgrammatika-óráin éreztem magam a legközelebb ahhoz a játékos, és mégis a valóságnál is igazibb közeghez, ami a nyelv. Persze ez sarkítás, Margócsy István vagy Scholz László szemináriumai is segítettek abban, hogy annak ellenére se hagyjam abba az írást, hogy nincs igazán önvédelemre képes irodalomtudományos képzettségem. Azt hiszem, az irodalmi barátságaimat nagyban

meghatározta az, hogy a Budapest-sokk nekem gimnázium elején volt meg (tizennégy éves koromig Szentendrén éltünk), és mire egyetemre kerültem, már megtaláltuk egymást azokkal a nem-irodalmár barátaimmal, akik közé el lehetett bújni a nagy meccsek, a konfrontatív-katartikus kölcsönhatások elől. El is bújtam – aztán ezzel talán nyertem is, vesztettem is annyit, mint azok, akiknek nem volt kecmec, csak a többi fiatal irodalmárra (egymásra) számíthattak. Ez nem lehetetleníti el, hogy kollégákkal szeressük egymást, de annak idején okkal érezhették úgy, hogy van egy másik, naiv közeg, amiben geográfus, közgazdász és jazzgitáros tartja egymást különösebb epiztemológiai kétely nélkül geográfusnak, közgazdásznak, jazzgitárosnak, vagy engem költőnek, és én bizony jobbára ezt a naiv közeget éreztem az otthonomnak.

Most pedig tartós(nak látszó)an külföldön élsz, ezek az eddig sem feltétlenül az ott szokott módon kultivált társaságok nem sokat kaphatnak most sem belőled. Nem érezted otthonodnak, de azért hiányzik, vagy jobb így,

majdhogynem tisztán a szakmai jellegét őrizni a kapcsolatoknak?

Igazából jobb így, ha két-három évente beszélünk, ezalatt történik velünk annyi beszámolásra érdemes dolog, meg a viszontlátás is örömtelibb. Ha már, akkor az egész hiányzik, benne a huszoneves kori magammal, amikor azt hittem, sok a dolgom.

Szokád szerint hivatalosan is foglalkozol a spanyol nyelvvel. Milyen műfordítói feladatokat tartasz izgalmasnak? Hogy dől el, hogy amit olvasol, megismersz, abból fordítást fogsz készíteni? És milyen inspirációt merítettél, ha merítettél Federico García Lorca magyarországi recepciójának kutatásából?

Nagyjából azóta műfordítok, amióta nem írok verset. Ez annyiban szokatlan, hogy a bevett életrajzi ív mentén a fiatal irodalmár műfordításokon mintegy megedzi a nyelvét, hogy felnőjön a saját remekeihez – ezzel szemben az én esetemben mintha arról lenne szó, hogy most, hogy egyelőre megírtam mindent, amit akartam, végre

foglalkozhatok a nyelvvel (nyelvekkel). Az *Altazort* még egyetemista koromban szúrtam ki, lefegyverzett a párhuzamosan fennálló amatőrizmusa és zsenialitása – de akkor még elengedtem, viszonylag biztosan afelől, hogy bottal se fog hozzányúlni a szakma. Ez be is jött, így tizenöt év tesztoszázás és a covid után belevágtam, mostanra részletekben már meg is jelent az egész.

García Lorca a doktori dolgozatom témájaként sokáig nem inspirált arra, hogy lefordítsak tőle bármit. De a védésem hiányérzettel zárult, persze, egy doktori bizottságnak nem az a dolga, hogy lenyűgözöttségének adjanak hangot, de kicsit zavart, hogy ugyanolyan továbbugdosásnak éreztem a védést, mint annak idején a diplomaátadót az ELTÉ-n. Aztán eszembe jutott, hogy salamancai bölcsészekként mégis miért pörögnének Lorca magyarországi recepciójára. Szóval Lorca fordítása igazából egy „magyar” ügy, különösen annak érzem, amióta Berlinben élek és nyolcszáz kilométeres körön belül senki nem érintett abban, hogy ha a spanyolban öt magánhangzó van, a magyarban meg kilenc, akkor mennyire kell hangzatosra fordítani egy rímet.

Épp a napokban olvastam egy komoly beszélgetést a műfordítással is foglalkozó szépirókkal kapcsolatban, amelynek a konklúziója az volt, hogy az ilyen szerzők műveit érdemes volna az általuk olvasott, ismert-fordított szerzők munkái felől is olvasni. Azon túl, hogy nyilvánvalóan kisebb-nagyobb mértékben minden hat a szerzőre (beleértve nem csak azt, amit olvas, de akár egy jó Real Madrid-meccs is) szerinted ez ilyen mértékben helytálló? Az *Altazor* ismerete vagy egy-egy kortárs spanyol szöveg hatása tetten érhető a szövegeiben?

Az olvasott szövegeket jobbra eléggé félreértem, amiből aztán az lesz, hogy a tudatos, felismert, akart hommage is félremegy, pl. a románcok olvasataihoz túl sokat nem tett hozzá az, hogy a végén odaírtam, hogy egyébként Lorcát is próbáltam így magyarítani – viszont az akaratlan, öntudatlan hatások annál élesebben jöhetnek elő. Erről túl sokat nem tudok mondani, ha a lényeg épp az, hogy én nem veszem észre.

Voltál ösztöndíjas Spanyolországban, most Berlinben élsz. Ez utóbbi életrajzi tényt a Pannon Tükör olvasói különösen is jól ismerik, hiszen *Erkély kiadó* című (tárca) napló-sorozatod három évadon át „tudósított” róla a lapban. A mindennapi élet különbségei és hasonlóságai épp úgy érdekelnek, mint az, hogy a nyelvvel dolgozó íróként érzed-e a magad munkáin az így szerzett tapasztalatokat. Megosztanál az olvasókkal ezekből egy párat?

Hát nehéz, mert az idő legalább akkora cezúrákat dob a mindennapi életem szakaszai közé, mint a tér. Gügyén azt mondhatnám, Berlin az a város, ahol kovid van, ahol az ember arra ébred, hogy Oroszország megtámadta Ukrajnát, míg Budapesten ilyesmit nem tapasztalhatni, pláne Salamancában még fiatal is „az” ember. Gyereket is voltaképp csak Berlinben neveltek. Szóval a különbségeket nem lenne fair összehasonlítani. A nyelvi sokszínűségnek kitéve ugyanakkor egyre biztosabb vagyok abban, hogy akár fordítok, akár írok, csak a magyart tudom elképzelni célnyelvként. Ami nem azt jelenti, hogy jobban

szeretném, mint a gyerek mostanra de facto első nyelvét, a németet, vagy hogy szebb lenne, mint a Cervantessel büszkélkedhető spanyol, vagy fontosabb, mint a globális emberiség közös nyelve, az angol. Csak nem tudok máshogy irodalmi szöveget írni.

Az „apaság és álomfejtés” köteted (*Piros*) után most egy kisregegy jelent meg, a *Dávid családjai*, milyen a fogadtatása? Egyáltalán, recepciókutatóként te mit tartasz a saját műveid recepciójáról?

Recepciókutatóként nagyon könnyű lenne foglalkozni magammal, mert leütésszámra a negyvenharmadik évfolyamánál tartó, negyedévente megjelenő *Journal of the Cervantes Society of America* tetszőleges számának kábé a negyedével „vetekszik” mindaz, amit tudomásom szerint a szövegeimről írtak. Egy délután alatt át lehet nézni.

A *Dávid családjai* jó egy hónapja jelent meg, elsőprózás szerzőként egyelőre csodálkozom, hogy van olyan, hogy az embernek elolvassák a könyvét: verseskötetet így nem lehet, doktori dolgozatot általában nem olvas, akinek nem muszáj,

Nyilvános és privát on- és offline visszajelzések alapján a siker helyi-értéken elsöprő.

Ezt a különbséget líra és próza-kötet kötet között még sosem gondoltam így át. Tehát akkor az elolvassák már egy erősebb, kézzelfoghatóbb visszajelzés, mint az, hogy valakinek megvan a kötet? Egyáltalán, ezek a visszajelzések mennyire igényeltek a részedről?

Mindenképp erősebb. Az, hogy megvan a kötet, magában még csak gyűjtői, felhalmozói gesztus, de a könyv arra való, hogy olvassák. Ami azt illeti, nagyon igénylem a visszajelzést, mondjuk annyira nem, hogy bármit ígérhessek érte cserébe.

Még egy kérdés a befogadói, olvasói oldal felől: hogyan viszonyulsz az irodalmi díjakhoz, elismerésekhez, konkrétan: mit jelent számodra a Pannon Tükör-díj és mit befolyásol ez, ha ugyan?

Az irodalomhoz való kint is-bent is viszonyomnak megfelelően sokáig úgy éreztem, esélyem sincs irodalmi díjakra, miközben vágytam is rájuk, de annyira azért nem, hogy a bevett

rutinokon változtassak. Ugyanakkor a magánéletemben nyolc-tízévente bekerülök olyan hullámvölgyekbe, amelyekből akkor-ott létfontosságú elismerések jelzik, hogy van visszaút. A Pannon Tükör-díj életem első irodalmi díja, ami nem bír hasonló egzisztenciális tétellel, hanem „csak” megkaptam, mint egy irodalmár, aki néha, megírt szövegei függvényében, akár díjat is kap. Mintha akkor is irodalmár lennék, ha nem úgy merülne fel a kérdés, hogy különben nem létezem. Szóval jó.

„Haikutól filmforgatókönyvig bármi lehet”, tréfálkoztál (félíg komolyan) a díjátadó videóban amikor a mi íródik épp kérdést tettem fel. Mi dönti el, hogy haiku vagy forgatókönyv?

Hát, hogy mennyi minden jut eszembe róla. Mármint a dolog, ami eszembe jut, gondolategység, nem tudom jobban mondani, az jobbra egy, legfeljebb két bekezdés. Aztán arról eszembe juthat valami más, és az lehet mellette vagy utána. Ha mellette van, akkor azt lehet még tovább vinni és akkor előbb-utóbb a több egymás melletti dolog már nem csak egymásra, hanem vala-

mi közösré fog vallani. Ha utána van, az lazábban kötődik, vagy nem is, az se baj, az mindig nagyon jó, ha valami eszembe jut, pláne, amióta egyre ritkábban van ilyen. Szóval filmforgatókönyv, a terv sze-

rint az Öreg néne őzikéjé-t dolgozom fel gore-horrorban, vadászó NER-aranyifjak vs Ózanyóka, közép-európai politikai szatíra. Jegyzetfüzetem már van hozzá.

KAJOS ANNA ZSÓFIA: Passages – 2022

FOHÁSZ DÉLELŐTT

Nem tudok mást, hát dalolok.
De a csönd is, – mind én vagyok!
Fű nőtte be a kincsemet.
Átütnek rajtam a szegek.
Lélegzet a halál előtt...
Lassan múlik a délelőtt.
Tékozolni csak, nem elég!
Bevarasodnak a mesék.
Jónak lenni alig bírok.
Elsírattok? Én is sírok.

Váratlanul elment a göcseji költő

Két éve búcsúztunk el Tóth Imre fiatal zalaegerszegi költőtársunktól, és december elején meglepetésszerűen tört ránk a megdöbbentő hír, Soós József, Lentiben élő író-társunk is kiszállt a földi küzdőtérből, jelentős életművet hagyva ránk. Váratlan volt a tragikus esemény, hisz egy hetven évesnél szokványos problémával került a megyei kórházba, ahol vizsgálatok elvégzése után, egy hirtelen rosszullet következtében összeesett és meghalt. A szakvélemény szerint végzetes tüdőembólia lépett fel nála.

A Lentiben élő Jóska barátunk 1953. március 18-án született a novai szülészotthonban, majd Szilvágyon, a kis Göcsej széli zalai faluban nevelkedett. A középiskolát Nagykanizsán végezte, népművelési és pedagógiai diplomát Szombathelyen a Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskolán szerzett. 1977 és 2012 között a rédicsi Községi Művelődési Ház igazgatója volt.

1982. ősztől alapító tagja a Zalaegerszegi Írókörnek, Lentiből bejárva szorgalmasan látogatta a foglalkozásokat, szövegelemző diskurzusokat. A következő évben a Városi Könyvtár által összeállított íróköri bemutatkozás-

ban – amely Egerszegi füzetek címmel került a nyilvánosság elé –, tőle is jelentek meg versek. A füzetek 2. számában két költőtárrsal együtt bővebb versválogatást is közzé tehetett. Itt már közéleti érdeklődést és kritikát is megfogalmazó költővel találkozunk:

*sokáig nem tudtam
miért fegyvercsövön át néztek rám
ma már tudom:
szívem fölött
– ahol ti a kitüntetéseiteket hordozzátok –
célkeresztrel megjelölve élek.*

(Célkeresztrel megjelölve)

Költészetében fontos témaadó közeg volt a szülőföld, a Göcsej néprajzi tájegység szélén egyensúlyozó, életre szóló szorgos példamutatást adó kis falu, Szilvágy. A gyerekkor emléke az agyagos göcseji talajon megfeszített munkával nevelt, megélhetést adó vetemények sora is megihlette.

*Valahol az északi égen
megpihentél egy csillagképben.
Rézgálic kékje: szemed fénye
– rászáradt a szőlőlevélre.*

(Apám)

Egész életében fontos létezés-közeg volt számára a család, a régvolt ősök szorgos munkálkodása, élni akarása... és a saját családja is. Költészete késői szakaszában egyre több haikut írt.

*1. Napok suhognak
végtelenül és szürkén.
Fénybe fakultan.*

2. *Mint kényszerzubbony
oly szűk rám e sötét éj.
Mélyek a versek.*

3. *Várj, kérlek még várj!
Csak egy életet maradj
velem legalább!*

(Három haiku)

„Soós József nem mai motoros. Jelen kötetben közzétett versei hosszú, nem egy esetben évtizedekre kiterjedő gyötrődések párlatai. A művészi viaskodás mellé kísérőnek a megélt sors és a sajátos, a korlátok közötti létezés és határmentiség élménye is járult. Ha valaki, akkor a rédicsi művelődésszervező, hosszú éveken keresztül népművelő hitelt érdemlően vallhatja: „Ez itt az ország vége, /innen már sehova...” (Első kötetének fülszövegéből, Bence Lajos, szlovéniai magyar költő és barát ajánlása).

Soós József a lenti irodalmi élet doyenje, a helyi kulturális élet lelkes szervezője volt a Pannon Írók Egyesülete Csordás János Körének vezetőjeként. Számtalan íróársunk, kötetének sikeres bemutatóját készítette elő és vezényelte le, közöttük az én könyveimét is.

Kötetei: *Kincs a fűben*, Zalai Írók Egyesülete, 2006.
Holt kutak mélyéről, Pannon Írók Társasága, 2011.
Göcseji Bódi Ferkó, Pannon Írók Társasága, 2015.

Publikációi: *Egerszegi Füzetek 1. Versek*. 1985.
Egerszegi Füzetek 2. Tóth Imre, Soós József, Chak István versei 1985.
Naptár 2009, A szlovéniai magyarok évkönyve 2009.
Zalai-Muravidéki írók, költők antológiája, 2014. Pannon Tükör könyvek,
Csőnddel cserepezve, Lenti szépirodalmi antológia, 2014.
Az asztal megterül, 20 év Pannon Tükör közlések, antológia, 2015.

Pannon Tükör folyóirat, 10.-27.

évfolyamokban 19

versválogatás

Kedves Jóska! Legyen nyugalmad az ismeretlen létben (nemlétben), az angyalok adjanak a kezedbe üres papírt és örökké könnyező tollat, hogy művelhesd, amit földi életedben olyan nagyon szerettél. Emléked megőrizzük, író társad:

Lackner László

Ünnepeltünk

A 2023-as év utolsó Pannon Tükör Pódiumát rendeztük meg 2023. december 7-én Zalaegerszegen, a Deák Ferenc Megyei és Városi Könyvtárban. Bemutattuk 5. és 6. lapszámunkat és köszöntöttük új Pannon Tükör-díjas szerzőinket: Pánczél Petrát, Regős Mátyást és Szolcsányi Ákost. Az estet Tóth Renáta könyvtár-igazgató köszöntője vezette be, majd Balaicz Zoltán, Zalaegerszeg Megyei Jogú Város polgármestere szólta a közönséghez, köszöntötte a három idei díjazottat és át is adta Németh János Kossuth-díjas képzőművész kisplasztikáját a helyszínen jelen lévő Pánczél Petrának. Az est folytatásában a Zalaegerszegen élő, kulturális újságíró, kritikus Pánczél Petrát Bubits Tünde főszerkesztő és Nagygéci Kovács József főszerkesztő-helyettes interjúvolta meg, Regős Mátyás és Szolcsányi Ákos pedig videóinterjúban köszönte meg az elismerést. A lapszám bemutatók a jelen lévő szerzők köszöntésével, felolvasásával voltak teljeseek, színpadra lépett Bilkei Irén, Balaton László, Juhász Róbert és Kocsis Tamás, a lapszámokat a szerkesztők mutatták be. Az est felvétele és további részletek a Pannon Tükör Online-on.

Köszöntjük támogatóinkat

Mindenekelőtt állandó, leghűségesebb támogatóknak, Zalaegerszeg Megyei Jogú Városnak köszönjük, hogy évről-évre, így a most induló évben számíthatunk segítségükre.

Hasonlóan köszönettel vagyunk a Solar Gold Kft felé, akik immár harmadik éve nyújtanak támogatást online lapunk működéséhez.

Örömmel adunk hírt arról is, hogy a 2024-es évben, hasonlóan a múlt év második feléhez, támogatóink között üdvözölhetjük a Nemzeti Kulturális Alapot és a Petőfi Kulturális Ügynökséget.

KAJOS ANNA ZSÓFIA: Inner Landscape II. – 2021

Szerzőink

- András László** (1966, Piliscsaba) író, költő
Balogh Ádám (1981, Budapest) költő, író, fotográfus
Bence Lajos (1956, Lendva) költő, szerkesztő
Bódi Péter (1991, Miskolc) író
Böröczki Csaba (1979, Budapest) író
Csekő Tibor (1995, Budapest) filmkritikus
Cséby Géza (1947, Keszthely) író, költő, műfordító
Demeter Arnold (1998, Csíkszentkirály) költő
Endrey-Nagy Ágoston (2002, Budapest) költő, szerkesztő
Farkas Arnold Levente (1979, Szentendre) író
Fehér Enikő (1997, Budapest) író, költő, szerkesztő
Gajdó Tamás (1964, Budapest) színháztörténész
Göncz László (1960, Lendva) író, történész
Haász János (1974, Budapest) költő, író, újságíró
Horváth Attila (1977, Zalaegerszeg) újságíró
Imre Flóra (1961, Budapest) költő, műfordító, klasszika-filológus, tanár
Lukács Flóra (1994, Budapest) költő
Kertész Eszter (1970, Fót) költő
Kiss László (1976, Gyula) író, szerkesztő
Kovács-Kovács Máté (1998, Szeged) költő
Masri Mona Aicha (1993, Budapest) író
Miklya Zsolt (1960, Kiskunfélegyháza) költő, szerkesztő
Pánczél Petra (1977, Zalaegerszeg) kulturális újságíró
Ráday Zsófia (1999, Miskolc) költő
Szeifert Natália (1979; Budapest) író
Szepesi Kornél (1988, Budapest) író
Szolcsányi Ákos (1984, Berlin) költő, író, műfordító
Szomi Béla (1960, Lendva) költő, zenész
Toroczkay András (1981, Budapest) költő, író, zenész
Zagorec-Csuka Judit (1967, Lendva) költő, író

A lap fotóit Mészáros T. László készítette.

Kajos Anna Zsófia: „Potato” – 2020